

HOOFSTUK III

EER-EN-SKAAMTE-MOMENTE IN DIE GILGAMESH-EPOS

A. DIE PROLOOG

Die Gilgamesh-epos open met 'n proloog van 45 reëls wat net sowel die epiloog aan die einde van Tablet XI kon gewees het: reëls 16 - 21 van Tablet I word woordeliks herhaal in reëls 315 - 320 van Tablet XI. Hierdie proloog funksioneer as inleiding tot die verhaal, en die doel daarvan is om die leser/hoorder se nuuskierigheid te prikkel vir dit wat in die res van die epos vertel gaan word. Dit wil die hele storie in 'n neutedop opsom, sonder om te veel te verklap: lesers/hoorders moet hulself solank voorberei vir 'n vertelling van 'n merkwaardige persoon: hy was iemand wat vreemde dinge gesien en beleef het, maar ook iemand wat terselfdertyd iets konkreet, iets tasbaars tot stand gebring het. Oor hierdie mens gaan in die res van die elf tablette vertel word.

Alhoewel dit nie met sekerheid bewys kan word nie, is dit bykans seker dat Sin-liqe-unninni die eerste 26 reëls van hierdie proloog tot die Ou Babiloniese verhaal bygevoeg het: reël 27 is die openingsreël waarmee die ou epos bekend gestaan het, naamlik *šūtur eli šarrū* (Gardner & Maier, 1984 : 59). Die Standaard Babiloniese verhaal begin egter met *ša nagba imuru*, en met hierdie woorde betrek die verteller die hoorder in die gebeure wat in die res van die elf tablette gaan ontvou:

1	<i>ša nagba imuru lušeddi māti</i>	Ek moet vir die land vertel van hom wat die diepte gesien het.
2	<i>ša kullati idū kalāma ḥassu</i>	Alles sal onthou word van hom wat alles weet.
3	<i>iḥīma mithāriš kibrāti</i>	Gelyke landstreke het hy verken.
4	<i>naḫḫar nēmēqi ša kalāmi iḫuz</i>	Die som van wysheid wat alles omvat -
5	<i>niširta imurma katima iptē</i>	die geheim het hy gesien; wat toegemaak was, het hy oopgemaak.
6	<i>ubla tēma ša lām abūbi</i>	Hy het verslag gebring oor wat was voor die Vloed.
7	<i>urḫa rūqta illikamma aniḫ u šupšuh</i>	Op 'n ver pad het hy gegaan, moeg, maar vertrous
8	<i>iḫruš ina narê kalu mānaḫti</i>	het hy al die ontberinge op 'n stela uitgraveer.
9	<i>ušēpiš dūru ša Uruk supūri</i>	Hy het die stadsmuur van die veilige Uruk gebou

10 *ša Eanna qudduši šutummi elim*
11 *amur dūršu ša kīma qū nēbhūšu*
12 *itaplas samētašu ša lā umaššalu mamma*
13 *šabatma askuppati ša ultu ullānu*
14 *qitrub ana Eanna šubat Ištar*
15 *ša šarru arkū lā umaššalū amēlu mamma*
16 *elima ana eli dūri ša Uruk itallak*

17 *temenmu hītma libitti šubbu*
18 *šumma libittišu lā agurrat*

19 *u uššišu lā iddū 7 muntaliki*
20 *1 šar ālu 1 šar kirū 1 šar issū pitir*
bitu Ištar
21 *3 šar u pitru Uruk tamḥu*
22 *še'ima tupšinna ša erū*
23 *putur ḥargallišu ša siparru*
24 *petema pū ša niširti*
25 *išima tuppi uqnū šitassi*
26 *ša šu Gilgameš alāku kalu maršāti*
27 *šūtur eli šarrū šanu' 'udu adi gatti*

28 *qardu lillid Uruk rīmu muttakpu*

29 *illak ina pāni ašared*
30 *arka illakma tukulti aḥūšu*
31 *kibru dannu šulūl ummannišu*
32 *agū ezzu muabbit dūru abnu*
33 *emu ša Lugalbanda Gilgameš gitmālu*
emūqi
34 *māru arḥi širti sinništu Ninsun*
35 *šu Gilgameš gitmālu rašubbu*

waar die gewyde Eanna is, die heilige skatkis.
Kyk na die stadsmuur - soos brons is sy friese!
Kyk die voetstuk - daar is geen gelyke nie!
Gryp die drempel van die ou tye vas.
Kom nader na Eanna, die woonplek van Ishtar-
later sou nog koning nog mens dit ewenaar.
Gaan op, bo-op die mure van Uruk, loop daar
rond.
Let op die basis, kyk mooi na die bakstene:
as die bakstene darem nie van hardgebakte
klei was nie
en die 7 wyses nie die fondament neergelê het nie!
Een sar is stad, een sar is boorde, een sar is klei-
put, oop grond, en die huis van Ishtar!
3 sar en oop grond - dis die omtrek van Uruk.
Soek die tablethouer van koper,
maak los die slot van brons,
maak oop die deur van die geheim,
kry die tablet van lapis lazuli en lees dit hardop
van al Gilgamesh se pynlike omswerwing.
Hy troon uit bo konings, indrukwekkend van
statuur,
'n held, spruit van Uruk, 'n wilde bul wat
deurboor;
voor loop hy, die eerste,
agter loop hy, ter ondersteuning van sy broers,
'n vaste oewer, beskermer van sy leër,
'n woedende vloedgolf wat klipmure verwoes.
Gilgamesh: volmaakte mag, skoonseun van
Lugalbanda,
seun van die edel-wildekoei Ninsun,
hy, Gilgamesh, volmaakte verskrikking!

36 <i>petû nêrebeti ša ħuršāni</i>	Hy maak ingange in berge oop,
37 <i>ħerû būri ša kišādu sadī</i>	hy grawe putte in die nek van die berge.
38 <i>ebir tâmtu tâmatī rapāšuti adi šit šamši</i>	Die wye see van die seë het hy oorgesteek, tot waar die son opkom,
39 <i>ħiṭ kibrāti mušte 'u balāti</i>	landstreke het hy ondersoek: soekende na die lewe!
40 <i>kašid dannūssu ana Utnapištim rūqi</i>	Deur sy krag het hy Utnapistim, die Veraf- een, bereik.
41 <i>mutir māḥāzi ana ašrišunu</i> <i>ša uḥalliḳū abūbu</i>	Die kultiese sentra wat die vloed laat verdwyn het, het hy herstel.
42 <i>mannumma ina niši apātu</i>	Wie is daar onder die mense van die mensdom
43 <i>ša ittišu iššannanu ana šarrūti</i>	en onder die konings wat met hom kan meeding?
44 <i>ša kī Gilgameš iqabbu anākuma šarru</i>	wat soos Gilgamesh kan sê: "Ek is koning!"
45 <i>Gilgameš ištu ūmum i'aldū nabi šumšu</i>	Gilgamesh: sedert die dag van sy geboorte skitter sy naam!

Die hele proloog as sodanig is 'n eerbetoon aan Gilgamesh. Die verteller, 'n ek-spreker, lei die eulogie met sy persoonlike getuienis in. Hierdie getuienis wil hy nie slegs tot die enkele leser lewer nie, hy moet die land vertel, sodat niks vergeet word nie. Die een oor wie daar vertel gaan word, se identiteit word bekend gemaak as die een "wat die Diepte gesien het" (r 1). Deur die naam geheim te hou, en terselfdertyd na iets misterieus met betrekking tot die protagonis te verwys, slaag die verteller uitmuntend daarin om spanning by die leser se skep.

Nou begin die verteller as't ware agterstevoorom en beskryf vanaf reël 3 - 8 wat eers aan die einde voltooi word. Op tergende wyse word geheim-motief uitgebuit deur steeds die naam van die een wat gesien het, te weerhou, maar sy kwaliteite word meegedeel: hy is die siener, die een wat geheime dinge ontdek het, en wat uitgevind het wat voor die Vloed gebeur het. Daar is twee konkrete, tasbare, sigbare items wat hy nagelaat het: die stela wat sy ontberinge beskryf (r 8), en die mure van Uruk wat hy gebou het (r 9).

Van hier (r 11 - 15) word eers met 'n wye lens op die stad gefokus - van buite af bewonder die leser die friese en die voetstuk. Al nader en nader word hy gelok, terwyl die spanning opbou.

Die verteller is egter glad nie haastig om sy punt te maak nie. Deur telkens te verwys na Eanna - die tempel van Ishtar in Uruk - (r 10 en 14), wil hy die leser daaraan herinner dat hy hom gereed moet maak vir 'n gewyde oomblik, 'n sakrale belewenis. Vir die regte instelling moet die drempel van die ou tye eers vasgegryp word (r 13) - 'n oomblik van verootmoediging voordat daar na die heilige sentrum van die stad beweeg kan word.

Asof die verteller weet dat die leser so 'n oorweldigende gebeurtenis nie direk kan hanteer nie, nooi hy hom uit om eers 'n bietjie op die mure van die stad rond te loop, en die grootsheid daarvan te bewonder (r 16 - 21). Hierna kry die leser die toestemming om al hoe nader te beweeg aan dit wat die verteller eintlik aan hom wil openbaar. Dis nie so maklik nie, en ook nie vanselfsprekend nie. Eers moet hy die koperhouer soek (r 22), daarna die slot van brons oopsluit (r 23), dan is daar nog 'n deur na die geheim wat oopgemaak moet word (r 24). Dan word die tablet van lapis lazuli gevind (r 25) - met 'n opdrag daarby: dit moet hardop geles word. Almal moet hoor.

En nou word die spanning verbreek: eers in reël 26 word die naam genoem van die een oor wie die verteller nie kan stilbly nie: **Gilgamesh!**

Reëls 27 - 45 wei uit oor Gilgamesh se voorkoms en sy dade. Hierdie beskrywing pas by die soort persoon wat ook volgens Malina se model deur die samelewing geëer word: hy het mag, hy manipuleer die optrede van ander, en hy wek ontsag (vgl. 2.2.2). Sy voorkoms beïndruk (r 27), hy is onverskrokke: hy word beskryf as 'n wilde bul (r 28) en 'n vloedgolf (r 32), selfs groot berge stuit hom nie in sy gang nie (r 36 en 37). Hy is iemand wat ontsag afdwing want hy word waargeneem as 'n mag (r 33) en 'n verskrikking (r 35). Hy tree op soos wat daar van 'n goeie leier verwag word: hy is betroubaar deur die voor- en agterhoede van sy mense te vorm (r 29 - 31), boonop dien hy die belange van gode en mense (r 41) waneer hy die skade na die Vloedramp herstel. Gilgamesh het selfs die regte afkoms (r 33 - 34), en is op die regte plek gebore (Malina & Neyrey, 1991 : 74).

Die proloog sluit af met 'n retoriese vraag (r 42 - 44) oor wie by so 'n koning kan kers vashou, en 'n stelling (r 45): Gilgamesh het inderdaad naam gemaak.

Tog skilder die verteller hierdie eer-prentjie nie heeltemal so volmaak soos wat Malina dit sou wou hê nie. Heel aan die begin word hy vereer as die een wat die Diepte gesien het, wat geheime ken, maar een wat swaargekry en gely het in die proses. Eerbare mense is nie veronderstel om hul innerlike probleme en swakhede te laat blyk nie (Malina & Neyrey, 1991 : 78 - 79), allermens sou hulle dit op 'n stela uitgraveer om vir ewig onthou te word! Alhoewel die lofrede vanaf reël 27 - 45 grotendeels oor Gilgamesh se konkrete prestasies handel, word ook die rede genoem waarom hy die wêreld deurkruis het: hy het die lewe gesoek (r 39). Die verteller voeg nie by of hierdie onderneming suksesvol was nie - hy laat dit net daar.

Dit lyk nie asof wysheid as psigologiese kwaliteit in Malina se model van eer en skaamte funksioneer nie. In terme van hierdie sosiologies-antropologiese model sou wysheid eerder die vermoë wees om te kan onderskei watter gedrag of houding vir die samelewing toepaslik is of nie. Introspeksie is iets wat antieke persoonlikhede nie ken nie (Malina, 1993 : 66).

Reeds die proloog laat blyk 'n kontinuïteit, maar ook 'n diskontinuïteit met Malina se sosiologies-antropologiese model van eer en skaamte. Hier gaan van 'n held vertel word, maar waarskynlik nie die stereotipiese held wat die samelewing verwag nie. Die leser se aptyt word gewek deur wat gesê is, maar ook deur wat nie gesê is nie.

Wat is die Diepte? Wat is die geheim? En - die belangrikste: het Gilgamesh die lewe gevind wat hy gesoek het?

Met ingehoue spanning word die volgende kolom op die stela gelees.

Bi KONING GILGAMESH: ‘N MAN VAN EER GEDRA HOM SKAAMTELOOS

Enkele inleidende opmerkings:

Kolom ii van Tablet I strek van reël 46 - 104. Die twee hoofkarakters van die eerste helfte van die epos word voorgestel: Gilgamesh en Enkidu. Reëls 46 - 81 beskryf Gilgamesh, die protagonis: wie hy is en wat hy doen. Die antagonist, Enkidu word in reëls 82 - 104 bekend gestel. Daar word vertel oor sy skepping, sy bestaan en die effek wat hy op mense het. Bi van hierdie hoofstuk fokus dus op Gilgamesh, en Bii op Enkidu.

TABLET I (Kolom ii)

46 <i>šittanšu ihuma šullultašu amēlutu</i>	Twee-derdes van hom is god, een-derde is mens.
47 <i>šalam pagrišu Belet-ili uššir</i>	Belet-ili het sy liggaam ontwerp.
48 <i>ultešbi gattašu itiq pertēšu u țarrašu</i>	Sy statuur, sy hare en sy baard het sy beplan.
49 <i>xxx šaruḥ lānšu</i>	xxx indrukwekkend sy figuur
50 <i>xxx xxx xxx gitmālu</i>	xxx xxx xxx volmaak
51 <i>ina simat xxx aḥū</i>	in waarde xxx sy broers.
52 <i>ina supūru ša Uruk šu ittanallak</i>	Hy loop rond in die veilige Uruk,
53 <i>ugdaššar rīmāniš ša qu rēšušu</i>	sterk soos ‘n wildebul, kop omhoog.
54 <i>ul išu šaninamma tebū kakkūšu</i>	Sy wapens is onoortreflik,
55 <i>ina pukkišu tebū rū’ūšu</i>	sy ‘pukku’ kommandeer sy vriende.
56 <i>ūtaddarū eḥlū ša Uruk ina kummīšunu</i>	Bedruk sit Uruk se jongmans in hul kamers:
57 <i>ul umaššar Gilgameš māru abišu</i>	Gilgamesh los die seun nie uit vir sy pa nie.
58 <i>urra u mūši ikaddir še-xxx-riš</i>	Dag en nag is sy (houding?) arrogant.
59 <i>šu rē’ūma ša Uruk supūri</i>	Hy: herder van veilige Uruk?
60 <i>šu rē’ūšinama xxx</i>	Hy: beskermmer van die vroue -
61 <i>gašru šipū mūdū u palka uzna</i>	sterk, vorstelik, wys, en vol van begrip?
62 <i>ul umaššar Gilgameš batūlta ana</i>	Gilgamesh los die meisie nie uit vir haar
<i>ḥā’iriša</i>	minnaar nie,
63 <i>mārat qurādi ḥirat eḥli</i>	dogter van die kryger, eggenote van die man nie.
64 <i>tazzimatašina išmū ilū</i>	Die gode het die vroue se klag aangehoor.
65 <i>ilū šamāmi adi Uruk imtahrū</i>	Die gode van die hemel kom tot by Uruk:
66 <i>tultabšima rīma kadra Aruru</i>	“Aruru, jy het geboorte gegee aan ‘n opstandige wildebul!

67 <i>ul išu šanimamma tēbū kakkīšu</i>	Sy wapens is onoortreflik,
68 <i>ina pukkišu tēbū rú'ūšu</i>	sy 'pukku' kommandeer sy vriende.
69 <i>ul umaššar Gilgameš m̄ara abišu</i>	Gilgamesh los die seun nie uit vir sy pa nie.
70 <i>urra u m̄uši ikaddir še-xxx</i>	Dag en nag is sy (houding) arrogant.
71 <i>šu ri'ūma ša Uruk supūri</i>	Hy: herder van veilige Uruk?
72 <i>šu rē'ūšinama u xx</i>	Hy: beskermer van die vroue -
73 <i>gašru šūpu m̄idu u palka uzna</i>	Sterk, vorstelik, wys, en vol van begrip?
74 <i>ul umaššar Gilgameš batūlta ana</i> <i>h̄a'iriša</i>	Gilgamesh los die meisie nie uit vir haar minnaar,
75 <i>marāt quradi h̄irat eṭli</i>	dogter van die kryger, eggenote van die man nie."
76 <i>tazzimtašina ištenemme Anum</i>	Anu hoor aanhoudend die klag van die vroue.
77 <i>Aruru issū rabūtu</i>	"Grote Aruru," kla hulle,
78 <i>atti Aruru tabnī amēla</i>	"Jy Aruru, jy het die man geskep:
79 <i>eninna binī zikiršu</i>	skep nou een net soos hy.
80 <i>ana ūmi libbišu lū mašil</i>	Laat sy hart die van 'n bonatuurlike wese wees,
81 <i>lištananiūma Uruk lištapših</i>	laat hulle baklei, laat Uruk tog rus kry."

Na die indrukwekkende eulogie in die proloog, is die leser oorstelp, en vol bewondering vir hierdie bykans volmaakte koning. Aanvanklik word die lofrede voortgesit. Gilgamesh se eerbare afkoms word herhaal (r 46): hy is inderdaad meer god as mens. Daar is egter 'n baie goeie rede waarom die verteller dit nodig ag om die leser op die menslikheid van Gilgamesh ook attent te maak: hierdie derde menslikheid bind hom onlosmaaklik aan die lot van alle mense (Gardner & Maier, 1984 : 69). Nietemin is dit die goddelike wat vir sy treffende voorkoms gesorg het, Belet-ili, die hoofgodin, het dit self beplan (r 47 & 48). Alhoewel reëls 49 - 51 grotendeels ontbreek, blyk dit uit die geïsoleerde woorde dat Gilgamesh iemand is wat raakgesien word. Bloot sy fisiese voorkoms laat hom uitstaan bo ander mense, dwing respek af en verleen aan hom eer (vgl. 2.2.2.1).

Vanaf reël 52 kom die leser onder die indruk van sy trotse houding - die houding van 'n heerser. Sy kop, as simboliese weerspieëling van sy sosiale eer (vgl. 2.2.2.4) is omhoog (r 53). Sy optrede wat in reëls 54 en 55 beskryf word, maak dit duidelik dat fisieke kompetisie uitgeskakel is, en dat hy die mag het om ander se optrede te beheer (vgl. 2.2.2). Gilgamesh lyk soos 'n koning en hy doen wat 'n koning doen. Gilgamesh, weet die leser nou verseker, is 'n man waarmee 'n mens rekening moet hou.

Hoe ervaar sy samelewing hom - wat dink die mense van Uruk van hul koning?

Die jongmans is neerslagtig (r 56). In plaas daarvan dat hulle trots is op hul indrukwekkende heerser, verkeer hulle in 'n toestand van depressie oor hom. 'n Donker wolk hang oor die pragtige stad. Hoekom?

Die redes word verstrekkend in reëls 57 & 58 en in 62 & 63: Gilgamesh laat niemand met rus nie. Die aard van sy tirannie word nie uitgespel nie. Etlieke redes kan aangegee word waarom hy die mans nie met rus laat nie. Gilgamesh is bekend daarvoor dat hy die mure van Uruk laat bou het (George, 1999 : xlvii). Daarvoor het hy hande-arbeid nodig gehad en die mans in sy stad vir die doel gebruik - of misbruik. Dwangarbeid is dus een van die moontlike redes waarom die mans van Uruk ongelukkig was. Verder is dit onwaarskynlik dat Gilgamesh in liefde en in vrede met die omringende stadstate saamgeleef het. Kleinerige skermutselinge of groot oorloë sou veroorsaak dat Gilgamesh die mans van hul gesinne af weggeneem het om of op te ruk of om te verdedig.

Daar word melding gemaak van Gilgamesh se onoortreflike wapens (r 54 & 67). Volgens George (1999 : xlvii) was die Akkadiërs bekend vir veglustige kontaksport. 'n Sumeriese gedig verhaal Bilgames se onversadigbare aptyt vir spele wat fisies baie vereis - gevolglik wy die vroue van die stad al hul aandag daaraan om in die behoeftes van die uitgeputte mans te voorsien.

Wat presies die 'pukku' is (r 55 & 68) waarmee Gilgamesh sy vriende kommandeer, is nie heeltemal seker nie. Meestal word dit met 'drom' of 'hoepel' vertaal. Dit was waarskynlik 'n kultiese (Gardner & Maier, 1984 : 70) of religieuse instrument (Pritchard, 1975 : 41) wat Gilgamesh vir sy persoonlike behoeftes aangewend het.

Wat die vroue betref, is daar 'n sterk moontlikheid van seksuele teistering (Gardner & Maier, 1984 : 69). Dit is inderdaad so dat die mans veronderstel is om die eer van hul vroue te beskerm (vgl. 2.2.2.5), maar die probleem is dat daar in Uruk onder die mans vir Gilgamesh geen kompetisie is nie! Hy skend dus nie slegs die eer van die vroue nie, maar ook die van die mans in die stad. Julio Caro Baroja (Peristiany, 1965 : 13) sê oor Don Juan dat hy 'n ongedurige, oppervlakkige en rustelose jongman is wat altyd 'n nuwe uitdaging soek. Sy superioriteit moet hy in alle aspekte van sy deurmekaar lewe bewys. Hy is die een wat sy lewe die meeste waag, die meeste doodmaak, die meeste dobbel, die meeste geld

bestee, die uitspattigste klere dra. Maar dis nie al nie. Hy is ook die een wat die meeste vroue verlei. Gegee die feit dat eer nie slegs 'n individuele aangeleentheid is nie, maar veral 'n saak vir die familie, tas Don Juan die hart van familie-eer aan deur skande oor hul vroue en dogters te bring. Elke vrou wat hy verlei, is vir hom 'n persoonlike triomf.

'n Soortgelyke indruk kry die leser nou van Gilgamesh: 'n verveelde ryk jongman, behep met homself, voortdurend op soek na nuwe avonture - en een wie se hormone boonop ook aan die bruis is! Gilgamesh het sy glans verloor. 'n Aantreklike en sterk koning, meer god as mens, maar hy misbruik sy krag, sy mag en sy posisie. Hy is 'n verwaande egoïs, so begaan oor sy eie eer dat hy niks en niemand ontsien om homself nog groter op te pomp nie. Strategies geplaas, tussen wat hy met die mans en die vroue aanvang, klink 'n kritiese vraag, selfs 'n verwyf (r 58 - 61): is dit hoe 'n goeie heerser behoort op te tree? Babiloniese ideologie skryf immers voor dat 'n koning vir sy onderdane soos 'n herder vir sy skape moet wees - hy moet hulle beskerm en hulle met regverdigheid regeer (George, 1999 : xlvii). Daarenteen tree Gilgamesh soos 'n wrede en brutale tiran op.

Dit is baie duidelik dat Gilgamesh se gedrag alle grense van welvoeglikheid oorskry. Hy is koning, hy het status, sy afkoms getuig van goddelike ingrepe en menslike adel, sy voorkoms laat hom uitstaan, daarom kan hy op eer aanspraak maak, en behoort die samelewing dit te erken. Sy posisie misbruik hy egter tot so 'n mate dat dit sy onderdane die harnas ingjaag, en hulle voel dat hulle hom nie langer kan eer nie: hy tree nie op soos wat hulle van 'n goeie koning verwag nie.

Onder die mense is daar vir Gilgamesh geen kompetisie nie (r 54 & 55). Hulle weet hul verzet gaan hulle niks baat nie. Wie kan sterker wees as Gilgamesh? Slegs die groot gode kan hom oortref, en daarom wend die mense van Uruk hulle tot die hemelwesens. Gilgamesh is immers deur die grote Aruru self geskep (r 66).

Reëls 67 - 75 is 'n woordelike herhaling van reëls 54 - 63 (r 56 uitgesluit). Die woorde waarmee die verteller die optrede van Gilgamesh aan die leser beskryf het, word nou deur die mense, veral die vroue van Uruk ge-eggo as bittere aanklag. As die leser nog die verteller se weergawe betwyfel het, beaam die mense dit. Teen hierdie tyd word Gilgamesh lankal nie meer bewonder nie, maar lê die simpatie by sy onderdane. So intens is die weeklag van die vroue, dat selfs die hoofgod Anu dit onophoudelik moet aanhoor (r 76).

Die vroue van Uruk lê hul versoek voor Aruru, die een wat Gilgamesh geskep het (r 78).
Wat vra hulle?

Kompetisie (vgl. 2.2.2.2). Gilgamesh moet kompetisie kry, iemand wat met hom kan meeding. Hierdie wese moet in alle opsigte sy gelyke wees (r 79), net so sterk, net so ongedurig en net so rusteloos (r 80). Die vroue van Uruk bid kompetisie af tussen die koning en sy teenstander. So intens moet die fisiese stryd wees, dat hulle mekaar besig genoeg hou sodat die mense tog 'n bietjie rus vir siel en liggaam kan kry (r 81).

In reëls 46 - 81 is daar dus baie duidelik sprake van eer en skaamte as sosiale waardes. Gilgamesh, die koning, maak aanspraak op eer volgens sy geboorte as god-mens, en sy status as koning. Dis onseker of hy die titel 'koning' oorgeërf of verwerf het, maar ook hierdie titel regverdig 'n aanspraak op eer. Die samelewing wat hierdie eer aan hom moet erken, verwag egter dat hy hom op 'n sekere manier moet gedra: as 'n sterk, maar ook as 'n wyse en regverdige leier. Dit gebeur egter nie. Gilgamesh oorskry sy sosiale grense deur sy mag te misbruik - daarom kom sy eer in die gedrang. Ongelukkig is dit nie so maklik om sy eer van hom af weg te neem nie - daarvoor is 'n stryd om eer nodig. Niemand in Uruk is in staat om Gilgamesh se eer uit te daag nie, niemand is in enige opsig sy gelyke nie. Die enigste oplossing is dat so 'n wese geskep word: dieselfde gode wat Gilgamesh geskep het, word versoek om sy gelyke te skep sodat hulle mekaar kan besig hou en die res van die gemeenskap in vrede gelaat word.

Bii ENKIDU

(a) Sy skepping

82 <i>Aruru annîta ina šemêša</i>	Toe Aruru dit hoor,
83 <i>zikru ša Anim ibtani ina libbiša</i>	het sy Anu se woord gestalte gegee in haar hart.
84 <i>Aruru imtasi qâtâša</i>	Aruru het haar hande gewas,
85 <i>tiṭṭa iktariš ittadi ina šeri</i>	klei afgeknyp, en dit op die steppe gewerp.
86 <i>lullâ Enkidu ibtani qurâdu</i>	Enkidu, die primitiewe mens, die kryger, het sy gestalte gegee.
87 <i>ilitti qulti kišir Ninurta</i>	'n Kind van stilte, ledemaat van Ninurta.
88 <i>šu 'ur šarta kalu zumrišu</i>	Harig was hy, hare oor sy hele liggaam,
89 <i>uppuš pēretu kî sinništi</i>	die hare op sy kop, soos die van 'n vrou,
90 <i>itiq pērtišu iḥtannaba kîma Nisabu</i>	sy lokke groei so welig soos Nisaba s'n.
91 <i>lâ idi nišû u mâtamma</i>	Nog mense, nog land ken hy.
92 <i>lubušti labišk kî Sakkan</i>	Sy klere lyk soos Sakkan.
93 <i>itti šabitîma ikkala šammî</i>	Saam met die wildsbokke eet hy gras,
94 <i>itti būlim mašqa idappir</i>	die vee by die drinkplek se geselskap soek hy op,
95 <i>itti nammašši mû iṭib libbašu</i>	die wilde diere by die water maak sy hart bly.
96 <i>šaiâdu ḥabbilu amêlu</i>	'n Jagter, 'n wreedaard van 'n man
97 <i>ina pût mašqi šâšu uštamḥiršu</i>	het hom voor die drinkplek gewaar.
98 <i>ištèn ūme sana u šalša ina pût mašqi</i>	Die eerste, die tweede en die derde dag, is hy voor die drinkplek,
99 <i>imuršuma šaiâdu uštahḥirru pâmušu</i>	Die jagter sien hom, sy gesig bevrees.
100 <i>šu u būlišu bituššu irūma</i>	Hy en sy vee gaan huis toe,
101 <i>itadir ušharir iqūlma</i>	stom van vrees, swyg hy,
102 <i>lummun libbašu pâmušu arpu</i>	sy hart bekneld, sy gesig bewolk,
103 <i>ibašši nissatu ina karšišu</i>	diep bekommerd in sy binneste.
104 <i>ana alik urḥi rūquti pânušu mašlu</i>	Sy gesig lyk soos die van een wat met 'n ver pad gekom het.

Dit is veral Aruru tot wie die die vroue van Uruk hul klag rig. Aruru is die ander naam vir Belet-ili, die moeder-godin (George, 1999 : 222), en Anu se metgesel (Gardner & Maier, 1984:71). Aruru is dan ook die godin wat tot aksie oorgaan en gehoor gee aan die klag (r 82): Enkidu word geskep.

Enkidu ondergaan nie 'n natuurlike geboorteproses nie. Anu, die hoofgod is wel aandadig - 'n woord van hom kry gestalte in Aruru se hart (r 83). Enkidu word dus deur Aruru na die beeld van Anu geskape, hy is die gesamentlike 'produk' van die twee hoofgode in die panteon.

Die gode is egter toonbeelde van onbetrokke ouers. Aruru was haar hande, knyp klei af en en werp dit op die steppe (r 84 & 85) om maar self te sien en kom klaar. 'n Primitiewe wese bevind homself skielik op die aarde: Enkidu, die aapmens (r 86). Hy word beskryf as 'n kind van stilte (r 87). Moontlik verwys hierdie beskrywing na sy geboorteproses wat onbetrokke en in stilte geskied - 'n stuk klei wat weggegooi word en lewe kry. Die 'stilte' kan egter ook aansluit by reël 91 - Enkidu is nog nie deel van 'n sosiale sisteem waar hy met ander mense deur middel van woorde en taal kommunikeer nie.

Daar word niks vertel van Enkidu se grootword-proses nie. Vermoedelik is hy as jong volwasse wese geskape, want die doel van sy skepping is immers om Gilgamesh se teenstander te wees, en die tyd is min. Die mense van Uruk kry swaar onder die tirannie van die koning.

Die verteller brei vervolgens uit oor die eienskappe en kenmerke van Enkidu. Hy is 'n kryger (r 86) en 'n ledemaat of knoop van Ninurta (r 87), die god van oorlog en oorwinning. Sy voorkoms word as harig beskryf (r 88 - 90). Sy hare word vergelyk met die van 'n vrou (r 89), en ook met die graangodin Nissaba. Die vroulike in sy voorkoms laat die leser vermoed dat hierdie sterk mens-dier eintlik nog sag en vredeliewend is: hierdie vermoede word bevestig wanneer die verteller Enkidu se bestaan skets. Konvensionele klere dra hy nie, maar sy liggaamsbedekking word vergelyk met Sakkan, die god van die wild (r 92). Net soos die wilde bokke eet hy gras, saam met hulle bring hy sy tyd by die drinkplek deur, en die wilde diere se teenwoordigheid verskaf hom plesier (r 93 - 95).

Die leser kry nie 'n negatiewe indruk van Enkidu nie. Enkidu is 'n natuurkind, Jean Jacques Rousseau se edele barbaar, Emile, net 'n bietjie vroeër in tyd. Hy doen niemand kwaad nie, lewe volgens sy instinkte en in harmonie met sy omgewing. Hy is iemand wat nog mense, nog land ken (r 91): die konvensies en gebruike van die samelewing het hy nog nie aangeleer nie. Kortom: die kodes van eer en skaamte is aan hom heeltemal onbekend.

Die protagonis en die antagonis is nou bekend gestel: Gilgamesh en Enkidu. Gilgamesh die koning tiranniseer sy onderdane tot so 'n mate dat die gode op versoek van die mense ingryp en 'n teenstander skep om die heerser reg te sien. Daar is inderdaad sekere eienskappe wat hulle deel, en wat Enkidu as Gilgamesh se gelykwaardige teenstander kwalifiseer. Net soos Gilgamesh, dra Enkidu ook kenmerke van die goddelike in hom, ofskoon sy 'ouers' hom verwaarloos. Sy voorkoms is sterk en kragtig. In hierdie opsig is hy bevoeg om tot 'n stryd toe te tree, selfs 'n stryd om eer.

Andersyds is hulle egter letterlik wêreldes van mekaar verwyder. Gilgamesh bevind homself binne die mure van Uruk, Enkidu lewe daarbuite. Teenoor die koninklike lewe van Gilgamesh, lewe Enkidu soos 'n dier. Hy ken nie die binnekamers van die welige paleis nie, hy lewe wild en vry op die steppe. Hy eet nie koningskos nie, maar gras. Hy meng nie met die ryk en belangrike mense van die koninklike hof nie, maar met die diere. Sy kleredrag is nie konvensioneel nie, maar skakel in by die diere tussen wie hy leef. Gilgamesh wil heers en oorheers, Enkidu wil slegs in vrede met sy omgewing lewe. Die belangrikste eienskap wat Enkidu nodig het, ontbreek: aggressie.

Om die leser nog verder te frustreer, laat die verteller 'n jagter op die toneel verskyn (r 96), 'n man wat waarskynlik meer as een wrede en bloeddorstige gedierte in sy lewe teengekom en vankant gemaak het. Maar Enkidu is 'n perd - of gedaante - van 'n ander kleur. So-iets het die jagter nog nooit gewaar nie, en skrik hom skoon stom (r 99 & 101). Weer eens die afwesigheid van aggressie. Enkidu ken nie aggressie nie. Die jagter het egter iets teengekom wat sy veginstink in vrees omgeskakel het - miskien omdat die wese totaal vreemd is - en hy vlug stil en bekommerd na sy huis (r 100 vv).

Wat nou? Gaan alles misluk? As Enkidu bly voortleef tussen die diere, sal Gilgamesh beslis voortgaan met sy tirannie. Hoe op aarde - en wie op aarde - gaan dit aan Enkidu se verstand bring dat sy doel op aarde eintlik is om die despotiese koning reg te sien?

Sê nou maar die jagter kry dit in sy kop om saam met 'n paar ander makkers die 'vreemde wese' dood te maak? Enkidu wis immers van geen sout of water nie.

Wie gaan hom sê?

(b) Sy inisiasie

Die res van Tablet I handel hoofsaaklik oor Enkidu. Hierdie skripsie fokus op eer en skaamtemomente in die ontwikkeling van Gilgamesh se persoonlikheid, maar ter wille van die deurlopende vloeï van die verhaal, gaan die belangrikste gebeure uitgelig en oorsigtelik bespreek word.

105 *šaiādu pāšu ipušma iqabbi izakkara*
ana abišu

Die jagter maak sy mond oop, en sê vir sy pa.

Die verskrikte jagter kry uiteindelik sy stem terug en verwoord sy ervaringe aan sy pa. Hy het 'n vreesaanjaende wese gewaar, bonatuurlik sterk, en hy doen die volgende:

109 *ittanallak ina eli šadi kaiāna*
110 *kaiānamma itti būlim šammi ikkal*
111 *kaiānamma šēpūšu ina pūt mašqi išakkan*

“Hy loop die hele tyd rond op die berge, die hele tyd eet hy gras saam met die diere, die hele tyd is hy met sy voete in die drinkplek,

112 *palhākuma ul aṭeḥa ana šāšu*
113 *umtalli būri ša uḥarru anāku*
114 *uttassiḥ nuballia ša ušparriru*
115 *uštēli qātia būlam nammaššā ša šēri*

en ek is te bang om naby hom te kom.

Hy vul die putte op wat ek grawe, hy trek die strikke uit wat ek stel, hy hou my weg van die vee, die wilde diere van die steppe

116 *ul inamdinanni ana epeš šēri*

en hy laat my nie toe om aktief te wees op die steppe nie.”

Sy pa raai hom aan om so gou moontlik na Uruk te gaan, sy probleem aan die koning te stel en oor 'n moontlike oplossing te onderhandel. Die jagter laat nie op hom wag nie. Hy herhaal woordeliks aan Gilgamesh wat hy aan sy pa oorgedra het: reëls 136 - 143 herhaal reëls 109 - 116. En Gilgamesh gee dieselfde advies as wat die jagter se pa in reëls 123 - 128 gegee het (r 124 uitgesluit):

144 *Gilgameš ana šāšuma izakkara*
ana šaiādi
145 *alik šaiādi ittika sinništu ḥarimtu*
sinništu Šamḥat urûm

Gilgamesh sê vir die jagter:

“Gaan jagter, die prostituut Shamhat sal saam met jou gaan.

146 <i>emuma būlam isaniqu ana mašqī</i>	Wanneer hy na die vee toe kom by die drinkplek,
147 <i>šī lišḫuṭ lubūšišama lipta kuzubša</i>	laat sy haar klere uittrek, en laat sy haar lyflikheid ontbloot.
148 <i>immaršima iṭehḫa ana šāši</i>	Hy sal haar sien en na haar toe gaan.
149 <i>inakkiršu būlšu ša irbu eli šērišu</i>	Sy vee, saam met wie hy op die steppe grootgeword het, sal hom verwerp.

Nie 'n bende geharde manne nie, maar 'n enkele vrou moet hierdie woeste vreesaanjaende wese aandurf. Nie met 'n swaard, 'n spies en 'n skild nie, nie eens met 'n slingervel nie, maar sonder 'n enkele draad klere aan haar lyf, moet sy hom inwag.

Wie is hierdie besondere vrou?

Shamhat, die prostituut.

In Akkadies verwys "*šamḫat*" sowel as "*ḫarimtu*" na 'n prostituut. Daar kan met geen sekerheid gesê word dat Shamhat wel 'n eienaam is nie - vertalers wissel in die toepassing daarvan. Sommige soos Jackson (1992 : xxxiv), Dalley (1992 : 54 vv) en George (1999 : 6 vv) gebruik Shamhat wel as eienaam. Ander soos Maier (Gardner & Maier, 1984 : 91 vv) verwys na haar as 'n 'love priestess', terwyl Pritchard (1975 : 43 vv) bloot van 'harlot', of 'harlot lass' praat. Hierdie skripsie beskou haar egter as 'n baie spesifieke persoon met 'n baie spesifieke taak, en ken daarom aan haar 'n spesifieke naam toe: Shamhat.

Shamhat is nie sommer 'n prostituut gelykstaande aan 'n straatvrou nie: sy is heel waarskynlik 'n tempelprostituut in die tempel van Ishtar in Uruk. Tempelprostitute was priesteresse van liefde en sensualiteit - hulle het die misterieë van seks gevier by die tempels van Inanna/Ishtar in ou Sumerië (Sandberg, s.j. : 1). Seibert (1974 : 36) beskryf hul taak as "the mystic veneration of the process of begetting as a divine act." Daar was verskillende rangordes onder die tempelpriesteresse, en alhoewel die prostitute die priesteresse met 'n laer rang was, is die dienste wat hulle gelewer het, nie as skandelik gereken nie (Seibert, 1974 : 37). Die sosiale posisie van die tempelprostituut as verteenwoordiger van, en haar dienslewering aan die fertiliteitskultus, is inderdaad deur die samelewing gerespekteer. Verder het tempelprostitute waarskynlik ook oor 'n mate van geleerdheid beskik : hulle moes rituele danse kon uitvoer,

himnes ter ere van die gode sing, en het miskien selfs 'n paar daarvan komponeer. Buitendien, daar was nog altyd 'n noue band tussen tempels en opvoeding: tempels was die sentra vanwaar kennis en kultuur versprei het (Seibert, 1974 : 38).

Die taak van Shamhat die tempelprostituut, is om van Enkidu, die diermens - op hierdie stadium meer dier as mens - mens te maak. Sy moet al haar vaardighede inspan om hom te laat vergeet van die lewe wat hy tot dusver gelei het. Shamhat moet met ander woorde vir Enkidu opvoed en vir hom maniere leer. Sy gaan nou saam met die jagter. Vir twee dae lank sit hulle in hul skuilplek by die drinkwater en wag dat Enkidu sy verskyning maak.

Dan kom hy. Hy eet en drink saam met die wilde diere totdat hy genoeg het. Haastig gee die jagter vir Shamhat instruksies oor wat sy moet doen. Hyself verdwyn van die toneel en ook heeltemal uit die res van die storie: vermoedelik het hy nou genoeg gehad en die hasepad gekies. Shamhat, veel brawer as die vreesbevange jagter, wag vir Enkidu in. Anders as hy, slaan sy nie op die vlug nie, maar doen wat aan haar opgedra is.

171 <i>urtammi Šamḥat didāša</i>	Shamhat maak haar onderklere los,
172 <i>ūrša iptema kuzubša ilqi</i>	sy wys haar vulva, hy vat haar lyflikheid.
173 <i>ul išḥuṭ iltiqi nappissu</i>	Sy is nie bang nie, sy slaan sy asem weg.
174 <i>lubūsiša umaššima eliša iṣlal</i>	Sy sprei haar klere uit, en hy slaap by haar:
175 <i>ipussuma lullâ šipir sinnište</i>	vir hom, die primitiewe man, gee sy uitvoering aan die kuns van 'n vrou.
176 <i>dādušu iḥbubū eli šēriša</i>	Hulle gee uiting aan sy passie op haar landskap-
177 <i>6 urri 7 mūši Enkidu tebima</i>	ses dae en sewe nagte staan Enkidu regop
<i>Šamḥat irḥi</i>	en stort hy homself in Shamhat.
178 <i>ultu išbu lalāša</i>	Toe hy genoeg het van haar plesier,
179 <i>pānišu ištakan ana šēri būlišu</i>	wil hy teruggaan na die steppe van sy diere.
180 <i>imurašūma Enkidu irappūda šabītū</i>	Die bokke sien Enkidu en hardloop weg,
181 <i>būl šēri ittesi ina zumurišu</i>	die diere van die steppe bly ver weg van sy liggaam.
182 <i>ultahḥiṭ Enkidu ullula pagaršu</i>	Enkidu was gestroop, skoon was sy liggaam.
183 <i>ittazizza birkašu ša illika bulšu</i>	Sy knieë wat geloop het, staan stil,
184 <i>umtaṭṭu Enkidu ul kî pāni lasānšu</i>	Enkidu het verswak, hy kon nie hardloop soos vantevore nie -
185 <i>u šu išīḥma rapaš ḥasisa</i>	maar sy begrip het toegeneem.

186 *itira ramu ittašab ina šapal*
sinništu ḫarimti

Hy keer terug, en sit aan die voete van die
prostituut.

Dit blyk dat Shamhat iemand is wat gerespekteer kan word. Sy doen wat aan haar opgedra word sonder om daarvoor terug te deins. En dit lyk nie asof sy enige groot beloning kry of selfs enige persoonlike plesier daaruit put nie. Reëls 171 - 177 beskryf hoedat Shamhat volledig op Enkidu ingestel is, en alles wat sy doen, op hom rig. Hy is die primitiewe man (r 175) wat op sy instinkte reageer, sy is die een met verstand, wat haar vaardighede kunstig en verfynd aanwend - en met 'n doel voor oë.

Enkidu kan nog nie nadink oor die gevolge van sy dae nie. Nadat hy homself bevredig het, wil hy terugkeer na sy ou lewe (r 178), maar iets het verander. Hy het verander. Enkidu het 'n mens geword. Die diere, sy eertydse vriende, kom dit eerste agter en hardloop weg van hom (r 180 & 181). Enkidu se liggaam is skoon, (r 182), en alhoewel hy verswak het en sy kragte afgeneem het (r 183 & 184), is hy soos alle mense 'n potensiële gevaar.

Enkidu het sy dierlike eienskappe verloor, maar iets mensliks bygekry: begrip. Hy kom terug na Shamhat, en sit aan haar voete (r 186), gereed om te leer wat dit beteken om mens te wees.

Die eerste deel van Shamhat se taak - daar kan selfs sprake wees van 'n goddelike taak - het sy suksesvol voltooi, naamlik om van Enkidu 'n mens te maak. Nou volg die res: sy moet hom inwy in die kodes van die samelewing sodat hy goed toegerus na Uruk, en na Gilgamesh toe kan gaan. Vir Enkidu het dit aanvanklik slegs om wellus en seks gegaan, maar nie vir Shamhat nie. Sy het 'n belangrike opvoedingstaak om uit te voer. Terwyl hy aan haar voete sit, lig sy hom in oor sy uiteindelijke bestemming in die lewe.

192 *alka luruka ina libbi Uruk supūri*

“Kom! Laat ek jou neem van die hart van veilige
Uruk,

193 *ana bīti ellim mūšab Anu u Ištar*

na die heilige huis, die woonplek van Anu en
Ishtar,

194 *ašar Gilgameš gitmālu emūqi*

die plek van Gilgamesh, perfek, kragtig,

195 *u kī rīmi ugdaššaru eli niši*

soos 'n wildebul is hy sterker as die mense.”

Enkidu gryp haar uitnodiging aan.

199 *alki Šamḫatta qerenni iāši*

“Kom Shamhat! Roep my!

200 *ana bīti ellim qudduši mūšab Anu*
Ištar

201 *ašar Gilgameš gitmāl emūqi*
202 *u kī rīmi ugdaššaru eli niši*

Na die heilige, gewyde huis, blyplek van Anu
en Ishtar,
die plek van Gilgamesh, perfek, kragtig,
soos ‘n wildebul is hy sterker as die mense.”

Daar kom egter ‘n stertjie by.

203 *anāku lugrišumma danniš luqabbi*
204 *lušarriḥ ina libbi Uruk anākumi danmu*

“Laat ek hom uitdaag en laat ek selfvoldaan sê,
laat ek in die hart van Uruk uitroep:

Ek, ek is die sterke!

205 *lurumma šīmatu unakkar*
206 *ša ina šēri i’aldu dana imūqi išu*

Laat ek ingaan - ek sal die noodlot verander!
Hy wat op die steppe gebore is, hy het die
sterkste krag!”

Alhoewel Enkidu vir Gilgamesh nog nie met ‘n oog gesien het nie, reageer hy instinktief. ‘n Groot sterk man? Sterker as al die mense? Sterker as hy, Enkidu? Nooit! Hierdie toedrag van sake sal verander word.

Shamhat daarenteen reageer met groot wysheid en insig op Enkidu se voortvarenheid. As intelligente en ingeligte vrou, as priesteres in diens van die gode, weet sy meer as die gewone mens, en is dit ook haar plig om Enkidu daarteen te waarsku voordat hy blindelings instorm om te maak en breek. Sy sê vir hom:

216 *Enkidu ša ḥadû balāṭa*
217 *lukallimka Gilgameš ḥādi’ûa amēlu*

Enkidu wat tot die lewe toegang verkry het,
laat ek jou Gilgamesh wys - ‘n man van
wisselvallige emosies:

218 *amur šāšu uṭul pānišu*
219 *eṭlūta banî balta iši*
220 *zu’una kuzba kalu zumrišu*
221 *danna emūqašu elika iši*
222 *lā šālilu ša urra u mūši*
223 *Enkidu nukkira šeretka*
224 *Gilgameš Šamaš irāmšuma*
225 *Anu Enlil u Ea urappišu uzunšu*
226 *lām tallika ulta šadīmma*

kyk na hom, neem sy gesig waar.
‘n Pragtige man - waardigheid het hy,
sy hele liggaam is begeerlik,
hy het meer krag en mag as jy.
Hy slaap nie dag of nag nie.
Enkidu, moenie verkeerd doen nie!
Shamash het vir Gilgamesh lief,
Anu, Enlil en Ea het hom begrip geskenk.
Voordat jy van die berge afgekom het,

227 <i>Gilgameš ina libbu Uruk inattala</i> <i>šunateka</i>	het Gilgamesh in die hart van Uruk 'n droom van jou gesien
228 <i>itbima Gilgameš šunat pašar</i> <i>zakra ummišu</i>	Gilgamesh het opgestaan en sy ma geroep om die droom uit te lê.

Shamhat die tempelprostituut beskryf Gilgamesh met insig wat hyself op hierdie stadium nie het nie. Inderdaad versiene is sy. Sy neem hom waar as 'n *ḥadī'ua amēlu* (r 217): 'n man van wisselvallige emosies. Von Soden (1965 : 307) gee dit aan as "unbeständig gestimmter - Freude-Wehe-Mann. Ook CAD (1956 : 24) beaam "a person quickly changing moods", en Maier (Gardner & Maier, 1984 : 81) se vertaling lui: "...the joy-woe man". Gilgamesh is dus alles behalwe 'n bestendige, betroubare, flegmatiese persoonlikheid.

Die woord *baltu* (r 219) oftewel *bāštu* lewer meer probleme op. Parpola self (1997 : 122) gee die vertaling aan as "pride, shame", en Von Soden (1965 : 122) noem dit "Scham, Lebenskraft". Ook die Deutsch Akkadisches Wörterbuch (1998 : 234 & 321) vertaal "Scham" sowel as "Lebenskraft" met *bāštu*. CAD (vol II, 1965 : 142) volstaan egter met "dignity" - waardigheid. Dit wil dus lyk asof daar 'n mate van sensitiwiteit vir die kodes van die samelewing in die woord *bāštu* opgesluit lê.

Die Gilgamesh wat Shamhat aan Enkidu voorstel, is die ideale beeld - op hierdie stadium is dit wat die mense van Uruk betref, alles behalwe die werklikheid. Maar wie is hierdie Gilgamesh dan? Die wrede tiran van 'n koning? 'n Adolessent wat bloot deur sy storm-en-drang-jare gaan en ongelukkig meer mag gekry het as wat hy kan hanteer? 'n Man, diep onseker in sy binneste maar wat dit agter 'n masker van arrogansie verberg? Wie is hy?

Die gode het hom lief, sê Shamhat (r 224 & 225), Enkidu sal verkeerd doen om onnadenkend op te tree (r 223). Nog voordat hy "mens" geword het, het Gilgamesh van hom gedroom (r 227). Hy het opgestaan en sy ma gaan roep om die droom uit te lê (r 228) - soos 'n klein onseker seuntjie. Wie is Gilgamesh regtig?

Shamhat verhaal Gilgamesh se twee drome aan Enkidu. Dit is lang gedeeltes wat kolom iv en kolom v van Tablet I beslaan: slegs die inhoud daarvan word kortliks weergegee.

In Gilgamesh se eerste droom is daar baie sterre in die lug. Skielik val iets soos 'n *kisru Anu* - 'n ledemaat van Anu - op hom. (In reël 87 word Enkidu as 'n *kisru Ninurta* beskryf.)

Gilgamesh probeer dit ophig of omdraai, maar dis te swaar vir hom, en hy kan niks uitrig nie. Die mense drom saam rondom die ‘voorwerp’ en soen die voete daarvan. Gilgamesh self kry dit lief soos ‘n vrou. Nou kan hy dit ophig. Hy sit dit neer aan die voete van sy ma en sy behandel dit net soos wat sy vir hom, Gilgamesh behandel.

Ninsun, Gilgamesh se ma lê die droom soos volg uit:

250 <i>illakakumma dannu tappû mušezib ibri</i>	”‘n Sterk kameraad wat ‘n vriend kan red, sal na jou toe kom.
251 <i>ina mâti dan emûqi išu</i>	In die land het hy baie krag,
252 <i>kîma kišri ša Anu dunnuna emûqašu</i>	groot krag, soos ‘n ledemaat van Anu.
253 <i>tarâmšuma kî aššati elišu taḥbubu</i>	Jy sal hom liefhê soos ‘n vrou: met hom sal jy geheime deel.
254 <i>xxx uštenezibka kâša</i>	Hy sal jou altyd veilig bewaar.
255 <i>damqat šuqurat šunatka</i>	Jou droom is gunstig.”

Gilgamesh se tweede droom is feitlik net soos die eerste, behalwe dat dit hierdie keer ‘n byl (*ḥaššinnu*) is wat in die strate van Uruk gegooi word. Die mense van Uruk drom saam rondom die byl. Gilgamesh tel dit op, lê dit neer aan die voete van sy ma en kry dit lief soos ‘n vrou. Weer eens lê Ninsun die droom uit: Gilgamesh gaan ‘n sterk en betroubare vriend kry, en sy gaan hulle gelykwaardig behandel.

267 <i>mâru ḥaššinu ša tāmuru amêlu</i>	“Seun, die byl wat jy gesien het, is ‘n man.
268 <i>tarâmšuma kî aššate taḥabbub elišu</i>	Jy sal hom soos ‘n vrou liefhê, met hom sal jy geheime deel,
269 <i>u anâku ultamahḥaršu ittika</i>	En ek sal hom gelyk aan jou laat wees.”

Gilgamesh aanvaar sy ma se woorde.

273 <i>Gilgameš šâšima izakkar ana ummiša</i>	Gilgamesh sê vir sy ma:
274 <i>xxx ina pû Enlil mâliki rabî limqutamma</i>	“Volgens Enlil, die groot raadgewer, laat dit gebeur:
275 <i>ibri mâliki anâku lurši</i>	Laat ek ‘n vriend kry om my raad te gee.”

Die verhoog is nou gereed. Daar is ‘n koning met baie potensiaal, maar as sy energie nie in die regte rigting gekanaliseer word nie, gaan ‘n groot tragedie plaasvind. ‘n Baie sterk teenstander

verskyn op die toneel, die enigste wat die koning moontlik kan teengaan, maar as hy onoordeelkundig te werk gaan, gaan daar ook 'n groot tragedie plaasvind.

Die twee weet van mekaar.

Hoe gaan die konfrontasie verloop?

Is Ninsun se droomuitleg betroubaar?

Met hierdie vrae in die agterkop, gaan die leser nou na Tablet II.

C. KOMPETISIE : DIE KONING SE EER WORD UITGEDAAG

Tablet II begin met 'n herhaling van Shamhat en Enkidu se weeklange passie, en Shamhat se uitnodiging aan hom om saam met haar Uruk toe te gaan. Enkidu is egter nog nie gereed vir die gejaagde stadslewe nie, en Shamhat weet dit. In haar wysheid besluit sy dat hulle eers 'n rukkie by 'n groep herders in hul kraal moet vertoef. Enkidu word dus sistematies in die beskawing ingewy. Vanaf sy hand-tot-mond-bestaan maak hy eers 'n oorgang na die nomadiese lewe van die veeboer voordat hy aan die metropolis blootgestel word. So word Enkidu stap vir stap geleer wat dit beteken om mens te wees.

28 <i>šabtassuma kīma ilu ireddišu</i>	Soos 'n god neem sy hom en lei hom
29 <i>ana gupri ša rē 'û ašar tarbaši</i>	na die skaapwagtershut, waar die binnehof is.
30 <i>rē 'ûtu puhhurat elišu</i>	Die herders drom saam rondom hom
31 <i>ina tēmišunuma ina ramānišuma</i>	om onder mekaar te praat:
32 <i>eṭlu ana Gilgameš kī mašil lānu</i>	“Hier's 'n man met 'n liggaam net soos Gilgamesh s'n -
33 <i>lānu šīhi naburriš šarḫu</i>	lank, slaggereed.
34 <i>mindēma alid ina šadī</i>	Miskien is hy in die berge gebore,
35 <i>kīma kišir ša Anu dunnuna emūqašu</i>	sy krag is so groot soos 'n ledemaat van Anu.

Die eerste mense wat Enkidu teenkom, die herders, herken in hom 'n gelyke vir Gilgamesh (r 32). Nou is dit moontlik dat 'n stryd om eer tussen twee gelykes kan plaasvind (vgl 2.2.2.2). Enkidu moet nog net in Uruk aankom.

Maar eers hou die herders 'n verwelkomingspartytjie. Enkidu het egter 'n probleem:

36 <i>akālu iškunū maḫaršu</i>	Hulle sit kos voor hom neer,
37 <i>šikāri iškunū maḫaršu</i>	hulle sit bier voor hom neer.
38 <i>ul ikul akul Enkidu ipteq idaggal</i>	Enkidu eet nie die kos nie - hy staar benoud:
39 <i>ul idi Enkidu akal akāla</i>	Enkidu ken nie kos om te eet nie,
40 <i>šikāra šata ul idi</i>	hy ken nie bier om te drink nie.

Shamhat hervat haar opvoedingstaak.

41 *sinništu ḥarimtu ana šāšuma izakkar*
ana Enkidu

Die prostituut sê vir Enkidu:

42 *akul akla Enkidu simat ilūte*
43 *kurunna šiti simat šarrūte*

“Eet die kos, Enkidu, dit behoort aan die gode,
dadelwyn is die drank van konings.”

Dit is toe glad nie te sleg nie!

44 *īkul akla Enkidu adi sebīšu*
45 *šikāri ištu sebū asammi*
46 *ittapšar kabtassu inangu*
47 *ultappit mē šu'ura pagaršu*
48 *šamnu iptasašma amēliš ime*
49 *iliš libbašuma pānušu ittamru*

Enkidu eet sewe maal van die kos,
hy drink sewe bekere bier.
Sy bui kom los, en hy begin luidrugtig sing.
Water kom in aanraking met sy harige
liggaam;
olie salf hom, en hy verander in 'n mens.
Sy hart is bly, sy gesig helder.

En hy lewer 'n diens.

50 *unappiṣ barbarīma ukaššid nēsi*
51 *ittilūnimma nāqidū rabū*
52 *šu Enkidu nāqidusanuma amēlu ēru*

Hy breek die wolf, en oorwin die leeu.
Die sterk herders kan lê en slaap -
Hy Enkidu, hul herder, die mens, hy is wakker.

Voorbereide kos en drank, gekoppel aan die bestaan van gode en konings, tesame met aandag aan sy persoonlike higiëne, verander Enkidu in 'n mens. Verder is bedwelming of vergrype (intoxication) kenmerkend van die menslike situasie (Gardner & Maier, 1984 : 93). Enkidu het inderdaad die hele reeks beleef: seks, kos en drank. Hy is waarlik mens.

Nou breek Enkidu finaal met sy vorige lewe. Vir die rukkies wat hy nog by die herders vertoef, tree hy op as hul beskermmer (r 50 - 53). Die roofdiere wat hulle en hul kudde bedreig, maak hy vankant. Hulle kan rustig lê en slaap: Enkidu, die wakker mens is hul herder.

Dan word die tyd ryp om na Uruk toe te gaan.

Daar gekom, is daar 'n beroering. Enkidu en Shamhat keer 'n jong man voor en vra hom waarom dit gaan.

64 <i>eṭlu pāšu ipušma iqabbi izakkara</i> <i>ana Enkidu</i>	Die jongman sê vir Enkidu:
65 <i>bītiš emūti iqrunini</i>	“Die huis van die huwelik nooi ons uit.
66 <i>šimat niši ḥār kallati</i>	Dit is die lot van die mense om die bruid te kies.
67 <i>ana paššuru sakkê ešen uklat</i> <i>bīt emu šaiati</i>	Uit die skoonpa se huis ruik die dis vir die tafelseremonie heerlik.
68 <i>ana šarru ša Uruk supūri peti</i> <i>pūg niši</i>	vir die koning van Uruk is oop wat vir die mense gesluit is -
69 <i>ana Gilgameš šarru Uruk supūri</i> <i>peti pūg niši</i>	vir Gilgamesh, die koning van Uruk, is oop wat vir die mense gesluit is.
70 <i>ana ḥā'iri aššat šimti irahḥi</i>	Vir die man van die bruid is dit die lot dat hy ingaan -
71 <i>šu pānānumma mutum arkanu</i>	hy eerste, die eggenoot later.
72 <i>ina milki ša ilū qabima</i>	So is dit bepaal volgens die raad van die gode.
73 <i>ina bitiq abunmatišu šīmaššu</i>	Toe sy naelstring geknip is, was dit sy lot”.
74 <i>ana zikri eṭli iriqu pāmušu</i>	Op die woorde van die jongman, word sy gesig groen.

Die jongman vertel vir Enkidu dat daar ‘n huwelikseremonie gaan plaasvind (r 65 - 67). Maar die koning van die stad, Gilgamesh, gaan huweliksregte opeis voordat die wettige eggenoot dit kan doen (r 69 -71). Hy ag dit nodig om ‘n verduideliking vir hierdie gebruik by te voeg: die gode het dit so bepaal, reeds toe Gilgamesh gebore is (r 72 & 73).

Dit lyk asof hier duidelike sprake van eerskending is: dit was nie die algemene praktyk dat die koning van die stad met die bruid gemeenskap het, voordat die eggenoot die voorreg het nie. George (1999 : 12) beskryf dit wat hier gebeur as die “droit de seigneur” , Maier (Gardner & Maier, 1984 : 96) noem dit “jus primae noctis”. Die verduideliking van die jongman - dat die gode dit so bepaal het - hou moontlik, volgens Maier, verband met die Heilige Huweliksrite waarby Gilgamesh nie slegs as koning nie, maar ook as *en* (hoëpriester) van die stad optree. Gegee Enkidu se reaksie in reël 74 - sy gesig word groen - is Maier se interpretasie nie aanvaarbaar nie. Die Heilige Huwelik en ook die fertiliteit vir die land wat daarmee saamgehang het, was vir die mense uiters belangrik. Shamhat as tempelprostituut en vertrouwd met die fertiliteitsrites, sou seker gemaak het dat Enkidu daarvan weet, en dat die gebeure by hom ‘n gunstige reaksie

uitlok. Maar Enkidu se woede staan op sy gesig geskryf (r 74, vgl. ook 2.2.2.4): hy word groen. Die rede wat vir Gilgamesh se optrede aangegee word, klink eerder meer na 'n flou verskoning van die koning se kant! En dit maak Enkidu woedend kwaad.

Uiteindelik. Dit waarop die leser die hele tyd wag: aggressie. Daar het iets gebeur wat die tot dusver vredeliewende Enkidu so kwaad gemaak het dat hy tot aksie oorgaan. Boonop is sy aggressie teen Gilgamesh gerig - dit waarop die mense van Uruk die hele tyd wag.

En Enkidu tree daadwerklik op:

77 <i>illak Enkidu ina pāni u sinništu</i> <i>Šamḥat arkišu</i>	Enkidu gaan voor en Shamhat agter hom aan.
78 <i>irubma ina libbu Uruk supūri</i>	Hy gaan tot in die hart van veilige Uruk.
79 <i>ipḥur ummannu ina šērišu</i>	Die massa drom saam op die plein.
80 <i>izzizamma ina sūqi ša Uruk supūri</i>	Hy staan in die straat van Uruk -
81 <i>xxx ibēš dannutima</i>	hy veroorsaak 'n sterk versperring,
82 <i>iptarras alakta ša Gilgameš</i>	hy blokkeer die pad van Gilgamesh!
83 <i>Uruk mātu izzaz elišu</i>	Die mense van Uruk staan rondom hom,
84 <i>mātu puhḥurat ina muḥḥišu</i>	die mense drom saam rondom hom,
85 <i>idappir ummanni eli šērišu</i>	die massa soek die geselskap op van die een van die steppe,
86 <i>eṭlū uktammarū elišu</i>	die jongmans koek saam rondom hom -
87 <i>kī šerrī la'ī unaššaḳū šēpūšu</i>	soos jong kinders soen hulle sy voete:
88 <i>ullānumma eṭlu bani lānšu</i>	“Daar is 'n man met 'n mooi figuur!
89 <i>ana Istar maiāl mušiti nadima</i>	Vir Ishtar is die bed van die nag gereed!
90 <i>ana Gilgameš kīma ili šakiššu miḥru</i>	Vir Gilgamesh wat soos 'n god is, het daar 'n gelyke gekom!”
91 <i>Enkidu ina bābi bīti emūti</i> <i>ipterik šēpušu</i>	Enkidu versper die deur van die huwelikhuis met sy voet.
92 <i>Gilgameš ana šūrubi ul inamdin</i>	Gilgamesh word nie toegelaat om in te gaan nie.
93 <i>iššabtūma ina bābi bīti muti</i>	Hulle gryp mekaar in die deur van die bruidegom se huis,
94 <i>ina sūqu ittegrū ikbit mātu</i>	in die straat baklei hulle - ernstig is die mense.

95 <i>sippi irubū igāra itūš</i>	Hulle gaan by die deur in - die muur skud.
96 <i>Gilgameš u Enkidu išsabtūma</i> <i>kīma lê iludū</i>	Gilgamesh en Enkidu gryp mekaar soos jong bulle...
97 <i>ikmīma Gilgameš ina qaqqari šēpušu</i>	Gilgamesh kniel, sy voet op die grond.
98 <i>ipših uzzašuma inūh irassu</i>	Sy woede bedaar, sy bors rus.
99 <i>ištu irassu inūhu</i>	Toe sy bors tot rus kom,
100 <i>Enkidu ana šāšuma izakkar</i> <i>ana Gilgameš</i>	sê Enkidu vir Gilgamesh:
101 <i>kīma ištīnma ummuka ulidka</i>	“As die eerste het jou ma jou gebaar,
102 <i>rīmtum ša supūri Ninsun</i>	die wildekoel van die skaapkraal, Ninsun.
103 <i>ullu eli mutī rēška</i>	Jou kop staan uit bo die mans,
104 <i>šarruta ša ništ išimka Enlil</i>	Enlil maak jou koning van die mense!”

‘n Uitdaging tot ‘n eerstryd moet tussen gelykes en in die openbaar plaasvind sodat die mense kan besluit wie die wenner en wie die verloorder is (vgl. 2.2.2.2). Reël 77 - 104 is ‘n skitterende beskrywing van so ‘n stryd. Enkidu is reeds deur die herders as Gilgamesh se gelyke geïdentifiseer (r 32). Nou gaan Enkidu en Shamhat tot in die sentrum van die stad (r 78), daar waar al die aksie plaasvind. Dit is waar die mense saamdrom (r 79), en dit is waar Enkidu amok maak: hy kom in die pad van die koning (r 80 - 82). Die mense is daar - hulle drom saam rondom Enkidu (r 83 - 86) en ‘n deel van Ninsun se droomuitleg word waar: hulle soen sy voete (r 87), en bewys daardeur aan hom eer (vgl. 2.2.2.4). Ook hierdie mense herken in Enkidu ‘n teenstander vir Gilgamesh (r 90), een wat selfs sy bevoorregte posisie van hom kan wegneem (r 89; vgl. ook 2.2.2.1).

Gilgamesh en Enkidu raak handgemeen by die huis van die bruidegom: Enkidu keer Gilgamesh om in te gaan en sy plesier by die bruid te kry (r 91 - 96). Die feit dat hierdie stryd in die openbaar plaasvind terwyl die mense met groot erns toekyk, is uiters belangrik (r 94). Hierdie mense se simpatie lê reeds by Enkidu, hy is die verhoring op hul gebede. Maar die uitslag sal eers finaal wees na afloop van die bakleiery.

Wanneer Gilgamesh en Enkidu mekaar gryp, is die liggaamlike aanraking negatief, daarop gerig om mekaar se eer te skend (vgl. 2.2.2.4). Dis ‘n skouspelagtige geveg wat die indruk skep dat dit nie twee mense is wat baklei nie, maar bulle (r 96) wat so woens tekere gaan dat die mure skud (r 95).

Die meeste vertalings laat Gilgamesh wen - Jacobsen (1976 : 199) is 'n uitsondering. Maar Gilgamesh is die een wat kniel - die houding van die vernederde (vgl. 2.2.2.4) - met sy voet op die grond (r 97). Enkidu was die een wat kwaad was (r 74) en wie se woede tot bedaring kom (r 98). Wanneer sy woede bedaar, verlustig hy hom egter nie in sy oorwinning nie: hy tree uiters grootmoedig op en spaar Gilgamesh 'n vernedering met sy woorde van bewondering en respek (r 101 - 104). Hy meld Gilgamesh se eerbare afkoms (r 101) en die feit dat 'n god, Enlil, hom aangestel het om koning van die mense te wees (r 104), albei vorme van toegeskrewe eer (vgl. 2.2.2.1). Verder sien hy ook raak dat Gilgamesh se kop uitstaan bo die mans s'n (r 103; vgl. ook 2.2.2.4). Alles dui vir Enkidu daarop dat Gilgamesh tog 'n eerbare man is. As die oorwinnaar het hy nou die mag om Gilgamesh se eer van hom af weg te neem (vgl. 2.2.2.1), maar hy doen dit nie: hy herstel die koning in sy eer. Die primitiewe mens van die steppe toon dat hy integriteit het, dat hy wysheid het, en dat hy 'n waardigheid bekom het wat die verworde stadsmens maar net kan beskaam. Miskien het dit met die knap onderrig van sy intelligente onderwyseres Shamhat te doen.

Dit is die eerste klimaks van die verhaal. Alles het opgebou tot hierdie moment. Almal het gewag vir die konfrontasie tussen Gilgamesh en Enkidu. Die teks wat volg is uiters gebroke - selfs Parpola se weergawe is te fragmentaries vir 'n deurlopende vertaling. Reël 113 is egter voldoende om 'n belangrike afleiding te maak:

ittasqūma ipušū ru'ūtu

Hulle soen mekaar en vorm 'n vriendskap.

Die volgende gedeelte van Ninsun se droom word waar: Gilgamesh kry 'n vriend. Hulle raak mekaar weer eens liggaamlik aan (vgl. 2.2.2.4) - met 'n soen - maar hierdie keer is die aanraking positief. Met hierdie aanraking word 'n hegte vriendskap gesluit.

Binne die hegte vriendskap word eer gedeel. Volgens Ninsun se droom is hulle in alle aspekte gelykes - omdat hulle mekaar egter so liefhet, probeer die een nie die ander se eer uitdaag nie, maar sien dit ook as sy eie. Op 'n baie klein en intieme skaal kan dit selfs as kollektiewe eer gereken word. In die groter prentjie is die kollektiewe eer van die mense van Uruk herstel (vgl. 2.3): Gilgamesh is nie meer 'n verleentheid vir sy mense nie, maar sy energie word op 'n positiewe wyse in die rigting van sy nuwe vriend gekanaliseer.

So eindig hierdie episode positief. Die groot tragedie is gekeer. Gilgamesh het 'n les geleer. Die mense kan nou weer voortgaan met hul alledaagse lewe, en het 'n koning waarop hulle trots kan wees. Boonop het die koning 'n eerbare vriend gekry om hom in toom te hou, sou hy weer daaraan dink om homself te buite te gaan.

Oënskynlik lyk dit asof alle probleme nou opgelos is. Nou kan almal mos altyd en vir ewig gelukkig wees.

Maar is so-iets moontlik?

D. EER GESOEK: HUMBABA DOODSVERAGTEND TEGEMOET

Gilgamesh gaan stel sy nuwe vriend aan sy ma, Ninsun voor. Tablet II vervolg met Ninsun se opmerkings oor Enkidu:

145 <i>ul isi Enkidu abu u ummu</i>	Enkidu het nie 'n pa of ma nie,
146 <i>uššurtum pèretu za-xxx</i>	los hare ...
147 <i>ina šèri alid mamma ul xxx</i>	Hy is op die steppe gebore, niemand ...

Die waarheid ruk Enkidu.

148 <i>izzaz Enkidu išteme amatiša</i>	Enkidu staan, hy hoor haar woorde.
149 <i>uštādirma ittašab</i>	Hy raak bedruk, en gaan sit,
150 <i>māšu imlā dīmtū</i>	sy oë word vol trane,
151 <i>aḫāšu irmā emūqi iniš</i>	sy arms word slap, kragteloos.
152 <i>iššabtūma miḫariš xxx</i>	Hulle gryp mekaar,
153 <i>inedrūma zumrūšunu kī xxx</i>	hulle omhels mekaar, hul liggame soos ...
154 <i>Gilgameš pāšu ipušma iqabbi</i>	Gilgamesh
155 <i>ana Enkidu amat izakkar</i>	sê vir Enkidu:
156 <i>ibri ammīni ināka imlā dīmtū</i>	“Vriend, waarom is jou oë vol trane,
157 <i>ilmun libbaka xxx tuštaniḫ</i>	jou hart bekommerd, en sug jy?”
158 <i>Enkidu pāšu ipušma iqabbi</i>	Enkidu
159 <i>izakkar ana Gilgameš</i>	sê vir Gilgamesh:
160 <i>tabbātum ibri uštālipa dādania</i>	“Vriend, my spiere is met weeklag verweef,
161 <i>aḫīa irmāma emūqi iniš</i>	(want) my arms is slap, kragteloos.
162 <i>māta imlā dīmtū</i>	My oë is vol trane.”

Die diadiese persoonlikheid se identiteit word sterk gekoppel aan die groep waartoe hy behoort, en hy sien homself altyd deur die oë van ander (vgl. 2.3). Wanneer Enkidu homself nou deur Ninsun se oë sien, is die werklikheid vir hom te veel om te hanteer: sy eer kan nie aan sy geboorte gekoppel word nie, en daar is ook geen sosiale groep wat hom kan help om homself te identifiseer nie. Hy is volledig op homself aangewese. Om alles te kroon, het sy sterk krag waarop hy tot dusver kon roem, hom verlaat vandat hy mens geword het.

Enkidu is nie veronderstel om sy diepste emosies te laat blyk nie - veral nie persoonlike depressie nie (vgl. 2.3). Binne die intieme band wat daar tussen Gilgamesh en Enkidu bestaan, word hierdie sanksie egter opgehef. Enkidu toon sy hartseer openlik: sy oë en hart reflekteer sy emosiebelaaide denke (vgl. 2.2.2.4) en Gilgamesh sien dit raak (r 155 & 156). Die rede vir sy hartseer koppel hy aan die liggaamsdele wat met doelgerigte aksie verband hou (vgl. 2.2.2.4) - sy arms is kragteloos. Enkidu ervaar 'n groot doelloosheid in sy lewe: wat 'n skande om nêrens te behoort nie, en boonop beteken hy niks! Dis genoeg om van te huil.

Maar Gilgamesh het 'n plan.

163 <i>itbima Gilgameš izakkara ana Enkidu</i>	Gilgamesh staan op, en hy sê vir Enkidu:
164 <i>ašib ina qišti Ĥumbaba dāpimu</i>	“In die bos woon Humbaba, die veglustige.
165 <i>i nišbat ĥarrāna šēriššu nillik</i>	Kom ons vat die pad en ons gaan na sy gebied!”

Dis die oplossing. Niks kan beter wees as 'n nuwe avontuur nie, verkieslik een wat groot gevaar inhou en baie moed en dapperheid verg. Dit sal Enkidu se aandag van sy ellende aflei - en as hulle met lewe van die ekspedisie afkom, sal albei nog meer eer kry. Daar is net een manier om skande uit te kanselleer, en dis met eer.

Maar wie is Humbaba?

168 <i>Enkidu pāšu ipušma iqabbi</i>	Enkidu
169 <i>izakkara ana Gilgameš</i>	sê vir Gilgamesh:
170 <i>idima ibri ina māti enūma</i> <i>attallaku itti būlim</i>	”Vriend, ek weet - toe ek in die land saam met die diere rondgehoop het...
171 <i>ana ištēn šūši bēru rimmat qištu</i>	Sestig myl ver rommel die bos
172 <i>mannu ša urradu ana libbiša</i>	vir die een wat afgaan na die middel daarvan.
173 <i>Ĥumbaba rigmašu abūbu</i>	Humbaba: sy stem is die Vloed
174 <i>pīšu Girru napissu mītu</i>	sy bek is Girru (die vuurgod), sy asem is dood.
175 <i>ammīni taḥših annā epēša</i>	Hoekom wil jy hierdie ding doen?
176 <i>qabal lā maḥar šupat Ĥumbaba</i>	‘n Oorlog is niks teen die blyplek van Humbaba nie!

Enkidu probeer sy vriend waarsku: Gilgamesh het nog net van Humbaba gehoor, maar Enkidu het hom met sy eie oë gesien toe hy nog as primitiewe mens saam met die diere rondgehoop het. Van Gilgamesh se antwoord is slegs geïsoleerde woorde leesbaar, maar skynbaar dring hy daarop aan om sy plan deur te voer, want Enkidu hervat sy waarskuwing.

185 <i>kî nillak nînu ana qišti erèni</i>	”As ons na die sederbos toe gaan -
186 <i>ḥarrānu šī ul ša alaki</i>	die pad is nie bedoel vir gaan nie,
187 <i>amēlu šu ul ša amari</i>	die mens is nie bedoel om te sien nie.
188 <i>našir qištu Ḥumbaba xxx pagar</i>	Bewaker van die bos, dis Humbaba xxx liggaam.
189 <i>aššu šullumu qištu erēnu</i>	Want - om die sederbos te beskerm,
190 <i>ana pulḫati ša nišū išimšu Enlil</i>	as verskrikking vir die mense, het Enlil hom aangestel.
191 <i>Ḥumbaba rigmašu abūbu</i>	Humbaba: sy stem is die Vloed,
192 <i>pīšu Girumma napissu mūtu</i>	sy bek is Girru homself, sy asem die dood.
193 <i>išemmemā ana ištēnšu bēri</i>	Vir die eerste dubbeluur hoor ‘n mens die bos
<i>rimmat qišti</i>	rommel,
194 <i>mannu ša urradu ana qištišu</i>	wie ookal afgaan na sy bos.
195 <i>Adad Enlil xxx u šanū</i>	Adad, en Enlil xxx en vreemd:
196 <i>mannu ša igerrušu ina Igigi</i>	wie ookal hom uitdaag onder die Igigi.
197 <i>aššu šullum erèni</i>	Want om die seders te beskerm,
198 <i>ana pulḫati ša nišū išimšu Enlil</i>	as verskrikking vir die mense, het Enlil hom aangestel.
199 <i>u arid qištišu iṣabbat lu’tu</i>	En die een wat afgaan na sy bos - ‘n lamheid pak hom beet.

Gilgamesh is op die punt om ‘n verskriklike ding te doen: hy wil die monster wat die sederbos bewaar, doodmaak. Maier (Gardner & Maier, 1984 : 106) lees politieke, ekonomiese en historiese motiewe in die verhaal. Die sederbos waarna verwys word, is volgens ‘n Hetitiese weergawe in die hedendaagse Iran. Suidelike Mesopotamië wat nie baie boomryk was nie, het hierdie gebied as baie waardevol beskou. Humbaba, die verskriklike monster is iets van ‘n natuurbewaarder: niemand mag die bome kom afkap nie. Sy taak is om die sederbos teen die mense te beskerm. Gilgamesh het nog nie sentimente oor bome en oor die osoonlaag nie: as Humbaba van kant gemaak is, kan die mense vryelik soveel bome afkap soos wat hulle wil en tot hul voordeel aanwend. Die natuur is daar om deur die mens onderwerp te word, en om vir hom tot nut te wees.

Enlil is een van die drie belangrike kosmiese gode in die panteon (Prinsloo, 1999 : 61). Anu beheer die hemel, Ea die diepsee, en Enlil die aarde (Beek, MCMLX ; 138). Vir Enlil is die aarde dus van groot waarde - dit is sy trots en sy verantwoordelikheid. Hy sorg dat alles op die aarde goed gaan en mooi lyk. Om hom in sy taak te help, het hy die verskriklike monster Humbaba aangestel - om die mense van sy pragtige sederbos af weg te hou.

So goed soos hy kan, probeer Enkidu dit invryf: Humbaba is nie 'n katjie wat sonder handskoene aangepak moet word nie - trouens, hy is 'n monster wat verkieslik heeltemal met rus gelaat moet word! Hy onthou Humbaba sedert die dae toe hy nog wild saam met die diere rondgeswerf het (r 170). Nie eens met vergelykings probeer Enkidu vir Humbaba beskrywe nie, hy gebruik metafore: sy stem is die Vloed (r 173 & 191), sy bek is die vuurgod, Girru, en sy asem is die dood (r 174 & 192). Van ver af kan 'n mens hom hoor (r171 & 193), selfs 'n oorlog is kinderspeletjies in vergelyking met Humbaba se blyplek (r 176). Die pad daarheen is onbegaanbaar (r 186), en wat daar aangetref word, moet die mens liewers nie sien nie (r 187). 'n Verlamme vrees pak enigeen beet wat dit naby die bos waag (r 199): wat besiel Gilgamesh om so-iets te wil doen (r 175)? Die rede waarom Enlil die verskriklike monster aangestel het, is dan juis om die mense weg te hou (r 189 & 190, en 197 & 198).

Maar Gilgamesh toon respek vir nòg god, nòg vir sy agent. Boonop dink hy nie veel van sy vriend se waagmoed nie (vgl. 2.2.2.5)!

200 <i>Gilgameš ana šāšuma izakkara ana Enkidu</i>	Gilgamesh sê vir Enkidu:
201 <i>ammīni ibri pisnuqiš tanambi</i>	“Vriend, waarom kerm jy misrabel?
201 <i>u pīka irmamma tuḫtabbi</i>	Met jou los praatjies maak jy my moeg!”

Die volgende gedeelte van Gilgamesh se woorde aan Enkidu word nie deur Parpola aangehaal nie, maar wel deur Thompson (1930 : 27). Dit is die Ou Babiloniese verhaal, 'n ouer verhaal as die van Sin-liqe-unninni. Omdat dit so 'n bekende toespraak is, word dit ook in hierdie skripsie weergegee.

5 <i>mannu ibri elu ša mūti</i>	“Wie, my vriend, is verhewe bo die dood?
6 <i>ilūma itti šamaš dāriš uššab</i>	Die gode, hulle kan vir ewig onder die son woon.
7 <i>amēlutamma manū ūmūša</i>	Wat die mens betref, sy dae is getel -
8 <i>mimma ša itenipušu šāruma</i>	wat ookal hy bereik, is wind.

9 <i>atta annānumma taddar mūtam</i>	Hier vrees jy die dood -
10 <i>ul iššu danānu qarrādūtum</i>	waar is jou mannemoed?
11 <i>lullikma ina pānika</i>	Laat ek voor jou gaan!
12 <i>pīka lišsam tihe tādur</i>	Laat jou mond uitroep - jy's bang om nader te gaan!
13 <i>šumma amtaqut šumi lušziz</i>	As ek val, mag ek dan my naam laat staan:
14 <i>Gilgameš itti Huwawa dāpinim</i>	Gilgamesh by Humbaba, die veglustige!"

Gilgamesh daag vir Enkidu uit en probeer sy bes om sy vriend te beskaam. Manlikheid word gekoppel aan waagmoed en aggressie (vgl. 2.2.2.5): wat 'n skande dus vir 'n man om bang te wees en terug te deins van gevaar! Net soos wat Enkidu die verskrikking van Humbaba probeer invryf het, probeer Gilgamesh nou Enkidu se lafhartigheid invryf (r 201 & 202; r 9 - 12). Op hierdie stadium is die dood wel vir hom 'n realiteit (r 5), maar nie iets om te vrees nie. Belangriker as die moontlikheid dat hy sy lewe kan verloor, is die eer wat saam met die waaghalsige ekspedisie saamhang: sou hy sterf, leef sy eer voort wat aan sy naam gekoppel word (r 13; vgl. ook 2.2.2.3).

Die res van Gilgamesh se rede volg Parpola se weergawe van Tablet II.

210 <i>alkamma ibri ana kiškate lumuḫa</i>	“Kom my vriend - na die smeltkroes - ek wil gou maak!
211 <i>paši lišpukū ina mahṛini</i>	Laat hulle 'n byl in ons teenwoordigheid maak.”

Dit blyk dat Enkidu nie langer probeer teenstribbel nie.

212 <i>illikū ana kiškate imuḫū</i>	Hulle gaan na die smeltkroes - hulle haas hul
213 <i>ašbūma uštanamdanu ana ummani</i>	na die klomp wat sit en beraadslag.
214 <i>ḥaššinū iptiqū rabū</i>	Hulle maak groot byle.

Gilgamesh en Enkidu is nou gewapen. Maar eers moet daar nog 'n paar dinge afgehandel word. Gilgamesh is immers koning van die stad: hy moet sy mense inlig oor wat hy gaan doen, die koning kan nie sonder goeie redes net verdwyn nie. Hy weet goed waar hy aanmoediging sal kry, en spreek die jongmans van die stad toe.

220 <i>šimâ 'innu eṭlū ša Uruk supūri</i>	“Luister na ons, jongmans van Uruk!
221 <i>eṭlū ša Uruk mūdu amatum</i>	Jongmans van Uruk, hier's 'n wyse woord:
222 <i>agdapuš allak urḫu rūqata ašar Humbaba</i>	Ek is magtig - ek gaan die verre pad, na die blyplek van Humbaba.
223 <i>qablu ša lā idu amahḫar</i>	'n Onbekende stryd gaan ek aanknoop,
224 <i>ḫarrāna ša lā idu arakkab</i>	'n onbekende reis gaan ek onderneem.
225 <i>kurbaiannima lullik anāku</i>	Seën my, laat ek gaan!”

Maar Enkidu het net oënskynlik ingestem. Hy weet waar hy simpatie sal kry!

232 <i>Enkidu ana šibutū milku imallik</i>	Enkidu gee raad aan die oudstes:
233 <i>ana eṭli ša Uruk mūdu amatum</i>	“Hier's 'n wyse woord vir die jongmans van Uruk.
234 <i>qibaniššumma lā illak ana qišti erēni</i>	Sê hom hy moenie na die sederbos toe gaan nie!”

Reëls 235 - 248 herhaal Enkidu se beskrywing van Humbaba: van ver hoor 'n mens hom. Sy stem is die Vloed, sy bek is vuur, sy asem is dood. Die oudstes neem Enkidu se woorde ter harte:

249 <i>itbūma malikē rabūtu</i>	Die groot raadgewers staan op,
250 <i>ṭēmu utarrū ana Gilgameš</i>	hulle gee die besluit vir Gilgamesh deur:
251 <i>šeḫrēta Gilgameš libbaka našika</i>	“Jy is jonk, Gilgamesh, lighartig.”

Die oudstes herhaal die verskrikking van Humbaba soos wat Enkidu dit aan hulle oorgedra het. 'n Mens hoor hom myle ver geraas maak, sy bek is vuur en sy asem is die dood self. Die een wat dit naby hom waag, soek net moeilikheid. Tablet II eindig met Gilgamesh se reaksie op hul woorde:

262 <i>išmema Gilgameš amat malikū rabū</i>	Gilgamesh hoor die woord van die groot raadgewers.
263 <i>ippalisma iših ana ibrišu</i>	Hy kyk met 'n lag na sy vriend....

Jonk, onverskrokke, hardkoppig, eiesinnig - met watter adjektiewe kan Gilgamesh nog beskryf word? Die plan wat aanvanklik bedoel was om Enkidu uit sy depressie te lig, het nou 'n persoonlike onderneming geword. Niemand gaan hom keer om te doen wat hy wil

nie. Hy vra dat hulle hom seën, maar as hulle dit nie doen nie, gaan hy ook nie luister nie. Hy is immers die koning.

In Tablet III, 'n uiters gebroke tablet, word Gilgamesh en Enkidu se verdere voorbereidings vir hul reis weergegee. Inhoudelik is die uiteindelijke raad van die oudstes en Ninsun se gebed die belangrikste.

Dit lyk asof die oudstes van die stad moes aanvaar dat niks of niemand vir Gilgamesh van sy plan gaan laat afsien nie.

1 <i>šibutū ikarrabūšu</i> <i>millik ḥarrāmu imallikū Gilgameš</i>	Die oudstes seën hom, en gee hom raad vir die pad.
2 <i>lā tatakkil Gilgameš ana gimir emūqika</i>	“Moenie slegs op jou krag vertrou nie, Gilgamesh.
3 <i>inaka lišba miḥiška tukkil</i>	Kyk goed, vertrou dan jou vuishou.
4 <i>alikh mahri tappā ušēzib</i>	Hy wat voor loop, hy sal 'n kameraad red,
5 <i>ša ṭudu idu ibiršu išsur</i>	hy ken die pad, hy sal sy vriend oppas.
6 <i>lillik Enkidu ina pānika</i>	Laat Enkidu tog voor jou gaan?
7 <i>idi ḥarrāna ša qišti erēni</i>	Hy ken die pad van die sederbos,
8 <i>tāḥāzi amirma qablu kullum</i>	oorlog het hy gesien, slagting het hy ten toon gestel.
9 <i>Enkidu ibri lišsur tappa lišalim</i>	Mag Enkidu 'n vriend oppas, mag hy 'n kameraad red!
10 <i>ana šēri ḥīrati pagaršu libla</i>	Mag sy liggaam 'n vrou na die steppe dra!”

Vir Enkidu sê hulle:

11 <i>ina puhrinima nipqidakka šarra</i>	“In ons vergadering vertrou ons die koning aan jou toe.
12 <i>tutarramma tapaqqidannāši šarra</i>	Jy sal terugkom, en die koning aan ons toevertrou.

Dis die beste wat hulle kan doen. As die voortvarende jong koning dan nie na die raad van die oudstes wil luister nie, kan hulle maar net staat maak op die verantwoordelikeheidsin van

sy goeie en verstandige vriend, Enkidu. Enkidu sal die koning met sy lewe beskerm, en toesien dat hy veilig na Uruk terugkeer.

Maar Gilgamesh moet nog by sy ma verbykom.

13 <i>Gilgameš pāšu ipusma iqabbi</i>	Gilgamesh
14 <i>izakkara ana Enkidu</i>	sê vir Enkidu:
15 <i>alka ibri nillik ana Egalmah</i>	“Kom vriend, kom ons gaan na Egalmah (die tempel van Ninsun)
16 <i>ana mahri Ninsun šarrati rabûti</i>	tot voor Ninsun, die groot vorstin.”

Gilgamesh herhaal wat hy vir die jongmans van Uruk gesê het:

23 <i>Ninsun agdapus allak</i>	“Ninsun, ek is magtig, ek sal gaan
24 <i>urhu ruqata ašar Humbaba</i>	op die ver pad tot waar Humbaba bly.
25 <i>qabla lâ idu amahhar</i>	‘n Onbekende stryd sal ek aanknoop,
26 <i>girru ša lâ idu arakkab</i>	‘n onbekende reis sal ek onderneem.
27 <i>kurbinnima lullik anaku</i>	Seën my, laat ek gaan!”

Ninsun ken haar seun. Sy probeer nie eens met hom redeneer nie. Sy begin onmiddellik met ‘n reinigingsritueel waarvan die beskrywing ongelukkig grotendeels ontbreek. Die rede waarom sy dit doen, blyk egter vanaf reël 42:

42 <i>iš-xxx iteli ana uri</i>	Sy gaan op na die dak.
43 <i>ili ana xxx pân Šamaš qutrinna iškun</i>	Sy gaan na bo om wierook voor Shamash neer te sit.
44 <i>iškun surqinna ina mahar Šamaš idišu išši</i>	Sy plaas ‘n offer voor Shamash - hy lig sy arm op.
45 <i>ammīni taškun ana mārta Gilgameš lubbiša lâ šalila temidšu</i>	“Waarom het jy vir my seun Gilgamesh ‘n hart gegee wat nooit tot rus kom nie?
46 <i>eninnama talpussuma illak</i>	Nou het jy hom aangeraak, en hy sal gaan -
47 <i>urha ruqata ašar Humbaba</i>	die ver pad tot waar Humbaba bly.
48 <i>qabla ša lâ idu imahhar</i>	‘n Onbekende stryd sal hy aanknoop,
49 <i>girru ša lâ idu irakkab</i>	‘n onbekende reis sal hy onderneem.

50 <i>adi ūmu illaku u itūra</i>	Vanaf die dag wat hy gaan tot hy terugkom,
51 <i>adi kašādu ana qišti erēni</i>	totdat hy die sederbos bereik,
52 <i>adi Humbaba dāpinu ināru</i>	totdat hy die veglustige Humbaba oorwin,
53 <i>u mimma lemnu ša tazērru uḫallaq ina māti</i>	en die bose ding wat jy haat, van die land laat verdwyn,
54 <i>ina ūmi ša atta itū xxx</i>	in die dae waarvan jy die grense (afbaken?),
55 <i>šī ai idurka Aia kallat liḫasiska</i>	mag Aia die bruid jou nie vrees nie, mag sy jou herinner
56 <i>šāšu ana mašṣarti ša mūši xxx</i>	om hom aan die magte van die nag (toe te vertrou?)”

Alhoewel Ninsun se gebed grotendeels uit geïsoleerde woorde bestaan, kom in hierdie beter bewaarde gedeelte ‘n interessante wending in die verhaal. Sy hou die god Shamash verantwoordelik vir wat Gilgamesh wil aanvang (r 45 & 46). Nie Enkidu se depressie nie, maar ‘n besluit van Shamash wek by Gilgamesh die begeerte op om teen Humbaba op te ruk. Waarom?

Shamash is die songod - die god van lig, reg, en geregtigheid, die god wat die kwaad en die bose afweer. Humbaba word beskryf as *mimma lemnu ša tazērru* (r 53) - letterlik, watookal die bose wat jy haat. Humbaba word nou die teenpool van Shamash, die teenoorgestelde van lig en geregtigheid, hy word die personifikasie van die duisternis en die bose (Gardner & Maier, 1984 : 27 & 113). Onwetend is Gilgamesh instrumenteel in Shamash se hand: sy heroïese stryd is nie ‘n stryd teen die monster nie, nie ‘n poging om Enkidu se depressie te lig nie, selfs nie eens die gevolg van sy persoonlike begeerte na roem en eer om vir homself naam te maak nie. Hierdie stryd word ‘n allesomvattende stryd teen alles wat boos is, en dit omdat Shamash dit so wil hê. Ninsun roep hom nou op tot verantwoordelikheid, en sy bid vir sy beskerming oor en hulp aan haar seun. Sy vra:

93 <i>13 šārū litbunimma ša Humbaba liṭu pānišu</i>	“Laat 13 winde opstaan, laat Humbaba se gesig donker wees,
94 <i>u kakkū ša Gilgameš likšudū Humbaba</i>	en die wapens van Gilgamesh vir Humbaba oorwin.”

Die res van Ninsun se gebed ontbreek, maar gelukkig het die einde behoue gebly.

120 <i>itbema ummu Gilgameš epēšu xxx</i>	Gilgamesh se ma staan op,
121 <i>ukabbit qutrinamma ittana -xxx</i>	en doof die wierook uit.
122 <i>Enkidu issamma išakkana tēmu</i>	Sy roep Enkidu, en stel haar wens:
123 <i>Enkidu danmu ul šit ūria atta</i>	“Sterk Enkidu, ek het jou nie self gebaar nie,
124 <i>eninna atmuka</i>	nou benoem ek jou -
125 <i>itti širki ša Gilgameš</i>	saam met Gilgamesh se offers,
126 <i>ēnti qadišti kulmašāti</i>	die heilige tempelpriesteresse en
	prostitute.”
127 <i>indi ittadi ana tikki ša Enkidu</i>	En sy hang die <i>indi</i> om Enkidu se nek.

Die betekenis van *indi* is onseker, maar afgelei uit die konteks is dit waarskynlik iets wat dien as bewysstuk of simbool vir die feit dat Ninsun Enkidu as haar eie kind aanneem. Die laaste gedeelte van haar droomitleg het ook waar geword: sy behandel Gilgamesh en Enkidu gelykwaardig.

Uit Ninsun se gebed blyk dit dat Shamash die god is wat die aksie in die eerste helfte van die epos instigeer. Hy is die een wat alles beplan het. Maar hier word nou ‘n verdere konflik geïmpliseer - weet die res van die gode in die panteon van Shamash se plan? Wat gaan Enlil sê as sy agent deur Shamash se toedoen - hoewel indirek - uit die weg geruim word?

As Gilgamesh en Enkidu vir Humbaba oorwin, impliseer dit op die mees basiese en direkte vlak eer vir hulle: ‘n bietjie meer verwyderd impliseer dit eer vir Shamash en skande vir Enlil. Verloor die twee mense, sterf hulle nietemin ‘n eervolle dood, en bly hul name in herinnering voortleef. Maar vir die gode sal die bordjies verhang wees.

Eer en skande het kosmiese dimensies aangeneem.

E. EER IN DIE WEEGSKAAL: TWEE BANGBROEKE OF TWEE HELDE?

Tablet IV begin deur van die reis te vertel.

1 <i>ana 20 beri iksupū kusāpu</i>	Na 20 myl breek hulle brood,
2 <i>ana 30 beri iškunū nubatum</i>	na 30 myl maak hulle gereed vir die aand,
3 <i>50 beri illikū kal ūmu</i>	50 myl reis hulle die hele dag,
4 <i>mālak arḫu u ūmu 15 ina šalši ūmi</i>	‘n reis van ‘n maand en ‘n half lê hulle af binne ‘n derde van ‘n dag,
<i>iḫū ana šadī Labnānu</i>	en kom hulle nader aan die Libanon-gebergte.
5 <i>ana pān šamši uḫarrū būru</i>	Hulle grawe ‘n put in die rigting van die son,
6 <i>mē iškunū ina nādišunu</i>	hulle gooi water in hul watersakke.
7 <i>ilima Gilgameš ina eli šadī</i>	Gilgamesh gaan op na die kruin van die berg,
8 <i>mašḫatusu utteqa ana xxx</i>	hy offer ‘n meeloffer.
9 <i>Šadū bila šutta amat Šamši damāqu</i>	“Berg, bring vir my ‘n droom - ‘n goeie woord van Shamash.”
10 <i>ipušaššuma Enkidu ana xxx</i>	Enkidu salf xxx
11 <i>etiq šarbilli irteti xxx</i>	Hy rig op xxx ‘n bries wat verbygaan.
12 <i>ušnīšuma ina kippatti xxx</i>	Hy laat hom lê in die omtrek van xxx
13 <i>šu kī še ‘u māti xxx</i>	hyself, soos koring van die land xxx
14 <i>Gilgameš ina kinšišu utamedā zuqatsu</i>	Gilgamesh leun met sy knieë op sy ken.
15 <i>šittum reḫat nišū elišu imqut</i>	Slaap wat mense oorval, gebeur ook met hom.
16 <i>ina qabliti šittašu uqatti</i>	In die middel van sy slaap, eindig dit.
17 <i>itbema ṯtama ana ibrišu</i>	Hy staan op, en hy praat met sy vriend:
18 <i>ibrī ul talsanni ammīni êreku</i>	“Vriend, jy het my nie geroep nie, waarom is ek wakker?
19 <i>ul talputananni ammīni šašaku</i>	Jy’t nie aan my geraak nie, waarom is ek deurmekaar?
20 <i>ul ilu êtiq ammīni ḫamu širūa</i>	‘n God het nie verbygegaan nie, waarom is ek hoendervleis?”

Hulle is jonk, sterk en fiks, hulle kan groot afstande aflê voordat dit vir hulle nodig is om uit te span vir die nag (r1 - 4a), en so kom hulle al nader aan die Libanon-gebergte (r 4b).

Voordat hulle gaan slaap, is dit nodig om eers 'n ritueel af te handel (r 5 - 10). Hierdie ritueel het die funksie om 'n droom te ontlok (George, 1999 : 30). Gilgamesh bring 'n meeloffer en spreek die berg aan (r 7 - 9); wat Enkidu doen, is nie presies seker nie. Dit lyk asof hy iets salf (r 10), en daarna vir Gilgamesh gemaklik vir die nag maak (r 11 - 13).

Die menslike aspek van Gilgamesh word weer eens in reël 15 beklemtoon. Gilgamesh is 'n mens, wat met alle mense gebeur, gebeur ook met hom: hy word deur die slaap oorval. In die middel van sy slaap, skrik hy egter wakker (r 16). Die droom waarvoor hy gebid het, blyk 'n nagmerrie te wees, want hy word verward en met koue rillings wakker (r 17 - 20).

Dit gebeur vyf keer binne hul reis (r 1 - 20; 34 - 52; 73 - 92; 109 - 129; 145 - 163). Hulle reis 'n groot afstand. Elke keer span hulle uit vir die nag, elke keer word die ritueel vir 'n gunstige droom uitgevoer, elke keer oorval die slaap vir Gilgamesh, en elke keer skrik hy met 'n ruk wakker uit 'n nagmerrie. Angsbevange maak hy elke eër sy vriend wakker.

Gilgamesh se nagmerries verskil, en ongelukkig is die weergawes daarvan erg fragmentaries. Enkidu se uitleg daarvan is egter altyd dieselfde. Na die eerste droom sê hy:

27 *pašāra ana ibrišu Enkidu šutta*
28 *ibri damqat šunatka*

Enkidu lê vir sy vriend die droom uit:
“My vriend, jou droom is gunstig.”

Na die tweede:

65 *alka muḥḥi puluḥta xxx*

“Oorkom jou vrees xxx”

En die derde en vierde:

104 & 137 *ibri damqat šunatka:*

“My vriend, jou droom is gunstig.”

Na die vyfde droom weet Enkidu:

180 *ištāt nippuš šipra ša lā ibaššu*
ina mūtīm

“Een taak gaan ons doen, wat nie in die dood tot skande sal kom nie!”

Gilgamesh die bangbroek en Enkidu die held. Skielik is die bordjies verhang. Gilgamesh is die een wat nagmerries kry oor wat hulle wil aanvang, Enkidu is die een wat hom aanmoedig om deur te druk, en hom moed inpraat. Hulle gaan eer verwerf. Selfs nie die dood kan die effek daarvan uitwis nie (r 180).

Ongelukkig ontbreek die volgende 7 reëls. Vermoedelik dryf Gilgamesh se onsekerheid hom daartoe om hom tot Shamash self te wend - dit kan egter Enkidu ook wees wat Shamash tot herinnering oproep. In reëls 181 - 187 word Shamash om die een of ander rede deur òf Gilgamesh òf Enkidu aangespreek. Die verhaal hervat in reël 188:

188 <i>ina pān Šamši illika dimašu</i>	Sy trane vloei tot voor Shamash:
189 <i>ša ina libbi Uruk taqbu ana Ninsun</i>	“Dit is wat jy in die hart van Uruk vir Ninsun gesê het.”
190 <i>hussusma izizzamma šeme tesliti</i>	Hy onthou dat hy gestaan en luister het na die gebed
191 <i>ša Gilgameš pir'u ša libbi Uruk supūri</i>	vir Gilgamesh, spruit van Uruk.
192 <i>Šamaš išma zikir pišu</i>	Shamash hoor die woord van sy mond.
193 <i>ultu ullānumma tukku ultu šamē iltanasaššu</i>	Skielik roep daar ‘n stem van die hemel:
194 <i>urriḫ izizzāššu lā irrub ana qišti</i>	“Maak gou! Staan vas teen hom! Moenie dat hy in die bos ingaan nie!
195 <i>lā urrad ana ḫalbimma lā xxx</i>	Moenie dat hy na die woud afgaan nie!
196 <i>ul uḫallip sebū naḫlaptišu</i>	Hy sal homself nie aantrek met sy 7 wapenrustings nie!
197 <i>ištèn ḫalipma šeššu šaḫit</i>	Een het hy aan, ses is afgestroop!”
198 <i>šunu iššabtūma xxx</i>	Hulle gryp
199 <i>kī rīmu kadri itkupu</i>	Soos wildebulle sluit hul horings.
200 <i>ittīlta issima malī piratta</i>	Hy bulder een maal, vreesaanjaend,
201 <i>maššar qišatim išessi</i>	die bewaarder van die bos bulder!
202 <i>xxx xxx ></i>	
203 <i>Ḫumbaba kī ili ša xxxx</i>	Humbaba soos die god van?

Shamash hoor ‘n gebed wat hom aan sy belofte aan Ninsun, daar in Uruk herinner (r 188 - 192). Hy reageer (r 193) oombliklik. Alhoewel die verteller dit onpersoonlik stel, is die stem wat uit die hemel roep ongetwyfeld Shamash s’n. Dit is nou die god self wat Gilgamesh en Enkidu aanhits om teen Humbaba op te trek (r 194 & 195): die onderneming is nie meer ‘n

menslike strewe na eer of 'n menslike poging om skande te vermy nie, maar word uitgevoer op bevel van die god. En hulle moet gou speel. Hulle het nog 'n kans. Humbaba het sewe wapenrustings - tans het hy slegs een aan (r 196 & 197). Voordat hy homself behoorlik vir die geveg kan bewapen, moet hy aangeval word.

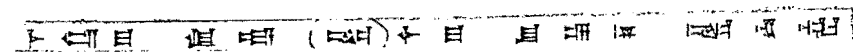
Humbaba laat van hom hoor (r 200 - 203) - en dis nie 'n mooi geluid nie!

Die gesprek tussen Gilgamesh en Enkidu wat volg, bestaan slegs fragmentaries. Die laaste reëls van Tablet IV het gelukkig behoue gebly: dis 'n weergawe van die uiteinde van die beraad tussen die twee vriende, en dien ook as voorbereiding vir Tablet V.

235 <i>Enkidu pāšu ipušma iqabbi</i>	Enkidu
236 <i>izakkara ana Gilgameš</i>	sê vir Gilgamesh:
237 <i>ibrī šumma nitarda ana qišti</i>	“Vriend, toe ons na die bos toe afgegaan het,
238 <i>inaia ipettēma imangigā idaia</i>	het my oë gerek - my arms het verstok!”
239 <i>Gilgameš pāšu ipešu iqabbi</i>	Gilgamesh
240 <i>izakkara ana Enkidu</i>	sê vir Enkidu:
241 <i>ammīni ibri pisnuqiš ninambi</i>	“Vriend, waarom kerm ons misrabel?
242 <i>ul nitettiqa kališumu šadūni</i>	Het ons dan nie oor al die berge getrek nie?
243 <i>xxx > ina pānini</i>	
244 <i>lāma nittaksu erēni</i>	Vantevore het ons die seders afgekap -
245 <i>ibrī mūdū tuquntu</i>	my vriend wat stryd ken,
246 <i>ša tāhāzu iddur</i>	wat oorlog omhels,
247 <i>šamme taltappitma ul taddar mūtu</i>	jy het jou met kruie behandel,
	jy is tog nie bang vir die dood nie?
248 <i>melamma ittiā bilimma šunni ṭenka</i> ¹	Dra die roem saam met my!
	Dink tog anders!
249 <i>kīma lilissu lū šapū rigimka</i>	Laat jou kreet soos 'n keteldrom weerklink!
250 <i>liši mangu ša idika u lu'utu litba</i>	Mag die verlamming uitgaan uit jou arms, en
<i>ša qātika</i>	mag die swakheid oplig van jou hande!

-78-

¹ Afwyking van Parpola se transliterasie

me-lam-ma itti-ia bil-lim-ma su-un-ni ṭe-en-ka

251 <i>tišbat ibri ištēnis nittallak</i>	Jy sal 'n vriend gryp, saam sal ons gaan!
252 <i>lidbub libbaka tuquntu</i>	Laat jou hart praat van oorlog!
253 <i>mūtu mišima balāta šullim</i>	Vergeet die dood, bewaar die lewe,
254 <i>dannu itpālu pitqudu amēlu</i>	die mens is aangewese op 'n kragtige reaksie.
255 <i>ša ina pān alāku pagaršu</i>	Die een wie se liggaam voor gaan, hy bewaar
<i>iššur tappa lišallim</i>	'n kameraad: mag hy behoue bly!
256 <i>ana rūquti šunu šuma ištaknū</i>	Tot in die vertes sal hulle naam maak,
257 <i>ana arqi ikšudū kilallan</i>	hulle twee sal die toekoms oorwin!"
258 <i>šabta amatīšunu šunu izzizzū</i>	Aangegryp deur die woorde bly hulle staan.
259 <i>izzizzū ina pāt qišti</i>	Hulle staan aan die rand van die bos.

In Tablet IV waarin vertel word van die reis op pad na Humbaba, word eer en skande uitgebeeld deur die waagmoed en lafhartigheid wat Gilgamesh en Enkidu beurtelings ten toon stel. Aanvanklik was dit Gilgamesh wat Enkidu laat skaam kry het oor sy gebrek aan waagmoed, en hom omgepraat het om saam te gaan (vgl. 2.2.2.5). Vol brawade het hulle uit Uruk vertrek, maar die pad is lank, en daar is genoeg tyd vir nadenke. Boonop word Gilgamesh deur sy nagmerries gery. Nou is dit Enkidu wat sy vriend moed inpraat, want hy is die een wat die drome uitlê: elke keer is die uitleg positief.

Uiteindelik word alle twyfel oor die wenslikheid van die ekspedisie uit die weg geruim wanneer Shamash self uit die hemel die opdrag gee om oor te gaan tot die geveg. Hulle is nou so naby aan die bos dat hulle Humbaba vreesaanjaend kan hoor brul - en Enkidu se moed begewe hom. Gilgamesh het egter nuwe lewe gekry: hy kyk terug na die suksesse van die verlede (r 242 - 244), maar hy kyk ook vooruit na die sukses en roem wat in die toekoms wink (r 256 & 257). Om naam te maak, beteken om geëer te wees (vgl. 2.2.2.3).

Saam met Gilgamesh en Enkidu bring die verteller die leser nou tot aan die rand van die bos (r 259). Daarbinne wag die verskriklike monster: 'n mens kan hom reeds hoor. Nog Gilgamesh, nog Enkidu loop egter oor van selfvertroue - albei het reeds tekens van vrees en twyfel getoon. Dit is wel Shamash se wens dat hulle Humbaba aanval, maar daar is nog 'n kans om terug te draai: die kans is nou, voordat hulle dit binne Humbaba se gebied waag.

Gaan hulle Shamash gehoorsaam? Gaan die trekpleister van eer sterk genoeg wees om hulle in die bos te laat ingaan? Of gaan hul moed hulle begewe?

F. EER BEKOM: HUMBABA WORD OORWIN

Asemrowend mooi lê die bos voor hulle. Bedrieglik kalm. Tablet V begin:

1 <i>izzizûma ina pâttu qišti</i>	Hulle staan op die grens van die bos,
2 <i>ša erēni ittanaplasû milašu</i>	hulle bewonder die hoogte van die seders,
3 <i>ša qištu ittanaplasû nērebšu</i>	hulle bewonder die ingang van die bos.
4 <i>ašar Humbaba ittalku šakin kibsu</i>	Waar Humbaba gaan, los hy sy spoor...
5 <i>ḥarrāntu šutešurama ṭubbat girru</i>	Die pad is reguit, die loopgang is goed.
6 <i>immarû šadī erēni mušab ili parak Ištar</i>	Hulle sien die sederberge, die woning van die gode, die beskutting van Ishtar.
7 <i>pān šadīmma erēnu naši hišibšu</i>	Teen die hange van die berge vertoon die seders hul oorfloed:
8 <i>ṭābu šillašu mali rišati</i>	hul soet skaduwee, vol vreugde,
9 <i>šutelup giššû ḥitlupat qištu</i>	met dorings verstrengel, is die bos gekleed.

Meesterlik, en weer eens met sy wye lens fokus die verteller op die sederbos. Hy laat spanning opbou, hy stel die konfrontasie uit. Die bos is pragtig, natuurskoon (r 1 - 3): maar moenie vergeet nie - Humbaba is ook daar (r 4)! Onheilspellend vernou die lens na die spoor wat die monster laat, maar dadelik weer oorspoel die prag van die bos die onrustige ondertone: die paadjies na binne is reguit en mooi (r 5).

Met sy lens, nou so wyd moontlik, kyk die verteller na die sederberge (r 6), daar waar die gode bly, daar waar dit heilig is; die onheilige Humbaba vir die oomblik vergeet. Hierdie heilige berge word geklee deur die weligheid van die seders met hul aangename en soet skaduwee (r 7 & 8): waag die mens dit egter in die bos self, kry hy met die digte doringbosse te doene (r 9).

Die beskrywing van hoe hulle al dieper en dieper in die bos inbeweeg, tot waar hulle Humbaba vir die eerste keer ontmoet, ontbreek grotendeels. Eers weer vanaf reël 81 hervat die verhaal samehangend. Humbaba is aan die woord:

81 <i>Humbaba pâšu ipušma iqabbi</i>	Humbaba sê
<i>izakkara ana Gilgameš</i>	vir Gilgamesh:
82 <i>limtalkû lillû Gilgameš nu 'û amêlu</i>	“Laat die dwases beraadslag, Gilgamesh jou
<i>mīna tallika</i>	onnosel mens - waarom het jy gekom?

<p>83 <i>alka Enkidu mār nūni ša lā idu abišu</i> <i>adi pānia</i></p> <p>84 <i>atta raqqu u šeleppū</i> <i>ša lā iniqu šizib ummišu</i></p> <p>85 <i>ina šeḥērika adaggalkamma</i> <i>ul aqerrubuka</i></p>	<p>Kom voor my, Enkidu, jou kind van ‘n vis - wat nooit sy pa geken het nie, jou skilpad, waterskilpad, wat nie sy ma se melk gedrink het nie! Van kindsbeen af het ek jou dopgehou, maar het ek nie nader na jou toe gegaan nie.</p>
--	---

(r 86 - 88 is fragmentaries)

<p>89 <i>lunārka Gilgameš napšari u kišadu</i></p> <p>90 <i>lušakil širuka iššūr šaršāri</i> <i>nā'iri arē u zibi</i></p> <p>91 <i>Gilgameš pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkara ana Enkidu</i></p> <p>92 <i>ibri ša Humbaba ištānu pānišu</i></p> <p>93 <i>u binitum ultēlašu xxxx</i></p> <p>94 <i>xxxx</i></p> <p>95 <i>Enkidu pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkara ana Gilgames</i></p> <p>96 <i>ammīni ibri pīnuqiš tanambi</i></p> <p>97 <i>u pīka irmamma tuḥtabi</i></p> <p>98 <i>eninnama ibri ištadda</i></p> <p>99 <i>ina rātu nappāḥu erā ša bašālum</i></p> <p>100 <i>turru ana 1 bēri napāḥu napiḥtu</i> <i>ana 1 beri kašū</i></p> <p>101 <i>šalaḥ abūbu ištuhḥu lapātu</i></p> <p>102 <i>e tassuh šēpīka e tatūr ana arkīka</i></p> <p>103 <i>ināka lišba miḥiška dunnin</i></p>	<p>Laat ek jou doodmaak Gilgamesh - in die nek en keel ! Laat ek jou vlees voer vir die kriekvoëls, die roofvoëls, arende en aasvoëls!" Gilgamesh sê vir Enkidu: "Vriend, hoe vreemd is Humbaba se gesig! En ‘n vorm verrys xxxx ” xxxx Enkidu sê vir Gilgamesh: "Waarom kerm jy so misrabel, my vriend? Jou los praatjies maak my moeg! My vriend, hy het homself nou uitgestrek: die koper kook in die pyp van die smid - een uur lank is die vlam nog brandend, ‘n uur later sal dit koud wees! Die vloed word gestuur deur aan ‘n sweep te raak. Moenie jou voete optel en omdraai agtertoe nie! Kyk goed, jou vuishou is sterk!"</p>
--	---

Humbaba val Gilgamesh en Enkidu aan met ‘n reeks beledigings (r 82 - 84). ‘n Onnosel koning en ‘n man sonder ouers, is figure wat nie die samelewing se eer werd is nie. Humbaba weet waar dit seermaak!

Daarna ontsê hy Gilgamesh 'n eervolle begrafnis. Om toegang tot die onderwêreld te verkry, was dit nodig dat daar bepaalde begrafnisrites afgehandel word. Sekere belangrike figure soos konings en priesters is selfs na hul dood nog geëer en was in staat om vanuit die onderwêreld steeds 'n invloed uit te oefen (Jacobsen, 1976 : 209). Die grootste vloek wat die mens kon tref, is om die liggaam na die dood nie te begrawe nie, maar dit buitekant te laat vir die wilde diere en die voëls om dit op te vreet (De Vaux, 1988 : 56). Daarom is misdadigers se liggaame nie begrawe nie - vir hulle word 'n nadoodse bestaan nie gegun nie, hulle word bloot deel van die voedselkringloop en vir ewig vergeet. Wat 'n skande dus as Gilgamesh soos 'n misdadiger aan sy einde kom: hy word nie begrawe nie, en boonop word sy vlees vir die voëls en krieke gevoer (r 90). Woorde van belediging - skande.

En Gilgamesh skrik (r 91 - 93).

Enkidu, nou die heldhaftige, het nuwe moed geskep. Hy gooi Gilgamesh se woorde van vroeër in sy gesig terug (r 96 & 97): die geteem is sinloos, die oomblik van optrede is nou. Humbaba het homself ten toon gestel (r 98). “Smee die yster terwyl dit warm is,” sê Enkidu vir sy vriend (r 99 & 100), dinge moet nou gebeur, voor dit te laat is (r 101). Dis nie gepas om om te draai en weg te hardloop nie (r 102), Gilgamesh moet goed mik en hard slaan (r 103)!

Nege reëls van die teks ontbreek heeltemal, reëls 113 en 114 bestaan slegs uit gebroke of geïsoleerde woorde. Vanaf reël 115 blyk dit dat daar heelwat aksie was:

115 <i>imqut qaqqaruma ul uštamhiršu</i>	Hy val op die grond, maar dit kry hom nie onder nie.
116 <i>ina asidi šēpišumu qaqqari ibišū</i>	Die grond skeur oop onder die hakskene van hul voete.
117 <i>ina sārīšumu</i>	Terwyl hulle rondomtalie draai,
<i>uḫtappu Sirara u Libanānu</i>	breek hulle Sirara en Libanon.
118 <i>iššalim urpatum pešitum</i>	die wit wolk word swart,
119 <i>mūtum kīma imbari izannun elišu</i>	dood reën op hulle soos mis...
120 <i>Šamaš ana Humbaba idkaššuma</i>	Shamash laat groot winde teen Humbaba opkom:
<i>mehê rabûtu</i>	
121 <i>šûtu iltānu šadû amurru zīqu</i>	suidwind, noordwind, ooswind, weswind, 'n bries
122 <i>ziqqa-ziqqa šaparziqqa imḫullu</i>	stormwind, breekwind, bose wind,
<i>simurra</i>	warrelwind,
123 <i>asakku šuruppu mehû ašamšutu</i>	sterkwind, yswind, orkaan, stofwind:

124 <i>13 šārū itbūšumma ša Ḥumbaba</i> <i>itū pānišu</i>	13 winde val Humbaba aan - sy gesig is donker,
125 <i>ul inakkip ana pānišu</i> <i>ul irahḥiṣ ana arkišu</i>	hy kan nie vorentoe boor nie, hy kan nie agtertoe verwoes nie -
126 <i>u kakkū ša Gilgameš ikšudū Ḥumbaba</i>	en die wapens van Gilgamesh oorwin Humbaba!

Wat 'n geveg (r 115 - 118)! Aanvanklik sukkel hulle om Humbaba onder te kry (r 115). Dis 'n bloedige stryd: die grond onder hul voete skeur oop (r 116), hulle draai so woens in die rondte dat hulle die groot berge breek (r 117), en dan word dit donker (r 118). Hulle staar die dood in die oë (r 119)...

Dan gaan Shamash tot aksie oor. Die 13 winde waarvoor Ninsun gebid het (Tablet III : r 90 - 92), wek hy op teen Humbaba (r 120 - 123). Hy kan nie sien nie (r 124), hy is vas (r 125) - en die wapens van Gilgamesh oorwin hom (r 126)!

Wat hierdie stryd betref, word die reëls vir 'n uitdaging tot 'n eerstryd nie nagekom nie (vgl. 2.2.2.2). Dit vind nie in die openbaar plaas nie - daar is ook geen toeskouers nie. Verder is dit 'n ongelyke stryd - Gilgamesh en Enkidu is twee teen een, al is hy 'n monster. Boonop kry hulle hulp van 'n god - Shamash - toe die dood op hulle wag. Wanneer die monster nou 'n pleidooi vir sy lewe lewer, kry 'n mens hom amper jammer. Eers gebruik hy vleitaal deur Gilgamesh te vertel watter eerbare mens hy is (vgl. 2.2.2):

127 <i>Ḥumbaba napšatuš iše 'e</i> <i>izakkara ana Gilgameš</i>	Humbaba soek sy lewe, hy sê vir Gilgamesh:
128 <i>šeḥrēti Gilgameš ummuka ulidka</i>	"Jonge Gilgamesh, jou ma het jou gebaar,
129 <i>u ilitti ša xxx atta</i>	jy is die spruit van xxx
130 <i>ina pī Šamaš bēl māti tatbema</i>	Op bevel van Shamash, die heer van die land het jy aangeval,
131 <i>pir 'umma ša libbu Uruk</i> <i>šarru Gilgameš</i>	spruit van die hart van Uruk, koning Gilgamesh!
132 <i>xxx Gilgameš miti ul xxx</i>	Gilgamesh, 'n dooie man kan nie xxx"

Daarna belowe hy:

136 *išt mala taqqabani luddinka* “Bome, alles wat jy sê - laat ek dit vir jou geel!
137 *luššurka asu xxx* Ek sal die mirtels vir jou bewaar,
138 *išt baltı ekalluka* bome, die trots van jou paleis.

Voordat Gilgamesh kan week word, keer Enkidu:

139 *Enkidu pâšu ipušma iqabbi* Enkidu
izakkara ana Gilgameš sê vir Gilgamesh:
140 *ibrı ē tašme ša Humbaba šuppešu* “Vriend, moenie na Humbaba se smeking luister nie,
141 *ē tamḥur unninnišu* moenie sy gebed aanvaar nie!”

Humbaba hoor, en hy reageer heftig, hierdie keer deur skande oor Enkidu uit te spreek, maar dan bedink hy hom, en gaan weer oor tot smeking:

151 *lū aššika lū anārka* “Laat ek jou optel en doodmaak
ina nēreb papalla qištia by die ingangsportaal van my bos!
152 *lū ušakil širuka iššur šaršari* Laat ek jou vlees voer vir die kriekvoëls,
nā'iri arê u zibi die roofvoëls, arende en aasvoëls!
153 *eninnama Enkidu ittika šakin rummu* Nou Enkidu, jy kan my laat loskom:
154 *qibima ana Gilgameš napišti liṭir* sê vir Gilgamesh - laat hy die lewe spaar!”

Maar Enkidu is meedoënloos:

155 *Enkidu pâšu ipušma iqabbi* Enkidu
izakkara ana Gilgameš sê vir Gilgamesh:
156 *ibrı Humbaba maššar qišti erēni* “Vriend, Humbaba, die bewaker van die
sederbos -
157 *gummiršu nērma tenšu ḥulliq* speel klaar met hom, maak dood, vergeet sy
versoek!
158 *Humbaba maššar qišti erēni* Humbaba, die bewaker van die sederbos -
gummiršu speel klaar met hom,
159 *nērma tenšu ḥulliq* maak dood, vergeet sy versoek
160 *lām išmu ašaredu Enlil* voordat die belangrike Enlil hoor.
161 *libbātini imallū ili rabūti* Die groot gode gaan vol woede wees -
162 *Enlil ina Nippur Šamaš ina Sippar* Enlil in Nippur en Shamash in Sippar.

163 *šuzzizma darâ šumaka*
164 *kî Gilgameš H̄umbaba in̄aru*

Vestig jou naam vir ewig:
So het Gilgamesh vir Humbaba doodgemaak!”

Humbaba probeer weer:

197 *eninnama Enkidu ittika šakin rummu*
198 *qibima ana Gilgameš napištim liṭir*

“Nou Enkidu, jy kan my laat loskom:
sê vir Gilgamesh - laat hy die lewe spaar!”

Maar Enkidu is so hard soos ‘n klip:

201 *nēršuma ṭenšu ḥulliq*
202 *lām išmu ašaredu Enlil*
203 *libbātini imallū ili rabūti*
204 *Enlil ina Nippur Šamaš ina Sippar*
205 *šuzzizma darâ šumaka*
206 *kî Gilgameš H̄umbaba in̄aru*

“Maak dood, vergeet sy versoek
voordat die belangrike Enlil hoor!
Die groot gode gaan vol van woede wees -
Enlil in Nippur en Shamash in Sippar.
Vestig jou naam vir ewig:
So het Gilgamesh vir Humbaba doodgemaak!”

Humbaba hoor, en hy slinger hulle die volgende vloek toe:

213 *ai ulabbira kilallān*
214 *eli ibrišu Gilgameš*
Enkidu kibru ai iršu

“Mag hulle twee nie oud word nie -
ouer as sy vriend, Gilgamesh,
mag Enkidu die oewer nie bereik nie!”

Dis nou genoeg!

215 *Enkidu pāšu ṭpušma iqabbi*
izakkara ana Gilgameš
216 *ibrī aqabbikama ul tašemmanni*
217 *ana arrat xxx*
218 *xxxx*

Enkidu
sê vir Gilgamesh:
“Vriend, ek sê jou, jy luister nie na my nie!
Na die vloek xxx “
xxxx

Dis tyd om tot aksie oor te gaan:

219 *išmema Gilgameš zikir ibrišu*
220 *išši ḥaššinna ana idišu*

Gilgamesh hoor die woord van sy vriend,
hy lig die byl in sy hand op,

221 *išlup namšara inèršu kišādamma* hy trek die swaard, hy dien die doodslag in die
nek toe.

Die gevolg:

234 *inèr harhara maššar qišti* Hy maak die booswig, die bewaker van die bos dood.

Die uur van afrekening het aangebreek. Met Shamash se hulp, het Gilgamesh en Enkidu vir Humbaba op sy knieë gedwing. Eers gebruik hy vleitaal (r 128 - 131), en maak grootse beloftes (r 136 - 138). Wanneer Enkidu deur sy strategie sien (r 139 - 141), raak Humbaba desperaat en gaan oor tot 'n vloekspreek (r 151 & 152). Nietemin weet hy dat Enkidu die enigste is wat Gilgamesh kan oorreed om sy lewe te spaar (r 153 & 154) en smee die een wat hy vantevore so afskuwelik beledig het.

Wat Enkidu betref, is daar nou geen omdraaikans meer nie: Gilgamesh moet hom nie aan Humbaba se pleidooie steur nie, en klaarspeel met die monster (r 155 - 159). Voordat die gode uitvind wat hulle aangevang het (r 160 - 162), moet Gilgamesh sy naam vestig (r 163) wat daarvan getuig dat hy Humbaba doodgemaak het. Hierdie gesprek word in reël 197 - 206 herhaal: Humbaba smee, maar Enkidu is onverbiddelik.

Enkidu speel in op Gilgamesh se onversadigbare drang na roem en eer. Alhoewel baie gedeeltes van die teks ontbreek, lyk dit asof Gilgamesh om die een of ander rede huiwer om die monster dadelik vankant te maak. Enkidu weet waar sy Achilles-hiel lê: om 'n naam te maak wat vir ewig bly staan (vgl. 2.2.2.3) en so onsterflikheid te bekom (r 163 & 164; 205 & 206). En baie belangrik: hy mag nie talm nie - hy moet gou maak voordat die groot gode daarvan hoor en kwaad word (r 160 - 162; 202 - 204). Hy weet baie goed dat die gode nie beïndruk gaan wees as hulle agterkom dat Humbaba doodgemaak is sodat die mense vrye toegang tot die sederbos kan hê nie.

Op hierdie stadium lyk dit asof Gilgamesh en Enkidu onbewus is van Shamash se rol in die proses. Saam met Enlil in Nippur word Shamash in Sippar genoem (r 162 & 204) as die gode wat woedend gaan wees oor wat hulle gedoen het. Humbaba weet egter dat Gilgamesh op bevel van Shamash aangeval het (r 130), maar in die hitte van die oomblik gaan sy opmerking by die twee helde verby. Vir Enkidu is dit slegs belangrik dat Gilgamesh met Humbaba klaarspeel en hom doodmaak voordat die gode kwaad word en hulle keer - of straf - voordat Gilgamesh sy naam vir ewig kan vestig.

Humbaba se laaste vloek is teen Enkidu gerig: nie een van die twee mag baie oud word nie, maar veral Enkidu mag nie ouer as Gilgamesh word nie (r 213 - 214).

Gilgamesh gee uiteindelik gehoor aan Enkidu se woorde en deurboor die monster in die nek (r 221). Hy is dood (r 234). Hierna vaar die twee die bos in, en kap bome af na hartelus. Tablet V eindig:

243 <i>Enkidu pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkara ana Gilgameš</i>	Enkidu sê vir Gilgamesh:
244 <i>ibrī nittakis erēnu šihu</i>	“Vriend, ons het ‘n hoë seder afgekap
245 <i>ša muhḥašu šamē naqqap</i>	waarvan die top die hemel deurboor.
246 <i>epušma dalta ša 6 nindāni meluša</i> <i>2 nindāni rupussa</i>	Maak ‘n deur met ‘n hoogte van 6 meter, ‘n breedte van 2 meter,
247 <i>1 ammatu ubūša šukuša</i> <i>sahirša u šagammaša ša ištēnma</i>	‘n deurpos van 1 meter: die deurknop en skarniere uit een stuk.
248 <i>ana Nippur libillu Purattu</i> <i>Nippur atman</i>	Laat die Eufraat dit na Nippur dra, die gewyde Nippur.”

En ook:

253 *u Gilgameš qaqqadu Humbaba xxx* En Gilgamesh (met) die kop van Humbaba!

Sukses - en eer. Die monster is dood: onthoof, onteer (vgl. 2.2.2.4). Gilgamesh en Enkidu lewe. As bewys van hul heldedaad bring hulle genoeg hout saam om ‘n indrukwekkende deur vir Gilgamesh se paleis te laat maak, en ook die kop van Humbaba. Gilgamesh het daarin geslaag om vir hom ‘n naam vir ewig te vestig (vgl. 2.2.2.3).

Niks, maar niks, kan nou meer in die pad van hul eer staan nie. Die groot gode gaan miskien kwaad wees, maar hulle kan nie meer keer dat Humbaba om die lewe gebring word nie. Dis gedane sake.

Die probleem is net - Gilgamesh en Enkidu weet nog nie wat onder die *Igigi* (die groot gode) aan die gang is nie. Shamash en Enlil, twee van die groot gode: die een het eer verkry, die ander is in die skande gedompel. Hoe gaan hulle reageer?

G. EER VERWERP: 'N GODIN IN DIE SKANDE

In Tablet VI keer die toneel terug na Uruk. Gilgamesh en Enkidu kom terug van hul triomftog en bring Humbaba se kop saam as hul trofee van die oorwinning. Na die lang reis en bloedige geveg, is dit nodig dat Gilgamesh homself eers reinig.

1 <i>imsi malešu ubbib tillešu</i>	Hy was die vuilheid af en maak sy toerusting skoon,
2 <i>unassis qimmatsu elu šërišu</i>	hy gooi sy hare agter sy rug.
3 <i>iddi maršutišu ittalbiša zākūtišu</i>	Sy besmeerde klere gooi hy af, hy trek skoon aan.
4 <i>ašāti ittaḥlipamma rakis aguhḥa</i>	Hy trek 'n kleed aan en bind sy gordel vas,
5 <i>Gilgameš agāšu itepamma rakis aguhḥa</i>	Gilgamesh sit sy kroon op, en bind sy gordel vas.

Die koning het teruggekeer. Hy het homself gewas, skoon klere aangetrek, en wanneer hy sy kroon opsit, is hy gereed om sy pligte as regeerder te hervat. Maar nie onmiddellik nie.

6 <i>ana dumqi ša Gilgameš inā ittaši rubūtu Ištar</i>	Die groot Ishtar se oog val op die aantrekklike Gilgamesh
7 <i>alkamma Gilgameš lū ḥā'ir atta</i>	“Kom Gilgamesh! Wees jy tog 'n minnaar!
8 <i>inbika iāši qāšu qišamma</i>	Bederf my met jou vrugte waarmee jy kan bederf!
9 <i>atta lū mutima anāku lū aššatka</i>	Wees jy my man, en ek jou vrou!
10 <i>lušašmidka narkabta uqnā u ḥurāšu</i>	Ek sal jou toerus met 'n koets, lapis lazuli en goud,
11 <i>ša magarruša ḥurašuma elmešu qarnaša</i>	wiele van goud, horings van elektrum,
12 <i>lū šamdata ūmū kūdanu rabū</i>	en daarby ook nog groot, demoniese muile!
13 <i>ana bitini sammāti qišti erba</i>	Gaan in ons huis met die vars geur van die bos!
14 <i>ana bitini ina erēbika</i>	As jy in ons huis ingaan,
15 <i>sippu Arattū linaššiqu šepika</i>	sal die poort van Arattu jou voete soen:
16 <i>lū kamsu ina šaplīka šarri kabti u rubi</i>	hulle sal kniel voor jou - konings, vorste en prinse,
17 <i>xxx šadi u mātu lū našunika biltu</i>	berg en land sal vir jou goedere bring,
18 <i>enzūka takšī lahrūka tū'ami lilida</i>	jou bokke sal drieling baar, en jou ooie tweeling
19 <i>murūka ina bilti parā liba'</i>	selfs onder 'n vrag, sal jou vulletjies 'n muil verby steek,
20 <i>sisūka ina narkabti lū šaruḥ lasama</i>	jou perde sal sierlik voor die koets galop,
21 <i>alpūka ina niri šānina ai irši</i>	jou osse sal onder 'n juk geen kompetisie kry nie!

Die groot godin van liefde, die grote Ishtar (Prinsloo, 1999 : 63), raak smoorverlief op die aantreklike Gilgamesh. En sy skroom nie - sommer dadelik laat sy haar voornemens blyk: as minnaars (r 7), selfs as eggenote (r 9), moet hulle voortaan funksioneer. Hierdie verbintenis sal vir Gilgamesh baie voordelig wees. Ishtar belowe eerstens aan hom waardevolle besittings - 'n koets van onskatbare waarde, en boonop goed toegerus ook (r 10 & 11). Verder belowe sy aan hom mag (r 15 - 17). Aratta (r 15) is 'n stad in Seistan, Shahr i Sokhta (Parpola, 1997 : 146), en was gedurende Sumeriese tye 'n vyand van Uruk (Gardner & Maier, 1984 : 150). Belangriker egter as die rykdom en mag wat Ishtar aan Gilgamesh belowe, is die beloftes van die dinge waarvoor sy veral beheer het: vrugbaarheid en voorspoed in die natuurlike wêreld (r 19 - 21).

Volgens die perke wat deur die waardes van eer en skaamte gestel word, oorskry Ishtar alle grense van welvoeglikheid (vgl. 2.2.2.5). Hierdie kodes het egter skynbaar nie vir alle vroue gegeld nie. Die eer van vroue in hoë sosiale kringe hoef nie deur 'n man beskerm te word nie (Peristiany, 1965 : 12). Hierdie vroue het 'n eer van hul eie, en kan dit dus waag om betreklik onbesorg oor hul seksuele eer te wees. 'n Bybelse voorbeeld van so 'n vrou is Potifar se vrou wat Josef probeer verlei het.

Ishtar val nog bo hierdie kategorie van vroue. Sy is nie eens 'n vorstin nie - sy is die liefdesgodin self! Sy hoef haar nie te steur aan die kodes wat vir gewone mense geld nie. Sy kan maar die inherente skaamte - as sy so-iets het - oorboord gooi en haarself op 'n skinkbord vir Gilgamesh aanbied. Wat 'n eer vir 'n mens om van 'n godin 'n huweliksaanbod te kry, en daarmee saam al die beloftes van rykdom, mag, en vrugbaarheid!

Maar Gilgamesh is nie so seker nie.

22 <i>Gilgameš pāšu ipušma iqabbi</i>	Gilgamesh
23 <i>izakkara ana rubûti Ištar</i>	sê vir die grote Ishtar:
24 <i>mīna anamdina ana kâši aḥḥazki</i>	“Ek trou met jou - wat gee ek jou?”

Hierna ontbreek etlike reëls, maar dit doen geen afbreuk aan die feit dat Gilgamesh 'n orator by uitnemendheid is nie. Hy is 'n man wat dink - en hy ken sy mitologie! Hy herinner Ishtar:

42 <i>aiu ḥāmeraki irāmki ana dāriš</i>	“Watter van jou minnaars het jou nog steeds lief?
43 <i>aiu allaki ša xxx ilu</i>	Watter voëltjie van jou wat xxx het opgegaan?

44 *alkimma luppi-xxx hārmiki*
45 *ša būdimma balta xxx idišu*
46 *ana Dumuzi hāmiri šuḥrītiki*
47 *šatta ana šatti bitakka taltīmeššu*
48 *allalla bitruma tarāmima*
49 *tamḥašišuma kappašu taltebir*
50 *izzaz ina qišatimma išessi kappi*
51 *tarāmima nēša gamir emūqi*
52 *tuḥtarriššu sebū u sebū šuttati*
53 *tarāmima sisā na 'id qabli*
54 *ištuhḥa ziqta u dirrata taltīmeššu*

55 *sebī bēri lasāma taltīmeššu*
56 *dalaḥa u šata taltīmeššu*
57 *ana ummišu Silili bitakka taltīmi*
58 *tarāmima rē 'ā naqidā utulla*
59 *ša kaiānamma tumri išpukaki*
60 *ūmišamma uṭabbahāki unīqeti*
61 *tamḥašišuma ana barbari tuttirrišu*
62 *uṭarradišu kaparrū ša ramnišu*
63 *u kalbūšu unaššakū šaprišu*
64 *tarāmima Išullanu nukaribbā abiki*
65 *ša kaiānamma šugurra našāki*
66 *ūmišamma unammārū paššūrki*
67 *ina tattašišuma tatalkiššu*
68 *Išullanīa kiššūtaki i nikul*
69 *qātka šuṣamma luput ḥurdātini*
70 *Išullanu iqabbiki*
71 *iāsi mīna terišinni*
72 *ummi lā tepa anāku lā akul*
73 *ša akkalu akla pišati u erreti*
74 *ša kuṣṣi elpetu kutummīa*
75 *atti tašmīma annā qabašu*
76 *tamḥašišu ana dallāli tuttirrišu*
77 *tušešibišuma ina qabal mēnaḥatišu*

Kom, laat ek jou vermaak met jou minnaars,
wat die skouer trots xxx sy arm:
Vir Tammuz, die minnaar van jou jeug
laat jy jaar vir jaar aanmekaar huil.
Die bont amandelkraai het jy liefgehad,
jy't hom geslaan en sy vlerk gebreek,
hy sit in die bos en skree: 'My vlerk!'
Toe het jy die leeu lief, perfek en sterk -
jy't sewe maal sewe putte gegrawe...
Jy't die perd liefgehad, so betroubaar in oorlog,
jy het die houe van die sweep en die lat vir hom
bestem,
om sewe myl ver te hardloop,
en om verward en dors te wees,
en sy ma, Sililu, laat jy aanmekaar huil!
Jy't die herder liefgehad, die hoof-veewagter,
wat altyd as vir jou opgehoop het,
en elke dag vir jou jong bokooie geslag het.
Toe slaan jy hom en verander hom in 'n wolf:
sy eie herderseuns jaag hom weg,
en sy honde byt sy dye.
Jy het Ishullanu, jou pa se tuinier liefgehad
wat altyd mandjies vol dadels vir jou gebring het.
Elke dag het dit jou tafel opgehelder.
Jy't hom raakgesien en na hom toe gegaan:
'O my Ishullanu, laat ons jou sterkte gebruik -
steek uit jou hand, raak aan my vulva!'
Ishullanu sê vir jou:
'Ek? Wat wil jy van my hê?
Ma, as jy nie bak nie, eet ek nie!
Wat ek eet, is brood van beledigings en vloeke,
en met 'n rietjie as my bedekking teen die koue!'
Jy't gehoor wat hy sê,
jy't hom geslaan en in 'n padda verander,
en hom laat woon binne-in sy eie harde werk,

78 *ul elû mihħa ul arid dalu-xxx*

boontoe kan hy nie, ondertoe ook nie.

79 *u iâsi tarâmannima kî šâšumu tutârrinni*

En jy, jy't my lief: net soos hulle gaan jy
my ook mismaak!"

Gilgamesh noem al Ishtar se minnaars op wat sy op die een of ander wyse gruwelik verneder het. Die lys is intelligent gestruktureer. Gilgamesh wys haar eers op *Dumuzi*, oftewel Tammuz (r 46 & 47), 'n sterflike mens wat goddelike status verkry het deur sy verbintenis met Ishtar. Daar is meer as een Ishtar-Tammuz-mite: om op die verskillende mites en hul onderlinge ooreenkomste en verskille in te gaan, is nie van toepassing nie. Wat belangrik is, is om te weet dat die Tammuz-kultus baie oud en baie bekend was, en wyd verspreid in die Ou Nabye Ooste voorgekom het. Die gewoen oor Tammuz word selfs in die Bybel (Esegïel 8:14) genoem. Die Tammuz-kultus hou verband met die seisoene en fertiliteitsrites: elke jaar word Tammuz gedoem om 'n tyd lank in die onderwêreld deur te bring - daar moet hy bly totdat Ishtar kom om hom te haal. Intussen kwyn alles en almal op aarde. Met hierdie verwysing begin Gilgamesh.

Vervolgens noem hy 'n klomp diere op. Hy begin met die wilde diere, die amandekraai en die leeu (r 48 - 52), en eindig die reeks met die perd (r 53 - 57), 'n dier wat deur die mens makgemaak is. Daarna noem hy weer mense op wat onder Ishtar deurgeloopt het: eers die anonieme herder wat in 'n wilde dier, die wolf verander word (r 58 - 63), en daarna haar pa se tuinier met die naam Ishullanu. Op dieselfde manier as wat sy tot Gilgamesh toenadering soek, het sy na Ishullanu toe gekom (r 64 - 69). Net soos Gilgamesh was Ishullanu ook sterflik. Hy is die eerste wat dit waag om weerstand te bied (r 70 - 74) - en sy verander hom in 'n padda om in sy eie tuin wat hy met moeite bewerk het, te woon (r 75 - 78)!

Gilgamesh is dus nie onnosel nie. Hy weet wat op hom wag (r 79), en hy gooi die 'eer' wat Ishtar hom aanbied in haar gesig terug.

So word Ishtar ontmasker. Sy is nie wat sy voorgee om te wees nie. Sy's wispelturig - sy raak vinnig verlief, maar net so gou verveeld ook. Soos 'n kind wat moeg word vir speelgoed, breek sy haar minnaars een na die ander op 'n wrede manier en verdoem hulle tot 'n makabere, uitsiglose bestaan. Ishtar is niks anders as 'n bedorwe brokkie nie!

En hoe reageer Ishtar op Gilgamesh se teregwysing?

Presies soos ‘n bedorwe brokkie!

80 <i>Ištar annâ ina šemiša</i>	Toe Ishtar dit hoor,
81 <i>Ištar uggugatma ana šamâmi ili</i>	word Ishtar woedend, en gaan sy op na die hemel.
82 <i>illikma Ištar ana pân Anu abiša ibakki</i>	Ishtar gaan na Anu toe, haar pa, en sy huil,
83 <i>ana pân Antum ummiša illaka dîmaša</i>	tot by Antum haar ma, vloei haar trane.
84 <i>abi Gilgameš ittazzaranni</i>	“Pappie! Gilgamesh het my oor en oor beledig!
85 <i>Gilgameš undinna pišatîa</i>	Gilgamesh het my beledigings opgenoem,
86 <i>pišatîa u erretîa</i>	my beledigings en my vloeke!”
87 <i>Anu pâšu îpušma iqabbi</i>	Anu
88 <i>izakkara ana rubûti Ištar</i>	sê vir die grote Ishtar:
89 <i>aba lâ atti tegri šarru Gilgameš</i>	“Het jy tog nie met koning Gilgamesh skoor gesoek nie?
90 <i>u Gilgameš umanna pišatiki</i>	En Gilgamesh het jou beledigings opgenoem,
91 <i>pišatiki u erretiki</i>	jou beledigings en jou vloeke!”
92 <i>Ištar pâšu îpušma iqabbi</i>	Ishtar
93 <i>izakkara ana Anu abiša</i>	sê vir Anu, haar pa:
94 <i>abi alâ bînamma</i>	“Pappie! Gee die Hemelbul!
95 <i>Gilgameš luñr xxx ina šubtišu</i>	Mag hy Gilgamesh in sy woonplek doodmaak!
96 <i>šumma alâ lâ tadanni</i>	As jy die Hemelbul nie vir my gee nie
97 <i>amahḥaṣ daltum sikkurû ašebbir</i>	sal ek deure stukkend slaan en slotte breek,
98 <i>ašebbir sippa daltî ušablakat</i>	ek sal deurpoorte breek en (alles) omkeer,
99 <i>ušellamina mîti ikkalû balṭîti</i>	ek sal die dooies laat opkom, en hulle sal die lewendes opeet,
100 <i>eli balṭîti ušamadu mîti</i>	en die dooies sal meer word as die lewendes!”

Ishtar skop ‘n kabaal op wat enige tweejarige sal beskaam. Sy huil en gaan verkla Gilgamesh by haar twee ouers, Anu en Antum (r 82 - 86). Anu weet Ishtar is waarskynlik nie so onskuldig soos wat sy voorgee nie (r 87 - 89), maar Ishtar wil niks weet nie. Al wat belangrik is, is dat sy in haar eer gekrenk is, en nou wil sy haarself wreek: sy eis dat haar pa vir haar die Hemelbul gee!

Die Hemelbul word gesien as ‘n demoon (Parpola, 1997: 120), en word ook in verband gebring met die astrologiese konstellasie Taurus (George, 1998 : 47). Die Hemelbul se taak is om Gilgamesh dood te maak (r 95). Wat die aard van die dierasie is, is dat hy op vernietiging en uitwissing ingestel is. Met hierdie nuwe speelding wil Ishtar nou vir Gilgamesh vermaak. En as Anu weier, dreig Ishtar om self verwoesting te saai: dieselfde dreigemente as wat in “Ishtar se Reis na die Onderwêreld” voorkom, herhaal sy.

Die teks wat volg is gebroke. Dit lyk asof Anu met sy dogter probeer redeneer. Hy is tog besorg oor die welsyn van die mense op aarde.

101 <i>Anu pâšu ĩpušma iqabbi</i>	Anu
102 <i>izakkara ana rubûti Ištar</i>	sê vir die grote Ishtar:
103 <i>šumma alâ terrišinni</i>	”As jy die Hemelbul van my vra
104 <i>x mâtî Uruk sebû šattu pê</i>	sewe jare lank sal daar kaf in die land van Uruk wees -
105 <i>ana nišĩ pî lû tupahĩri</i>	net kaf sal jy vir die mense versamel,
106 <i>xxx lurabbi šammu</i>	mag jy tog maar gras laat groei!”

Sewe jare hongersnood is wat op die mense van Uruk wag, indien Anu die Hemelbul vir Ishtar gee. Maar Ishtar bly beslis. ‘n Samehangende relaas ontbreek, slegs die volgende geïsoleerde woorde help om ‘n indruk te vorm van die gesprek tussen pa en dogter:

107 <i>Ištar pâšu ĩpušma iqabbi</i>	Ishtar
108 <i>izakkara ana Anum abišu</i>	sê vir haar pa:
109 <i>abĩ xxx-akkum</i>	“Pappie
110 <i>xxx ušabšĩ</i>	Daar bestaan xxx
111 <i>xxx sebû šattu pê</i>	sewe jare kaf
112 <i>ana nišĩ pê uptahĩir</i>	Vir die mense sal ek sewe jaar lank kaf bymekaar
	maak,
113 <i>xxx šammu</i>	Gras...
114 <i>xxx ša alê xxx šâšu</i>	wat die bul...hulle...”

George (1999 : 51) se vertaling vul die ontbrekende woorde plek-plek in. Hieruit blyk dit dat Ishtar sowel as die mense genoegsame voorsorg getref het om sewe jare lank nog aan die lewe te bly. Al waarop Ishtar knaend aandrĳng, is om haarself te wreek met die Hemelbul. En sy oortuig haar pa:

115 <i>išmema Anu qaba Ištar mārtišu</i>	Anu hoor wat Ishtar sy dogter sê.
116 <i>šerret alimma ana qātiša iškun</i>	Hy plaas die teuels van die Hemelbul in haar hande.
117 <i>illikma ireddašu Ištar</i>	Hy gaan waar Ishtar hom lei...
118 <i>ana ša Uruk ina kašādi</i>	na Uruk - om uit te wis!

Die gevolg is, soos wat Anu voorsien het, 'n tragedie.

121 <i>ina nipšišu ša alê šuttatu ippeteme</i>	Toe die bul snork, gaan daar 'n put oop,
122 <i>meat eṭlū ša Uruk imtaqutū</i>	honderd mans van Uruk val binne-in.
<i>ina libbi</i>	
123 <i>ina šanī nipšišu šuttatu ippetema</i>	Met sy tweede snork gaan 'n put oop,
124 <i>šanū meat eṭlū ša Uruk imtaqutū</i>	200 mans van Uruk val binne-in.
<i>ana libbi</i>	
125 <i>ina šalši nipšišu šuttatu ippetema</i>	Met sy derde snork gaan 'n put oop,
126 <i>Enkidu imtaqut ana libbi</i>	Enkidu val binne-in!

En die leser hou asem op. Wat nou? Waar is Enkidu? In 'n put, saam met die ander 300 mans van Uruk?

127 <i>išhiṭamma Enkidu alâ iššabat</i>	Enkidu spring op, hy gryp die bul aan sy horings,
<i>ina qarnišu</i>	
128 <i>alâ ana pânišu issuka rupušta</i>	in die gesig van die bul gooi hy skuim,
129 <i>ina kubur zibbatišu kabüssu xxx</i>	die mis aan sy dik stert xxx.
130 <i>Enkidu pâšu ṭpušma iqabbi</i>	Enkidu
131 <i>izakkara ana Gilgameš</i>	sê vir Gilgamesh:
132 <i>ibrī muštarriḥ</i>	“Vriend, ons sal beroemd wees!”

(Reëls 133 -137, en 139 & 140 ontbreek heeltemal, maar vorm deel van Enkidu se woorde aan Gilgamesh.)

138 <i>lušbat alâ ina kubur zibbatišu</i>	“Laat ek die bul aan sy dik stert gryp,
141 <i>u ina birīt tikki qarnī u labâni</i>	en in die middel van die skof, horings en nek,
142 <i>patarka ummid</i>	druk jou swaard in!”
143 <i>išūdamma Enkidu xxx alâ</i>	Enkidu draai om na die bul,
144 <i>išbatsuma ina kubur zibbatišu</i>	en gryp hom aan sy dik stert.

145 >>>>

>>>>>

146 *u Gilgameš ki tābiḫu*

en Gilgamesh, soos 'n slagter,

147 *qardi u xx*

heldhaftig,

148 *ina birit tikki qarni u labāni*

in die middel van die skof, horings en nek,

pataršu ummid

druk hy sy swaard in.

Weer eens het die twee helde nie teleurgestel nie. Nog 'n monster is daarmee heen. Nog 'n oorwinning. Nog eer.

Die beskrywing van die geveg (r 127 vv) is volgens Maier (Gardner & Maier, 1984 : 160) meer as 'n blote aanval op die Bul. Veel eerder word hier 'n soort atletiese spel gesuggereer - soortgelyk aan die voorstellings wat teen die mure van die paleis op Kreta afgebeeld word. Vir die mense - die wat die aanvalle van die Bul oorleef het - was hierdie stiergeveg 'n skouspelagtige belewenis, en dwing Gilgamesh en Enkidu net nog meer respek af.

Na afloop van die geveg, doen hulle die volgende:

149 *ištu alā inārū libbašu inassahū*

Nadat hulle die Bul doodgemaak het, haal hulle
sy hart uit

150 *ina pān Šamaš xxx ištaknū*

en plaas dit voor Shamash.

151 *iriqūnimma ana pān Šamaš uškinnū*

Hulle tree terug, en val voor Shamash neer.

152 *ittašbū aḫū kilallan*

Albei die broers gaan sit.

Shamash word slegs hier genoem. Teenoor sy prominente rol in die Humbaba-episode lyk dit nie asof hy enige aandeel in die Hemelbul-gebeure gehad het nie. Nietemin is hy die god aan wie Gilgamesh en Enkidu eer betoon. Natuurlik is Ishtar hoegenaamd nie beïndruk nie!

153 *ilima Ištar ina eli dūri Uruk supūri*

Ishtar gaan op na die mure van Uruk,

154 *išhiṭ ḫuppa ittadi arūrūta*

sy spring en dans, en sit 'n keel op:

155 *allū Gilgameš ša uṭappilanni alā idduk*

“Wee Gilgamesh wat my beswadder en die
Hemelbul doodgemaak het!”

156 *išmema Enkidu annā qabe Ištar*

Enkidu hoor wat Ishtar sê.

157 *išluḫ imitti alī ana pāniša iddi*

Die regterflank van die Bul ruk hy uit, en smyt
dit in haar gesig.

158 *u akkāsi lū akšudki ki šāšuma*

“En jy, vir jou sal ek uitwis, nes hy!”

159 <i>lū ušemiki</i>	Mag ek jou mismaak,
160 <i>errēšu lū ahula ahiki</i>	en sy binnegoed aan jou arms ophang!”
161 <i>uptahhir Ištar kezreti</i>	Ishtar maak haar kezret-prostitute bymekaar,
162 <i>šamhati u harimati</i>	die shamhat- en harimtu-prostitute,
163 <i>ina eli imitti alî bikîta iškun</i>	en sy ween oor die regterflank van die Bul.

In plaas daarvan dat die Hemelbul vir Gilgamesh doodmaak, maak Gilgamesh en Enkidu die Bul dood. Die ‘*huppu*’ (r 154) wat sy uitvoer, is ‘n soort rituele dans (Parpola, 1998 : 126) - waarskynlik om die dood van die Bul te betreur. Net hierna spreek sy ‘n vloek oor Gilgamesh uit. In die antieke tye was die wee-formule ook ‘n skande-formule (Hanson, 1994 : 94) en word verstaan as ‘n uitdaging vir die eer van die aangesprokene. Die doel van die uitspraak was om die ander een in die skande te bring, om hom sy status en respek in die samelewing te laat verloor.

Maar weer eens gebeur die teendeel vir arme Ishtar. Enkidu tree ter wille van sy vriend op. Nou, benewens die feit dat hulle haar nuwe speelding waarmee sy hulle wou vermaak, gebreek het, word die stukkende ding in haar gesig teruggegooi.

Eer en skaamte, gekoppel aan liggaamsdele (reëls 157 - 160) is betekenisvol in hierdie verband. Die regterkant van die Bul, sy sterk kant, simbool van mag en sterkte (vgl. 2.2.2.4) word deur Enkidu afgeruk - sy liggaam word dus geskend, onteer. Ishtar se eer, geassosieer met haar kop en gesig (vgl. 2.2.2.4) word geskend deurdat Enkidu die regterkant van die bul in haar gesig gooi. Hier was twee konflikterende partye: Gilgamesh en Enkidu teenoor Ishtar en haar Hemelbul. In hierdie voorval word egter nie al die reëls vir ‘n uitdaging tot ‘n eerstryd nagekom nie (vgl. 2.2.2.2): die twee partye is nie almal manlik (selfs nie eens menslik) nie, en hulle is ook nie sosiale gelykes nie. Nogtans vind die bloedige stryd om eer inderdaad in die openbaar plaas met die oorlewendes as getuies. Die Bul word doodgemaak, en Ishtar, daar op die mure van Uruk waar almal haar kan sien, beleef ‘n openbare vernedering wanneer die Bul se flank in haar gesig gegooi word. Eer vir Gilgamesh en Enkidu en skande vir die godin. En Gilgamesh?

Tog so voorspelbaar:

164 <i>issima Gilgameš</i>	Gilgamesh roep
<i>ummani kiškatta kalāma</i>	die hele klomp ambagsmanne,

165 <i>kubur qarnišu unaddū m̄aru umanni</i> <i>30 manû uqnû šipikšina</i>	die klomp seuns prys die dikte van die horings: 30 mina lapis lazuli is hul massa,
166 <i>šinû ubāne taḥbātušina</i>	twee vingers (dik), die omhulsel,
167 <i>6 kurru šamnu šibit kilallē</i>	6 kor olie is die kapasiteit van beide -
168 <i>ana piššat ilišu Lugalbanda iqīš</i>	‘n reuksalf skenk hy vir sy god, Lugalbanda,
169 <i>ušerimma italal ina urši hammutišu</i>	hy bring dit in, en hang dit op in sy slaapkamer.

Nadat die klomp mans die horings bewonder en geprys het (r 164 - 167), bring Gilgamesh hulde aan die antieke koning van Uruk, Lugalbanda (r 168); daarna gaan hang hy die trofee in sy binnekamer om elke dag daarna te kyk.

Eers Humbaba, en nou die Hemelbul. Gilgamesh en Enkidu het hul eer dubbeld en dwars verdien. Hulle het hulself as helde bewys wat onaardse monsters onverskrokke en doodsveragterend tegemoet gaan...so-te-sê. Die mense van Uruk kan nie anders as om hulle te bewonder en te eer nie. Alles natuurlik in die openbaar.

170 <i>ina nāri Purattu imsū qātīšun</i>	In die Eufraat-rivier was hulle hul hande,
171 <i>iššabtūnimma illakūni</i>	hand aan hand kom hulle in,
172 <i>sūqa ša Uruk rakkūni</i>	hulle ry in die strate van Uruk,
173 <i>paḥrā nišū ša Uruk idaggašūnu</i>	almal bymekaar kyk die mense van Uruk na hulle.
174 <i>Gilgameš ana muttabbilati ša ekallašu</i>	Gilgamesh sê vir die diensknegte van sy paleis:
175 <i>amata izakkar</i>	Hy sê die woorde:
176 <i>mannumma banī ina eḫli</i>	“Wie’s die beste onder die helde?
177 <i>mannumma šaruḫ ina zikāri</i>	Wie staan uit onder die mans?
178 <i>Gilgameš banī ina eḫli</i>	Gilgamesh is die beste onder die helde!
179 <i>Enkidu šaruḫ ina zikāri</i>	Enkidu staan uit onder die mans!”

Gilgamesh basuïn sy eie groot eer uit deur middel van ‘n ‘raaisel’, wat hyself onmiddellik oplos. Natuurlik is hy en Enkidu die helde van die verhaal, daar is niemand groter en beter as hulle nie. Die verrigtinge word afgesluit met ‘n openbare vertoon van eer. Gilgamesh se besittings stel hy ten toon in die vorm van ‘n groot banket (vgl. 2.2.2.4).

183 <i>Gilgameš ina ekallišu ištakan hidūtu</i>	Gilgamesh hou ‘n vreugdefees in sy paleis.
184 <i>utullūma eṭlū ina maiāl mūši ṣallu</i>	Die jongmans lê en slaap in hul beddens vir die nag.
185 <i>utūlma Enkidu šunanta inaṭṭal</i>	Enkidu lê, hy droom.
186 <i>itbema Enkidu šunata ipaššar</i>	Enkidu staan op, hy lê die droom uit.
187 <i>izakkara ana ibrišu</i>	Hy sê vir sy vriend:
188 <i>ibrī aššu minama imtallikū</i> <i>ilâni rabûti</i>	“Vriend, waarom hou die groot gode beraad?”

Tablet VI word op ‘n onheilspellende noot afgesluit. Tot dusver het drome in die Gilgamesh-epos ‘n belangrike rol gespeel. Tot dusver is al die drome positief geïnterpreteer, en het sake ten gunste van die helde verloop.

Maar hoe lank kan geluk hou? Hoe lank durf die mens op die kruin van sy sukses ry? Veral as die groot gode oor jou praat...

H. DIE DOOD: NIE DAT NIE, MAAR HOE

Enkidu skrik rillend wakker van sy nagmerrie. Hy praat met sy vriend. Tablet VII begin:

1 <i>ibrī aššu mīnāma imtallikū ilī rabūti</i>	“Vriend, waarom hou die groot gode beraad?
2 <i>šimanni ibrī šunata atṭul mūšītia</i>	Luister na my, my vriend, ek het vannag ‘n droom gehad.
3 <i>Anu Enlil Ea u Šamaš paḥrūma imtalkū</i>	Anu, Enlil, Ea en Shamash het saam beraadslag.
4 <i>Anu pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkara ana Enlil</i>	Anu sê vir Enlil:
5 <i>aššu alā iṣbatūma inārū</i>	‘Omdat hulle die hemelbul gegryp en doodgemaak het,
6 <i>ušalpitū Humbaba</i> <i>ša ina qišti erēni ašbu</i>	Humbaba oorweldig het wat in die sederbos gebly het,
7 <i>aššu erēni ina ḥuršāni issuhū</i>	omdat hulle die seders op die berg uitgetrek het,
8 <i>išten ina libbišunu limūt</i>	moet een van hulle sterf!’
9 <i>Enlil pāšu ipušma iqabbi</i>	Enlil sê:
10 <i>limūt Enkidu Gilgameš ai imūt</i>	‘Laat Enkidu sterf - Gilgamesh mag nie sterf!’
11 <i>Šamaš pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkara ana Enlil</i>	Shamash sê vir Enlil:
12 <i>ul ina eli pīka illikūma</i>	‘Het hulle dan nie op jou bevel gegaan,
13 <i>inārū alā ušalpitū Humbaba</i>	die hemelbul doodgemaak en Humbaba oorweldig nie?
14 <i>eninna Enkidu ša lā iḥtu kīkī imāt</i>	Nou, Enkidu wat nie gesondig het nie, hoekom moet hy sterf?’
15 <i>Enlil izizma ana Šamaš amata izakkar</i>	Enlil was kwaad vir Shamash, en hy sê:
16 <i>aššu ūmussu turriduma</i> <i>ša kīma šumūti xxx...</i>	‘Omdat jy elke dag afgaan wat soos hulle xxx...’”
17 <i>nadīma Enkidu ina maḥar Gilgameš</i>	Enkidu gooi homself neer voor Gilgamesh.
18 <i>ša Gilgameš māšu imlā dīmtū</i>	Gilgamesh se oë skiet vol tranes.
19 <i>ibrī talīmi ammīni kum ibrīa</i> <i>umaššarūinni</i>	“My vriend, my broer! Waarom, laat hulle my gaan, in plaas van my vriend?”

In 'n droom sien Enkidu hoe die groot gode beraadslag en sy dood beplan. Verskrikking wag op die twee vriende. Die dood gaan 'n einde bring aan hul hegte vriendskap, en hulle is magteloos om iets daaraan te doen. Enkidu kan sy lot nie onmiddellik aanvaar nie. Aanvanklik reageer hy irrasioneel en met aggressie:

37 <i>Enkidu pānišu ittašima</i>	Enkidu lig sy gesig op.
38 <i>itti dalti itama kī amēli</i>	Hy praat met die deur soos met 'n mens.
39 <i>daltu ḥalbi lā ḥassāt</i>	“Deur van die bos, jy het geen geheue nie,
40 <i>balāṭ uzniša lā ibaššu</i>	begrip vir die lewe bestaan nie.”

Hy beskryf vervolgens die aanskoulikheid van die deur: hoe hoog die boom was waaruit dit gemaak is, en hoe mooi die voltooide produk nou in Nippur lyk. Hy sluit sy rede af:

59 <i>eninna daltu anāku epuški</i>	“Nou Deur, ek het jou gemaak,
60 <i>anāku aššaki xxx riš libbaki</i>	ek, ek het jou gedra, en jy was bly.
61 <i>lū šarru ša ela arkattā lizirki</i>	Mag die koning wat na my kom, jou vervloek!”

Enkidu is kwaad en bitter. Die vloek wat op hom rus, projekteer hy na ander - eerstens na 'n lewelose objek, 'n deur. Seën en vloek staan direk teenoor mekaar (Hanson, 1994 : 87). Seëninge sowel as vloeke is gewoonlik uitgespreek deur iemand met gesag (Hanson, 1994 : 85). Mense is geseën met middele wat aan hulle eer in die gemeenskap gegee het: 'n vloek sou die verlies van hierdie middele beteken, en derhalwe skande in die gemeenskap meebring. Enkidu wil sy eie skande afweer deur skande oor ander te bewerk.

Gilgamesh raak bekommerd.

66 <i>Gilgameš amatī ša Enkidu ibrišu</i>	Gilgamesh hoor die woorde van Enkidu sy vriend,
67 <i>ištenemme illakā dimāšu</i>	en sy trane kom.
68 <i>Gilgameš pāšu īpušma</i> <i>izakkara ana Enkidu</i>	Gilgamesh sê vir Enkidu:
69 <i>Enkidu ibri libbu rapšu pī kīnu</i>	“Enkidu, my vriend, so groothartig en welsprekend,
70 <i>ibri ša ṭemu rašu šanatima xxx</i>	my vriend wat verstand gekry het, het verander.

71 *ammīni ibrī idbub libbaka šanatima*
72 *šuttum šūquratma pirittum ma'dat*
73 *šaptāka iḥama kīma zumbi*
74 *xxx ma'du šuttum aqrāt*

75 *ana balṭi izibū nasāsa*
76 *šuttum ana balṭi nissata izib*
77 *lullikma lusappa ili rabūti*
78 *x lušte 'a ihuka lušalli*
79 *ana Enlil maliki abi ili xxx*
80 *ḥuraši lā mina šalamka lupuš*

Maar dit troos Enkidu glad nie.

81 *Enkidu pāšu ipušma iqabbi*
izakkara ana Gilgameš
82 *xxx lā tanamdin ḥuraša*
83 *ša Enlil iqbu ul kī mī ša būri*
84 *ša iqbu ul itūr ul inni*
85 *ša dīssi iddu ul itūr ul ipšit*

86 *ibrī ul xxx >*
87 *kīma iššūri šina nišū illaka*

Van 'n lewelose objek brei Enkidu sy vloeke uit na die lewendes:

88 *mimmū šēri ina namāri*
89 *išši rēšišu Enkidu ana pān Šamaš ibakki*
90 *ana pān šaruri ša šamaš illaka dīmašu*
91 *amḥurka Šamaš aššu nakrati šmti*

92 *aššu šaiādi ḥabbilu amēlu*
93 *ša lā ušamšanni mala ibria*

Hoekom, my vriend, praat jou hart nou anders?
Die droom was eienaardig, die skrik was groot.
Jou lippe is soos lam vlieë.
Groot was die (skrik?), die droom was
eienaardig.
Hulle los die een wat lewe om te huil,
die droom laat kommer vir die een wat lewe.
Laat ek gaan, laat ek tot die groot gode bid,
laat ek jou god soek, laat ek bid
tot Enlil, raadgewer en vader van die gode!
Van goud sonder perke sal ek jou standbeeld
maak!"

Enkidu sê
vir Gilgamesh:
"Moenie goud gee nie.
Wat Enlil sê is nie soos water van 'n put nie,
wat hy sê, trek hy nie terug nie, verander hy nie,
die oordeel wat hy gee, trek hy nie terug nie,
wis hy nie uit nie!
My vriend ...
soos voëls gaan die mense."

Toe alles in die oggend begin helder word,
lig Enkidu sy kop op en huil voor Shamash,
in die strale van die son vloei sy tranes:
"Ek smeek jou, Shamash, oor die vyandige
noodlot -
oor die jagter, die wreedaard van 'n man
wat my nie toegelaat het om in elke opsig my
vriend se gelyke te wees nie,

- 94 *šaiādu aj imša mala ibrišu* die jagter, mag hy in geen opsig sy vriend se
gelyke wees nie!
95 *nēmelsu lū ḥaliqma idišu muṭṭi* Mag sy profyt verdwyn, mag sy krag
verminder!”

Selfs die tempelprostituut loop deur:

- 99 *u ḥarimti Šamḥat libbašu arāra ubla* Sy hart dra ‘n vloek na die prostituut Shamhat:
100 *alki Šamḥat šimata lušimki* “Kom Shamhat, laat ek die noodlot vir jou
bepaal,
101 *šimat lā iqatta u ana dūr dāiar* die lot wat vir ewig en altyd nie sal eindig nie.”

Sy sal nooit deel wees van ‘n gesin nie, mooi klere sal sy nooit dra nie, deur mense, dronkaards en uitvaagsels sal sy misbruik word. Enkidu verstrek die rede vir die vloek:

- 128 *aššu iāši ellu x muršu tēpešinni* Want vir my, wat onbedorwe was, het jy siek
gemaak,
129 *u iāši ellu teddinni ina šeria* ja, dit het jy vir my wat onbedorwe was,
aangedoen op my steppe!”

Vir die god van redelike denke is hierdie irrasionele redenasie onaanvaarbaar.

- 130 *Šamaš išma zikir pīšu* Shamash hoor wat hy sê.
131 *ulta ulāmuma tukku ultu šamê* Skielik roep daar ‘n stem uit die hemel:
iltanasaššu
132 *ammīni Enkidu ḥarimti Šamḥat* “Enkidu, waarom vloek jy die prostituut
tananzar Shamhat?
133 *ša ušakiluka akla simat ilūti* Sy wat jou brood gevoer het wat pas by gode,
134 *kurunna išquka simat šarrūti* jou dadelwyn laat drink het wat pas by konings,
135 *ulabbišuka lubša rabā* jou met pragtige klere aangetrek het,
136 *u damqu Gilgameš tappa* en die aantreklike Gilgamesh as kameraad
ušaršuka kāša vir jou laat kry het?
137 *enimama Gilgameš ibri talimeka* Nou, Gilgamesh, vriend en jou broer,
138 *ušnālkama ina maiāli rabī* hy sal jou op ‘n grootse bed laat lê,

140 <i>ušeššebka šubta nihta šubat šumēli</i>	hy sal jou op ‘n rustige sitplek, ‘n sitplek aan die linkerkant laat sit,
141 <i>malkū ša qaqqari unaššaqu šēplika</i>	die konings van die aarde sal jou voete soen,
142 <i>ušabkaka nīsi ša Uruk ušadmamaka</i>	hy sal die mense van Uruk oor jou laat huil en kerm,
143 <i>šamḫatī nīši umallaka dulla</i>	die prostitute van die mense sal vol hartseer wees oor jou.
144 <i>u šu arkika ušašša malā pagaršu</i>	Na jou sal hy sy liggaam laat vuil word,
145 <i>iltabbiš maški labbimma irappud šēri</i>	hy sal ‘n leeuvel aantrek en rondswerf op die steppe.”

Shamash openbaar homself hierdie keer nie deur ‘n droom nie, maar direk (r 131). Hy herinner Enkidu aan al die wonderlike gawes wat hy uit die hand van Shamhat ontvang het - alles gawes wat met die beskaafde lewe te make het en wat hom as mens van die diere onderskei het (r 133 - 136). Deur die bemiddeling van Shamhat het Gilgamesh sy vriend en broer geword (r 137). Gilgamesh sit die reeks van gawes voort, selfs na Enkidu se dood (r 137 - 143). Die eerbetoon van die konings van die aarde (r 141) en die hartseer van die mense en prostitute (r 142 & 143) is deel van die proses. In hierdie verband dui die *šubat šumēli* (r 140), die sitplek links, waarskynlik op ‘n plek langs Gilgamesh, simmetries, gelyk, en nie op ‘n posisie van skande nie. Hierdie bewering word gestaaf in reëls 144 & 145 wanneer Gilgamesh se smart so groot word dat hy homself heeltemal verloor, en word wat Enkidu was, voordat hy met die beskawing in aanraking gekom het (Gardner & Maier, 1984 : 288).

’n Vloek is egter nie maar ydele woorde nie. ‘n Vloek is ‘n kragtige middel waarmee die noodlot verander kan word (Gardner & Maier, 1984 : 175), ‘n vloek word nie uitgewis nie. Die enigste manier waarop ‘n vloek uitgebalanseer kan word, is deur middel van ‘n seën.

146 <i>išema Enkidu amat Šamši qurādi</i>	Enkidu hoor die woorde van Shamash, die held.
147 <i>ipšaḫ agga libbašu inūḫ</i>	Sy woede kalmeer, sy hart word rustig.

Shamhat is gelukkig - gelukkiger as die deur en die jagter. Haar vloek word met ‘n seën uitgekanselleer, die deur en die jagter s’n nie.

151 <i>alki Šamḫat šīmtaki lunakkir</i>	“Kom Shamhat, laat ek jou lot verander,
---	---

255 *ša ittika attallaku kalu maršātu* “Jy, saam met wie ek allerlei ontberinge
ondergaan het,
256 *hussannima ibri mimmû atallaku* onthou my, my vriend, alles wat ek ondergaan
ë tamši het, moenie vergeet nie!”

Die dood is onafwendbaar. Sy enigste hoop is gerig op diegene wat agterbly: dat hulle hom nie mag vergeet nie. Terwyl sy naam bly staan, terwyl hy nog onthou word, bly bestaan sy eer (vgl. 2.2.2.3).

Hierna word Enkidu vir die volgende twaalf dae al sieker en sieker.

264 *ša Enkidu muršu iktabit šrušu xxx* Enkidu se siekte pynig sy vlees.
265 *išteššerû u šinšerû xxx* Elf, twaalf (dae lank?).
266 *Enkidu ina maiālišu* Enkidu is op sy bed.
267 *ilsima Gilgameš mali piritta* Hy roep Gilgamesh, hy is vol van vrees.

Die res van die bestaande Akkadiese teks is uiters fragmentaries. Dit is egter insiggewend om George (1999 : 62) se vertaling aan te haal:

‘[*My god*] has taken against me, my friend,,
[*I do not die*] like one who [falls] in die midst of battle.
I was afraid of combat, and
My friend, one who [falls] in combat [*makes his name,*]
but I, [*I do not fall*] in [*combat, and shall not make my name*].’

Uiteindelik word dit die ding wat Gilgamesh die meeste vrees. Die dood as sodanig is iets om voor bang te wees, maar die ergste van die dood is die manier waarop die mens sterf. Iemand wat op die slagveld sterf, maak vir homself naam, sy herinnering bly staan, hy word geëer vir wat hy gedoen het, selfs na sy afsterwe. Maar Enkidu sterf aan siekte - in skande.

Gilgamesh en Enkidu het nie genoegsame ontsag vir die gode gehad nie (vgl. 2.2.2). Vandat hulle teen Humbaba opgeruk het totdat hulle vir Ishtar in die openbaar verneder het, was hul houding een van minagting vir die gesag van die gode, en bring hulle die eer van die gode in die gedrang. Om hul gekrenkte eer te wreek, speel die gode die finale troefkaart wat hulle in

hul hand hou: die Dood. Die gode het die sê en die mag oor die dood - en wanneer hulle die dood in werking laat tree, is die mens magteloos om iets daaraan te doen. Slegs die dood kan Gilgamesh en Enkidu stuit - en dit gebeur baie doeltreffend wanneer Enkidu sterf. Hierdie rondte wen die gode.

Die res van Tablet VII ontbreek heeltemal.

Tablet VIII begin met Gilgamesh wat mense en dinge van heinde en ver oproep om oor Enkidu te treur. Die woord wat herhaaldelik gebruik word, is 'bakû' - om te huil.

8 <i>libkâka ai iparakka</i>	“Mag hulle sonder ophou huil oor jou,
9 <i>libkûnakka šîbû</i>	mag die oudstes oor jou huil!
14 <i>libkika šurmèni erèni</i>	Mag die seder-sipres oor jou huil!
16 <i>libkika asu</i>	Mag die beer oor jou huil!
18 <i>libkika Ulâia</i>	Mag die Ulaia-rivier oor jou huil,
19 <i>libkika elletu Purattu</i>	mag die rein Eufraat oor jou huil!
21 <i>libkûka eṭlû ša Uruk supûri</i>	Mag die jongmans van veilige Uruk oor jou huil!
23 <i>libkika ikkâru</i>	Mag die boer oor jou huil!”

Reëls 25, 27, 29, 31 en 33 begin elke keer met die logogram KI.MIN wat beteken dat die bostaande frases herhaal word. Hierdie reëls begin dus ook met die prekatief-vorm van *bakû* om mense of dinge tot ‘n geweën op te roep. Hierdie oproep sluit af:

35 <i>libkûka xxx</i>	“Mag xxx oor jou huil!
37 <i>libkûka eṭlû ahê libkû elika</i>	Mag die jongmans huil, mag die broers oor jou huil!”

Uiteindelik val die fokuspunt van die roubeklaers op Gilgamesh self:

40 <i>ina namêšuma abakkaka šarpiš</i>	“Op die velde sal ek bitterlik oor jou huil!
41 <i>šimenni eḷi šimenni iāši</i>	Luister na my, jongmans, luister na my,
42 <i>šimenni šībūtū ša Uruk šimenni iāši</i>	luister na my, ou manne van Uruk, luister na my!
43 <i>anāku ana Enkidu ibria abakki</i>	Ek sal huil oor Enkidu, my vriend,
44 <i>kīma lallarīti anamba šarpiš</i>	soos ‘n kermende vrou sal ek bitterlik kerm!”

Alhoewel die diadiese persoonlikheid nie veronderstel is om sy innerlike gevoelens te laat blyk nie (vgl. 2.3), is daar wel sekere sosiale situasies waar daar van hom of haar verwag word om beheer te verloor (Neyrey, 1991 : 80). Die afsterwe van ‘n geliefde is so ‘n geleentheid. Gilgamesh tree op hierdie stadium nog heeltemal binne die reëls op as hy uiting gee aan sy diepe hartseer oor die dood van sy vriend.

Die einde is naby. Gilgamesh is aan die woord:

54 <i>eninna minu šittu ša iṣbatu ana kāši</i>	“Watter soort slaap het jou nou gegryp?
55 <i>ta’adramma ul tašemmanni iāši</i>	Jy’s bewusteloos! Hoor jy my dan nie?
56 <i>u šu ul inašša rēšašu</i>	Hy lig nie sy kop nie!
57 <i>alput libbašuma ul inakkud mimmama</i>	Ek voel aan sy hart - maar dit klop glad nie!”
58 <i>iktumma ibri kī kallati pānišu</i>	Soos ‘n bruid bedek hy die gesig van die vriend,
59 <i>kī arê isār elišu</i>	soos ‘n arend sirkel hy rondom hom,
60 <i>kī nēšti ša ina šuttate mūrānša</i>	soos ‘n leeuwyfie wie se kleintjies in ‘n put is,
61 <i>ittanashur ana pānišu u arkassu</i>	loop hy in die rondte, voor hom, agter hom.
62 <i>ibaqgam u itabbak qummuntu pērtūm</i>	Sy krullerige hare pluk hy uit en skeer dit af,
63 <i>inassah u inamdi damquti asakkiš</i>	sy mooi klere trek hy uit en gooi dit weg, asof dit taboe is.

Gilgamesh weier aanvanklik om te erken dat Enkidu dood is. Hy slaap net (r 54). Maar spoedig beseft hy die werklikheid: sy vriend toon geen reaksie op wat hy sê of doen nie (55 - 57). Vanaf reël 58 - 63 is Gilgamesh nie langer aan die woord nie - sy smart is te groot. Die verteller neem van buite waar wat gebeur. Die vriendskapsband was gelykstaande aan ‘n hegte huweliksband - dit blyk uit die manier waarop Gilgamesh sy vriend se gesig bedek (r 58). Maar net hierna blyk die eerste tekens van die dierlike, die redelose. Gilgamesh word eers met ‘n arend vergelyk wat sirkel (r 59), en daarna met ‘n leeuwyfie wat magteloos moet toekyk hoe haar kleintjies in ‘n put vasgekeer is. Volgens Maier (Gardner & Maier, 1984 : 189) begin

Gilgamesh homself hiervandaan toenemend met Enkidu se bestaan op die steppe identifiseer. Nietemin is die uitruk van sy hare en die skeur van sy klere nog in orde: dit is die tradisionele wyse waarop mense in die Ou Nabye Ooste smart laat blyk het (Gardner & Maier, 1984 : 189).

Die redelike fase, die Apolliniese fase van die verhaal word afgesluit:

70 *Gilgameš ibna šalam ibrišu*

Gilgamesh maak 'n standbeeld van sy vriend.

Soos wat Shamash aan Enkidu voorspel het (Tablet VII, reëls 137 - 145) neem Gilgamesh hom voor om die volgende te doen:

82 *ušnalkama ina maiāli rabūti*

“Ek sal jou op 'n grootse bed laat lê,

83 *ina maiāl takni ušnalkama*

op 'n bed van eer sal ek jou laat lê,

84 *ušeššebka šubta nihta šubat šumēli*

ek sal jou op 'n rustige sitplek laat sit, 'n sitplek
aan die linkerkant

85 *malkū ša qaqqari unaššaqu šēpika*

Die heersers van die aarde sal jou voete soen,

86 *ušabkaku nišī ša Uruk ušadmamaka*

ek sal die mense van Uruk oor jou laat huil en
kerm,

87 *šamḫatī nišī umallaka dulla*

die prostitute van die mense sal ek vul met smart
oor jou.

88 *u anāku arkika ušašša malā pagri*

Ek, na jou sal ek my liggaam laat vuil word,

89 *altabbišma ammatu labbimma*

ek sal 5 meter van 'n leeu aantrek,

arappud šēri

ek sal rondswerf op die steppe.”

Tablet VIII eindig met 'n beskrywing van hoe Gilgamesh nog sy hoedanigheid as koning en hoëpriester die laaste rituele van Enkidu se begrafnis voltrek - die laaste eerbetoon aan sy vriend. Offers word gebring, en verder word verskeie kosbare objekte gewy aan die gode en ander inwoners van die onderwêreld sodat hy Enkidu gasvry mag ontvang. Slegs 'n voorbeeld van so 'n ritueel word aangehaal:

165 *mē kašūti linaqqišu*

“Laat hulle koue water offer,

166 *ana ibria liqbima libbašu ai imraš*

dat my vriend se hart nie siek word nie, laat
hulle praat!

167 *patri šurtu ša uqū širimšu*

'n Blink swaard met 'n handstuk van lapis lazuli

168 *mišilti elleti Puratti*

169 *ana Bibbu tābiḥu eršetim*

Šamši uktallim

170 *Bibbu tābiḥu eršetim rapāštim*

171 *itti ibrīa lū ḥadīma idašu illik*

wat lyk soos die rein Eufraat -

vir Bibbu, die laksman van die onderwêreld

wys hy vir Shamash.

“Bibbu, die laksman van die wye onderwêreld -

mag hy bly wees oor my vriend, mag hy langs
hom loop!”

Enkidu is dood en begrawe. Gilgamesh het alles gedoen wat ‘n vriend, ‘n priester en ‘n koning moontlik kon doen. ‘n Tydperk van rou is heeltemal toelaatbaar - daarna moet die gewone dinge van die lewe weer aangaan.

Maar Gilgamesh kan die proses nie afsluit nie. Hy het meer as ‘n goeie vriend verloor. In alle opsigte was hy en Enkidu gelyk, was hulle mekaar se alter ego’s. Daarom, as hulle in die lewe gelykes was, is dit net logies dat hulle op dieselfde manier sal sterwe.

Enkidu het nie in eer, op die oorlogsveld gesterf nie, maar aan siekte - in skande. Vir Gilgamesh is die moontlikheid dat hy op dieselfde manier sterf so angswekkend, dat hy nie in staat is om nugter te dink nie. Sy vrees gee aanleiding tot ‘n diep, diep depressie: hy verwaarloos sy voorkoms, en hy is nie langer in staat om sy werk te doen nie.

Hiervan word in Tablet IX vertel.

I. ONTDAAN VAN EER: OP SOEK NA DIE EWIGE LEWE

In sy angsk en droefheid voel Gilgamesh soos 'n vasgekeerde dier. Hy verlaat sy stad, Uruk, en gaan terug na waar Enkidu vandaan gekom het: na die steppe. Tablet IX begin:

1 <i>Gilgameš ana Enkidu ibrišu</i>	Gilgamesh huil bitterlik oor Enkidu sy vriend
2 <i>šarpiš ibakkima irappud šēri</i>	terwyl hy rond dwaal op die steppe.
3 <i>anāku amātma ul kī Enkiduma</i>	“Ek, sal ek dan nie soos Enkidu sterf nie?
4 <i>nissatum iterub ina karšia</i>	Kommer benewel my verstand,
5 <i>mūta aplahma arappud šēri</i>	ek vrees die dood, terwyl ek dwaal op die steppe.”

Daar is een moontlikheid - maar nie sonder probleme nie:

6 <i>ana lēt mār Ubara-Tutu</i>	“Na die seun van Ubara-Tutu
7 <i>urḫa šabtākuma ḫantiš allak</i>	sal ek die pad vat, ek sal gou-gou gaan.
8 <i>ana nērebeti ša šadī aktašad mušītu</i>	In die nag kom ek by die poorte van die berge,
9 <i>nēši āmurma aptalah anāku</i>	ek sien leeus, ek word bang!
10 <i>ašši rēšīta ana Sīn akarrab</i>	Ek lig my kop op, ek bid tot Sin,
11 <i>ana Sīn šeti ili illikū supūa</i>	Sin, die lig van die gode, hoor my gebede.”

Gilgamesh is bang (r 5 en 9). ‘n Man toon sy manlikheid deur sy waagmoed en aggressie (vgl. 2.2.2.5). Maar Gilgamesh, die eertydse onverskrokkene het handomkeer verander tot ‘n bang lafaard. Daar is geen blyke van ‘n man van eer nie. Hy strompel voort in skande.

Die seun van Ubara-Tutu (r 6) na wie Gilgamesh op pad is, is Utnapishtim, die enigste oorlewende van die Groot Vloed, die een vir wie die groot gode met die ewige lewe geseen het. Hierdie verhaal word later volledig vertel. Op hierdie stadium hoop Gilgamesh om die geheim van die ewige lewe by Utnapishtim te wete te kom.

George (1999 : 71) gee hierna ‘n aanhaling uit die Ou Babiloniese teks - dit kom nie in Sin liqe unninni se verhaal voor nie, en ook nie in Parpola se transliterasie nie. Dit is egter weer eens een van die welbekende gedeeltes en daarom word dit ook in hierdie skripsie aangehaal. Thompson (1930 : 50) se teks word gevolg:

5 <i>Šamšu itašuš idaqqussu</i>	Shamash was bedroef, en gaan nader na hom toe.
6 <i>izzakaram ana Gilgameš</i>	Hy sê vir Gilgamesh:
7 <i>Gilgameš êš tadâl</i>	“Gilgamesh, waarheen gaan jy?
8 <i>balâtam ša tashaḥḥuru lâ tutta</i>	Die lewe wat jy soek, sal jy nie vind nie.”
9 <i>Gilgameš ana šâšum izzakkar ana quradim Šamši</i>	Gilgamesh sê vir die kryger, Shamash:
10 <i>ištu eli šîrim atallu kî dâlim</i>	“Nadat ek al dwalende die steppe opgegaan het -
11 <i>ina libbu iršitim qaqqadi ummadu</i>	moet ek my kop in die hart van die onderwêreld neerlê
12 <i>attillamma kalû šanatim</i>	om te bly slaap, al die jare lank?
13 <i>inâia šamšan liptulâma nawirtam lušbi</i>	Laat my oë tog na die son draai, laat ek die glans geniet!
14 <i>riqit iklitum kî maši nawirtum</i>	Die donkerte is ver terwyl daar lig is.
15 <i>mâti mîtum limuram šarûrû šamši</i>	Laat die een wat ‘n dood gesterf het tog kyk na die strale van die son!”

Shamash is een van die min gode wat werklik meegevoel met die mensdom toon. Hy kry Gilgamesh so jammer dat hy direk met hom praat, en hom probeer oortuig om af te sien van sy vrugtelose soektog (r 5 - 8). Maar die irrasionele het reeds die redelike verdryf: die verhaal het inbeweeg in die Dionisusiese fase en Gilgamesh wil nie en kan nie rede insien nie. Hy verwerp die goeie raad van Shamash. Hy strompel voort.

38 <i>ana šad mâši ina kašâdišu</i>	Hy kom aan by die Tweelingberge
39 <i>ša ûmišamma inaššarû âše u ëreba</i>	wat die uitgaan en ingaan daagliks bewaak.
40 <i>elûšunu šupuk šamê tarišma</i>	Hul kruin raak die uitgestrekte firmament van die hemel,
41 <i>šapliš arallê irassunu kašdat</i>	hul basis reik tot in die onderwêreld.
42 <i>girtablilû inaššaru bâbašu</i>	Die skerpioen-mense bewaak die poort daarvan.
43 <i>ša rašbat pulḥassunu imrassunu mîtu</i>	Verskriklik hul skrik - hul aanblik is die dood.
44 <i>rabûtu melammušunu saḥip ḥursâni</i>	Uiters skouspelagtig, oorweldigend is die berge
45 <i>ana âše šamši u ëreb šamši inaššarû šamšima</i>	wat die son bewaak soos wat hy uitgaan en ingaan.

Gilgamesh is nou baie naby aan die einde van die aarde. Hy het aangekom by die *Mašûberg*, oftewel die Tweelingberge, vanwaar die son elke dag uitgaan en weer teen die aand ingaan (r 38 & 39; 44 & 45).

Die poort van hierdie berge word egter deur skerpioen-mense bewaak: hul voorkoms is genoeg om enige mens daar en dan in sy spore te laat omdraai (r 42 & 43). Meesterlik plaas die verteller die beskrywing van die skerpioenmense in die middel van sy beskrywing van die berge, kontrasteer hy die asemrowende prag van die berge met die verskrikking van die bewakers van sy poort.

46 <i>imuršunutima Gilgameš puluhta</i>	Gilgamesh sien hulle, hy is bang,
47 <i>u rašubbata iterim pānišu</i>	en die oorweldigende skrik laat hom sy gesig bedek.
48 <i>išbat tēnšuma iqrub maḥaršun</i>	Hy kry homself bymekaar, en gaan nader na hulle.
49 <i>girtabilū ana sinnistišu išessi</i>	Die skerpioenman roep sy vrou:
50 <i>ša illikannāši šir ili zumuršu</i>	“Hy wat na ons toe gekom het - sy liggaam is die vlees van die godel!”
51 <i>girtabilū sinnistušu ippalšu</i>	Die skerpioenman se vrou antwoord hom:
52 <i>šittāšu ilu šullultašu amēlutu</i>	“Twee derdes van hom is god, ‘n derde van hom is mens.”
53 <i>girtabilū zikāru išessi</i>	Die skerpioenman roep,
54 <i>ana Gilgameš (x) ilu amatu izakkar</i>	hy sê iets vir Gilgamesh wat soos ‘n god is:
55 <i>mannu atta ša tallika rūqata urḥa</i>	“Wie is jy wat met die ver pad kom?
56 <i>tashurma takšuda adi maḥria</i>	Jy het rondgeswerf en gekom tot by my,
57 <i>tētenebir tāmata ša eberšina pašqu</i>	jy het seë oorgesteek waarvan die oorgang moeilik is.
58 <i>xxx > alaktaka lulmad</i>	Laat ek leer van jou reis,
59 <i>ana mannimma alaki pāmuka šaknu</i>	na wie toe gaan jy, rig jy jou gesig?
60 <i>xxx > lulmad</i>	Laat ek leer!”

Dit lyk darem asof die skerpioenmense meer nuuskierig as vyandig is. Hulle stel in hom belang en vra hom uit. Die volgende reëls ontbreek, maar vermoedelik is dit Gilgamesh wat antwoord. Dit is sy woorde vanaf reël 75.

75 <i>xxx Utnapišti abīa</i>	“Utnapishtim, my (voor)vader
76 <i>ša izzizuma ina puhri ili balāta eš'e</i>	wat in die vergadering van die gode gestaan het, en lewe, soek ek.”
77 <i>mūta u balāta xxx ></i>	Dood en lewe....

78 <i>girtablilû pâšu ipušma iqabbi</i>	Die skerpioenman
79 <i>izakkara ana Gilgameš</i>	sê vir Gilgamesh:
80 <i>ul ibši Gilgameš xxx</i>	“Dit bestaan nie, Gilgamesh.
81 <i>ša šadî mamma durgišu ul êtiq</i>	Niemand het nog by die deurgang van die berge verbygekom nie.
82 <i>ana šinšeri bêri libbašu ukkul</i>	Twaalf myl ver is dit binnekant donker:
83 <i>šapat ekletumma ul ibašši nîru</i>	die donkerte is dik, die lig bestaan nie.”

Die teks ontbreek tot by reël 127. Intussen het Gilgamesh weer eens aan die woord gekom. Die einde van sy rede verstrek hy:

127 <i>ina nissati šir'ānīa malû</i>	“My spiere is deurtrek met smart,
128 <i>ina sarbi u šēti qummu pānūa</i>	my gesig is verbrand van koue en hitte,
129 <i>ina tănēhi emūqia ugammir</i>	van uitputting is my kragte gedaan.
130 <i>eninma xxx</i>	Nou...”

Dit lyk asof hy die skerpioenman oortuig het.

131 <i>girtablilû pâšu ipušma iqabbi</i>	Die skerpioenman
132 <i>ana Gilgameš šarri amatu izakkar</i>	sê vir koning Gilgamesh:
133 <i>alīk Gilgameš lā tapallah</i>	“Gaan Gilgamesh, moenie vrees nie,
134 <i>šadû mâšu xxx</i>	die Tweelingberge ...
135 <i>šadî ḥursāni xxx</i>	die bergpad ...
136 <i>abullu mātu</i>	die vloed, die land ...”

Hy mag deurgaen.

137 <i>Gilgameš annīta ina šemēšu</i>	Toe Gilgamesh dit hoor,
138 <i>ana zikri girtablilî xxx</i>	op die woord van die skerpioenman...
139 <i>ḥarrānu šamši xxx</i>	xxx die pad van die son.

Hierdie pad beteken ‘n moordende gejaag teen tyd. Gilgamesh moet die pad van die son voltooi voordat die son hom inhaal (George, 1999 : 70). Die leser moet dit saam met hom op hierdie spanningsvolle reis waag: gaan hy die tog suksesvol voltooi, of gaan hy moeg word en tou opgooi? En as hy wel slaag - wat wag aan die anderkant?

- 141 *ištèn bēru ittalak xxx* Hy gaan een myl:
142 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
143 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 144 *šanû bēru ina kašādišu* Twee myl op sy tog:
145 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
146 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 147 *šalšu bēru ina kašādišu* Drie myl op sy tog:
148 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie
149 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 150 *rebû bēru ina kašādišu* Vier myl op sy tog:
151 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
152 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 153 *ḥamšu bēru ina kašādišu* Vyf myl op sy tog:
154 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
155 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 156 *šeššu bēru ina kašādišu* Ses myl op sy tog:
157 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
158 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 159 *sebû bēru ina kašādišu* Sewe myl op sy tog:
160 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
161 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 162 *samānû bēru xxx iṣarraḥ* Agt myl - en hy roep uit:
163 *šapat ekletumma ul ibašši nūru* dik is die donkerte, lig bestaan nie,
164 *ul inamdinšu ana palāsa arkassu* hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
- 165 *tišû bēru ina kašādišu iltānu* Nege myl op sy tog: die noordewind,
166 *xxx-ḥa pānišu* xxx sy gesig.

167 <i>šapat ekletumma ul ibašši nūru</i>	Dik is die donkerte, lig bestaan nie,
168 <i>ul inamdinšu ana palāsa arkassu</i>	hy word nie toegelaat om agter hom te kyk nie.
169 <i>ešrū bēru ina kašādišu</i>	Tien myl op sy tog:
170 <i>xxx qitrub</i>	xxx het nadergekom.
171 <i>xxx ša bēru</i>	Teen die (elfde?) myl
172 <i>xxx ittaši lām šamši</i>	het hy voor die son uitgegaan.
173 <i>ina šinšerū bēri namirtu šaknat</i>	Na twaalf myl is daar helder lig!
174 <i>xxx išt sa abni ina amari išir</i>	Daar is bome van steen: hy gaan reguit daarheen om te kyk.
175 <i>samtu našat inibša</i>	Die vrug is van karneel,
176 <i>išunnatum ullulat ana dagāla ḥipāt</i>	druie hang, pragtig om na te kyk,
177 <i>uqnū naši ḥašḥalta</i>	die blare is van lapis lazuli,
178 <i>inba našima ana amari šaiaḥ</i>	die vrugte lyk smaaklik.

Vir elf myl lank is die duisternis tasbaar (r 140 - 170). Vir elf myl lank lyk dit asof daar niks anders as die dik donkerte vir Gilgamesh wag nie. Boonop is daar geen omdraaikans nie. In hierdie donkerte jaag Gilgamesh voort. Hy weet nie wat op hom wag nie. Geen mens het dit tot hiertoe gewaag nie. Niemand, behalwe hy, het al deur die poort van die Tweelingberge gegaan nie.

Skielik is daar helder lig (r 173). Gilgamesh het deurgebreek. In plaas van 'n angswekkende toneel, bevind hy hom in 'n pragtige tuin, amper soos 'n paradys. Gilgamesh soek die ewige lewe: hy vind 'n onverganklike tuin, maar dit lewe nie. Alles in die tuin is van kosbare gesteentes gemaak (r 174 - 178). Tydloos, onverganklik, maar leweloos en blote versiering. Dit is nog nie wat Gilgamesh soek nie. Hy moet by Utnapistim uitkom.

Hoe?

Iemand sien vir Gilgamesh raak. Tablet X vertel hiervan:

- 1 *Siduri sābitum ša ina sapan tāmti ašbat* Siduri, die kroegmeisie wat op die oewer van die
see woon,
- 2 *ašbatma xxx* sy woon...

3 *epšuši kannu epšuši namzitung*
ša hurāšu

Staanders en brouvate van goud
was vir haar gemaak

4 *kutummi kuttumatam xxx*

Sy het haarself met sluiers bedek...

Wie en wat Siduri is, is nie heeltemal seker nie. George (1999 : 75) sien haar as 'n wyse godin, Maier (Gardner & Maier, 1984 : 211) sien haar selfs as die manifestasie van Ishtar. Parpola (1997 : 146) hou slegs by die adjektief wat haar beskryf: *sābitum* - 'n kroegmeisie. Na alle waarskynlikheid was sy een van die vroue in die antieke tye wat 'n bestaan gemaak het deur bier te brou of deur wyn te maak - nie mans nie, maar vroue het hierdie beroep beoefen. Hulle was geëerde en gerespekteerde lede van die samelewing, en, soos dit ook sal blyk, het hulle oor baie wysheid beskik.

5 *Gilgameš uttaggišamma xxx*

Gilgamesh, al ronddwalende

6 *maška labiš bu-xxx*

dra leeuvelle,

7 *īši širi ili ina zumrišu*

het die vlees van gode aan sy lyf;

8 *ibašši nissatu ina karšišu*

daar is smart in sy binneste,

9 *ana alik urhi rūqati pānušu mašlu*

sy gesig lyk soos die van een wat met 'n ver pad
kom.

10 *sābitum ana rūqi inattalamma*

Die kroegmeisie hou hom van ver dop.

11 *uštamma ana libbiša amata izakkar*

Sy dink by haarself en sê

12 *itti ramanišama ši imtallik*

terwyl sy met haarself praat:

13 *mindēma annū munā'iru amēlu*

'Miskien is hierdie man 'n moordenaar,

14 *anumma išira ina xxx*

nou kom hy reguit (hierheen?)'.

15 *ēmuršuma sābitum ētedil bābaša*

Die kroegmeisie sien hom en maak die deur toe,

16 *bābaša ētedilma ētedil sikkūri*

sy maak haar deur toe, sy sluit die slot.

17 *u šu īši uzna Gilgameš ana xxx*

En Gilgamesh verstaan.

18 *ušaqqi zuqatsuma ištakan xxx*

Hy lig sy ken, hy plaas ...

19 *Gilgameš ana šāšima izakkara*

Gilgamesh sê vir die kroegmeisie:

ana sābīt

20 *sābitum mina tāmuri tēdili bābaki*

"Kroegmeisie, waarom sluit jy jou deur, toe jy
my sien?"

21 *bābaki tēdilima tēdili sikkūri*

Jy sluit die deur, jy sluit die slot -

22 *amahḥaṣ daltum sikkūru ašebbir*

ek sal die deur stukkend slaan, ek sal die slot
breek!"

Die tweegesprek tussen Gilgamesh en Siduri (r 23 - 33) is te fragmentaries vir ‘n sinvolle vertaling. Die draad word eers weer vanaf reël 34 opgetel.

34 <i>ušalpit Humbaba</i> <i>ša ina qišti erēni ašba</i>	“Ek het Humbaba oorweldig wat in die sederbos gebly het,
35 <i>ina nerēbeti ša šadi adūk nēši</i>	by die ingange van die berge het ek leeus doodgemaak!”
36 <i>sābitum ana šāšuma izakkar</i> <i>ana Gilgameš</i>	Die kroegmeisie sê vir Gilgamesh:
37 <i>xxx Gilgameš ša maššāru tanāra</i>	“Gilgamesh, jy wat die bewaarder doodgemaak het,
38 <i>tušalpitu Humbaba</i> <i>ša ina qišti erēni ašba</i>	Humbaba ooweldig het wat in die sederbos gebly het,
39 <i>ina nerēbeti ša šadi tadūk nēši</i>	by die ingange van die berge leeus doodgemaak het,
40 <i>tašbatma alā tanāra</i> <i>ša ultu šamē urdu</i>	die Hemelbul wat van die hemel afgekom het, gegryp en doodgemaak het:
41 <i>ammēni akla letaka quddudu pāmuka</i>	waarom is jou wange hol, is jou gesig geboë,
42 <i>lummun libbaka qatū zīmūka</i>	jou hart bekommerd, lyk jy gedaan,
43 <i>ibašši nissati ina karšika</i>	bestaan daar smart in jou gemoed -
44 <i>ana alik urḫi rūqati pāmuka mašlu</i>	en lyk jou gesig soos die van een wat met ‘n ver pad gekom het?
45 <i>ina sarbi u šeti qummu pāmuka</i>	(Waarom) is jou gesig deur koue en hitte verbrand,
46 <i>maški labbi labšatama tarappud šēri</i>	dra jy leeuvelle, en swerf jy rond op die steppe?”

Siduri bemerk die skandelige toestand waarin Gilgamesh verkeer. Geen teken van eer is te bemerk aan sy voorkoms nie. Sy gesig (by implikasie sy hoof) is nie meer omhoog nie, maar geboë (r 41; vgl. ook 2.2.2.4) Sy kleredrag (r 46; vgl. ook 2.2.2.4) weerspieël nie meer die aanvaarbare tekens van rou nie, trouens, hy dra geen konvensionele klere nie, maar leeuvelle. Verder het hy sy voorkoms heeltemal verwaarloos: skynbaar eet hy nie genoeg nie (r 41), blootstelling aan hitte en koue (r 45) het sy gesig verbrand. Kommer en smart gee hom ‘n gehawende voorkoms (r 42 - 44). Hierdie voorkoms rym nie met die heldedade waarvan Gilgamesh gepraat het nie. Vir Siduri lyk hy meer na ‘n boemelaar of ‘n moordenaar as na ‘n held! Die vrede vertrou sy glad nie.

Maar Gilgamesh kan verduidelik:

47 *Gilgameš ana šāšima izakkara*
ana sābitum
48 *kī lā akla letaia lā quddudu pānūa*
49 *lā lummun libbī lā qatu zimūa*
50 *lā ibašši nissatu ina karšia*
51 *ana alik urhī rūqati pānūa lā mašlu*
52 *ina sarbi u šeti la qummu pānūa*
53 *maški labbī lā labšākuma*
lā arappud šēri
54 *ibrī kūdani ʔardu akkanmu ša šadī*
nimru ša šēri
55 *Enkidu ibri kūdani ʔardu KI.MIN*
56 *ša ninnenduma nilu šadā*
57 *nišbatuma alā nināru*
58 *mušalpitu Hūmbaba*
ša ina qišti erēni ašbu
59 *ina nērebetī ša šadī nidūku nēsī*
60 *ibrī ša arāmmu danniš*
ittia ittallaku kala maršāti
61 *Enkidu ša arāmmu danniš*
ittia ittallaku KI.MIN
62 *ikšudsu šimat amēluti*
63 *šeššū urrī u sebū mūšāti elišu abki*
64 *ul addišu ana qebēri*
65 *adi tūltu imqut ina appišu*
66 *ādurma mūta aplahma arappud šēri*

Gilgamesh sê vir die kroegmeisie:

“Sal my wange nie hol wees, my gesig nie geboë
wees nie,
sal my hart nie bekommerd wees en my
voorkoms gedaan lyk nie?
Sal daar nie smart in my gemoed bestaan,
en sal my gesig nie lyk soos die van een wat
met ‘n ver pad gekom het nie?
Sal my gesig nie deur hitte en koue verbrand
wees nie,
sal ek nie leeuvelle dra en rondswerf
op die steppe nie?
My vriend, ‘n muil, ‘n jagende wilde bergdonkie,
luiperd van die steppe,
Enkidu my vriend, die muil, die bergdonkie, die
luiperd:
ons het saamgespan, ons het die berg opgegaan,
ons het die Hemelbul gegryp en doodgemaak,
ons het Humbaba oorweldig
wat in die sederbos gebly het,
ons het by die ingange van berge leeus
doodgemaak.
My vriend wat ek baie liefhet, wat saam met my
allerlei beproewinge ondergaan het,
Enkidu wat ek baie liefhet, wat saam met my
allerlei beproewinge ondergaan het:
die lot van die mens het hom oorgekom!
Ses dae en sewe nagte lank het ek oor hom
gehuil,
het ek hom nie laat begrawe nie,
totdat ‘n wurm uit sy neus geval het.
Ek was bang, vir die dood was ek bang, en het
gaan rondswerf op die steppe.

67 *amat ibria kabtat elia*
68 *urḫa rūqata arappud šèri*
69 *amat Enkidu ibria* KI.MIN
70 *ḫarrānu rūqata arappud šèri*
71 *kikī luskut kikī luqūl*
72 *ibri ša arāmmušu itemi tiṭtis*
73 *Enkidu ibri ša arāmmu itemi tiṭtis*

74 *anāku ul kī šāšuma anēlamma*
75 *ul atebba dūr dār*

Die saak van my vriend is pynlik vir my,
met 'n lang pad swerf ek rond op die steppe.
Die saak van Enkidu is vir my pynlik,
met 'n lang pad swerf ek rond op die steppe.
Hoe kan ek stilbly, hoe kan ek swyg?
My vriend wat ek liefhet, het in klei verander,
Enkidu my vriend wat ek liefhet, het in klei
verander.
Ek, sal ek dan nie soos hy gaan lê nie?
Sal ek vir ewig dan nie opstaan nie?"

Op hierdie stadium antwoord Siduri met haar welbekende woorde van wysheid wat nie in die Standaard Babiloniese teks voorkom nie, maar wel in die Ou Babiloniese verhaal. Thompson (1930 : 53) word aangehaal:

14 *sābitum ana šāšum izzakaram*
ana Gilgameš
1 *Gilgameš ēš tadāl*
2 *balātam ša tashaḫuru lā tutta*
3 *inūma ilāni ibnū awilutam*
4 *mūtam iškunū ana awilutim*
5 *balātam ina qātīšunu iššabtū*
6 *atta Gilgameš lū mali karaška*
7 *urri u mūsī ḫidātu atta*
8 *ūmišam šukun ḫidūtam*
9 *urri u mūsī sur u mēlil*
10 *lū ubbubu šubatuka*
11 *qaqqadka lū mesi mē lū ramkāta*
12 *zubbi šeḫram šabitu qātika*
13 *marḫitum liḫtaddam ina sunika*
14 *annama šipir awilutim*

Die kroegmeisie
sê vir Gilgamesh:
"Gilgamesh, waarheen gaan jy?
Die lewe wat jy soek, sal jy nie vind nie.
Toe die gode die mens geskep het,
het hulle die dood daargestel vir die mens.
Die lewe gryp hulle in hul hande vas.
Jy Gilgamesh, laat jou maag vol wees,
jy moet dag en nag vrolik wees,
elke dag moet jy bly wees,
dans en speel, dag en nag!
Jou klere moet skoon wees,
Jou kop moet gewas wees, in water moet jy bad.
Luister na die kleintjie wat jou hand vashou,
laat jou vrou vrolik wees op jou skoot:
waarlik, dis die taak van die mens!"

Hierdie wysheid lê naby aan die soort wysheid wat ook in Prediker voorkom. Maar Siduri se woorde van wysheid val op dowe ore. Gilgamesh vra nie na wysheid nie: Gilgamesh soek die ewige lewe. Die Standaard-Babiloniese verhaal gaan voort:

76 *Gilgameš ana šāšima izakkar*
ana sābitu
77 *eninna sābit mīnu ḥarrān ša*
Utnapištim
78 *mīnu ittaša iāši idni*
79 *idnimma ittaša iāši*
80 *šumma naṭuma tāmta lūbir*
81 *šumma lā naṭuma šēri lurpuḍ*

82 *sābit ana šāšuma izakkara*
ana Gilgameš
83 *ul ibši Gilgameš nēberu matīma*
84 *u mamma ša ultu ūm šāt māti*
lā ibbiru tāmta
85 *ebir tāmti Šamaš qurādummu*
ak lā Šamaš ibbir mannu
86 *pašqat nēbertum šupšūqat uruḥša*
87 *u bira mē mūti ša pānāssa parku*

88 *alumma Gilgameš tētebir tāmta*
89 *ana mē mūti kī taktaldu teppuṣ mīna*
90 *Gilgameš ibašši Uršanabi*
mallāḥu ša Utnapištim
91 *šūt abnū ittišu ina libbi qišti*
iqattap urna
92 *alikma līmuru pānika*
93 *šumma naṭuma ebir ittišu*
šumma lā naṭuma iḥis arkika

Gilgamesh laat nie op hom wag nie.

94 *Gilgameš annīta ina šemēšu*
95 *išši ḥašsinna ana idišu*
96 *išlup namšari ina šibbišu*

Gilgamesh sê
vir die kroegmeisie:
“Nou kroegmeisie, wat is die pad na Utnapishtim?
Wat is die teken? Gee dit vir my!
Gee vir my die teken!
As dit moontlik is, laat ek die see oorsteek,
as dit nie moontlik is nie, laat ek dan op die
steppe rondswerf!”
Die kroegmeisie sê
vir Gilgamesh:
“Daar was nog nooit ‘n oorgang nie, Gilgamesh,
en sedert vergange dae het niemand van die land
die see oorgesteek nie.
Shamash die held het die see oorgesteek,
wie kan sonder Shamash oorsteek?
Die oorgang is moeilik, die pad is moeilik,
en die waters van die dood wat die voorfront vorm,
verhoed ‘n mens om ondersoek in te stel.
Maar Gilgamesh, jy wil die see oorsteek:
as jy by die waters van die dood kom, wat doen jy?
Gilgamesh, Urshanabi die bootsman
van Utnapishtim is daar.
Die klipgoed is by hom - in die hart van die bos
pluk hy *urnu*.
Gaan, laat hom jou gesig sien.
As dit moontlik is, gaan oor saam met hom,
as dit nie moontlik is nie, gaan terug!”

97 <i>iḥlulma ittardašunūti</i>	Hy seil, en hy kom op hulle af,
98 <i>kī šiltāḥ ana birišunu imqut</i>	soos 'n pyl val hy tussen hulle.
99 <i>ina libbi qišti išeppu rigma</i>	In die middel van die bos skreeu hy hard.
100 <i>imurma Uršanabi namraxxx</i>	Urshanabi sien die helder xxx
101 <i>išši ḥaššinnamma xxx</i>	hy neem die byl,
102 <i>u šu imḥaš qaqqadušu Gilgameš</i>	maar Gilgamesh kap na sy kop,
103 <i>išbat kappašuma xxx irtesu</i>	hy gryp sy arm vas, en ... sy bors,
104 <i>u sūt abnū x lā xxx eleppu</i>	die klipgoed,
105 <i>ša lā balušunu ibbiru mē mūti</i>	waarsonder die boot nie die waters van dood kan oorsteek nie,
106 <i>xxx tāmta rāpišta</i>	die breë see:
107 <i>ina nāri iddišunūtima nēbera ikla</i>	hy gooi hulle in die rivier, die oortog verhinder hy,
108 <i>uḥtappi sūt abnī ittaddi ana nāri</i>	hy breek die klipgoed en gooi hulle in die rivier.
109 <i>xxx eleppu</i>	Die boot ...
110 <i>u xxx ina kibri</i>	en op die oewer....
111 <i>Gilgameš ana šāšuma izakkara ana Uršanabi mallāḥi</i>	Gilgamesh sê vir Urshanabi die bootsman:
112 <i>xxx erruba</i>	“Ek sal oorgaan!
113 <i>xxx kāša</i>	en jy...”

Iets van die ou, heldhaftige maak-en-breek-Gilgamesh het teruggekeer. Hy oorrompel die niksvermoedende bootsman, die klipgoed waarsonder die boot nie die see kan oorsteek nie, breek hy en gooi hulle in die rivier. Urshanabi is vas.

Dit lyk egter nie asof Urshanabi hom doodgeskrik het nie.

114 <i>Uršanabi ana šāšuma izakkara ana Gilgameš</i>	Urshanabi sê vir Gilgamesh:
115 <i>ammēni akla letaka quddudu pāmuka</i>	“Waarom is jou wange hol, jou gesig geboë,
116 <i>hummun libbaka qatu zimuka</i>	jou hart bekommerd, lyk jy gedaan,
117 <i>ibašši nissatu ina karšika</i>	bestaan daar smart in jou binneste
118 <i>ana alik urḥi rūqati pāmuka mašlu</i>	en lyk jou gesig soos die van een wat met 'n ver pad gekom het?

119 *ina sarbi u šēti qummu pānuka* (Waarom) is jou gesig deur koue en hitte
verbrand,
120 *maški labbi labšatama tarappud šēri* dra jy ‘n leeuel, en swerf jy rond op die steppe?”

Net soos Siduri neem Urshanabi onmiddellik Gilgamesh se bejammerenswaardige toestand waar. Pleks dat die bootsman vir Gilgamesh skrik, kry hy hom jammer.

Gilgamesh se antwoord (r 121 - 152) is woordeliks dieselfde antwoord as wat hy ook aan Siduri gegee het (r 47 - 81) - uitgesonderd reëls 64, 65 en 69. Hy verwoord die heldedade wat hy en Enkidu saam verrig het, en hy gee uiting aan sy diepe smart oor die dood van sy vriend. Net soos wat hy vir Siduri die pad na Utnapishtim toe gevra het, vra hy dit ook vir Urshanabi. Sy versoek sluit hy af:

151 *šumma naṭuma tāmta lūbir* “As dit moontlik is, laat ek die see oorsteek,
152 *šumma lā naṭuma šēri lurpud* as dit nie moontlik is nie, laat ek dan
rondswerf op die steppe!”

Urshanabi antwoord:

153 *Uršanabi ana šāšuma izakkar* Urshanabi sê
ana Gilgameš vir Gilgamesh:
154 *qātaka Gilgameš ikla ebēra* “Met jou eie hande, Gilgamesh, het jy gekeer dat
jy oorsteek;
155 *tuḫtappi šūt abni tattadi ana nāri* jy’t die klipgoed gebreek en in die rivier gegooi,
156 *šūt abnū ḥuppūma šumu ul* die klipgoed is gebreek...”

In plaas van ‘n heldedaad te verrig, het Gilgamesh eintlik ‘n groot gek van homself gemaak. Hy het heeltemal oorreageer toe hy op Urshanabi afgestorm het en die klipgoed gebreek het. Hy het sy eie kanse belemmer om die see van die dood oor te steek. Dit lyk egter asof alles nog nie verlore is nie. Urshanabi sê vir Gilgamesh:

157 *iši Gilgameš ḥaššinna ana idika* Vat die byl aan jou sy, Gilgamesh,
158 *erid ana qištima* gaan af na die bos,
parisi ša ḥamšu nindāni ikis kap pale af van 5 *nindani*,
159 *kupurma šukun tulā* vee skoon, lê die bokant neer,
160 *bil lā xxx* dra, nie...”

161 <i>Gilgameš annîta ina šemêšu</i>	Toe Gilgamesh dit hoor,
162 <i>išši haššinna ana ahišu</i>	vat hy die byl aan sy sy,
163 <i>išlup namšaru ina šibbišu</i>	hy trek die swaard in sy gordel uit,
164 <i>urid ana qištima</i>	hy gaan af na die bos,
<i>parisi ša hamšu nindāni ikkiš</i>	hy kap pale af van 5 <i>nindani</i> ,
165 <i>ikpurma ištakan tulā</i>	hy vee skoon en lê die bokant neer,
166 <i>ūbilma xxx</i>	hy dra...

Gilgamesh het gedoen wat hy moes. Alles is gereed.

167 <i>Gilgameš u Uršanabi irkabū eleppa</i>	Gilgamesh en Urshanabi klim in die boot,
168 <i>eleppu gilla iddūma šunu irtakbū</i>	hulle laat die boot te water, en hulle vaar.
169 <i>mālak arḫu u 15 ūmī</i>	‘n Reis van ‘n maand en 15 dae
<i>ina šalši ūme ittalkū</i>	lê hulle af binne 3 dae.
170 <i>ikšudamma Uršanabi mē mūti</i>	Urshanabi kom aan by die waters van die dood.
171 <i>Uršanabi ana šāšuma izakkara</i>	Urshanabi sê
<i>ana Gilgameš</i>	vir Gilgamesh:
172 <i>duppir Gilgameš leqe parisa</i>	“Bly weg, Gilgamesh, vat ‘n paal!
173 <i>mē mūti qātāka ai iltapit xxx</i>	Jou hande mag nie die waters van die dood
	raak nie.
174 <i>šanā šalša u rebā Gilgameš</i>	Vat ‘n tweede, ‘n derde en ‘n vierde paal,
<i>leqe parisa</i>	Gilgamesh!
175 <i>hamša šešša u sebā Gilgameš</i>	Vat ‘n vyfde, ‘n sesde en ‘n sewende paal,
<i>leqe parisa</i>	Gilgamesh!
176 <i>samāna tišā u ešrā Gilgameš</i>	Vat ‘n agtste, ‘n negende en ‘n tiende paal,
<i>leqe parisa</i>	Gilgamesh!
177 <i>ištaššera u šinšerā Gilgameš</i>	Vat ‘n elfde en ‘n twaalfde paal, Gilgamesh!”
<i>leqe parisa</i>	
178 <i>ina šalši šiddi Gilgameš ugdammera</i>	Na twee stadia het Gilgamesh die pale
<i>parisi</i>	opgebruik.
179 <i>u šu iptur qablašu ana xxx</i>	Hy maak die middel los,
180 <i>Gilgameš ihtamaš šubātaša</i>	Gilgamesh trek sy klere uit,
181 <i>ina kappišu karā ušaqqi</i>	met sy arms lig hy ‘n mas op.

Gilgamesh se aankoms is nie onopgemerk nie.

182 <i>Utnapišti ana rūqi inatṭalamma</i>	Utnapishtim hou hom van ver dop.
183 <i>uštamma ana libbišu amata izakkar</i>	Hy dink by homself
184 <i>itti ramanišuma šu imtallik</i>	terwyl hy met homself praat:
185 <i>mīna ḥuppu ša eleppu šūt abniša</i>	“Hoekom is die klipgoed van die boot gebreek
186 <i>u lā tillaša rakib</i>	en seil sy nie met haar toerusting nie?
186 <i>ša illakamma ul iā'u amēlu</i>	Hy wat kom, is nie my man nie!”

Die breuk in die teks - tot reël 213 verhaal waarskynlik die ontmoeting, die eerste konfrontasie tussen Gilgamesh en Utnapishtim. Dis ongelukkig verlore. Reëls 214 - 248 is egter 'n woordelike herhaling van Gilgamesh se gesprek met Siduri (r 41 - 75). Ook Utnapishtim merk Gilgamesh se gehawende toestand op en vra hom daarna uit. Gilgamesh antwoord deur te vertel watter hoogtepunte hy en Enkidu saam bereik het, en watter smart hy na Enkidu se dood ervaar. Hy kan nie anders as om in die diepste donkertes van depressie te verkeer nie. Is sy lot dan om vir ewig nooit op te staan nie?

248 <i>ul atebba dūr dār</i>	“Sal ek vir ewig dan nie opstaan nie?
249 <i>Gilgameš ana šāšuma izakkara</i> <i>ana Utnapištīm</i>	Gilgamesh sê vir Utnapishtim:
250 <i>tukuma lullikma Utnapišti rūqa</i> <i>ša idabbubūš lūmr</i>	“Dus, laat ek gaan, en Utnapishtim, die Veraf-Een van wie hulle praat, laat ek hom sien!
251 <i>ašhur allika kališina māti</i>	Ek het omgedraai en alle lande deurkruis,
252 <i>etettiqa šadī maršūti</i>	dikwels het ek berge met groot moeite oorgegaan,
253 <i>u etetebira kališina tāmatum</i>	en dikwels het ek alle oseane oorgesteek:
254 <i>šitta ṭabta ul išbu pānūa</i>	die soete slaap het my gesig nie geniet nie,
255 <i>ultezziq ramāni ina dalāpi</i>	ek het myself bekommer deur wakker te bly,
256 <i>širania nissatu umtalli</i>	my spiere is deurtrek van smart,
257 <i>mīna aktešir ina manaḥtia</i>	- en wat het dit my in die sak gebring?
258 <i>lēt sābit ul akšudamma lubūšti iqti</i>	Nog voordat ek by die kroegmeisie uitgekome het, was my klere gedaan!
259 <i>adūka asa buša nēša nimri</i> <i>aialu</i>	Ek het die beer, hiëna, leeu, luiperd, jagluiperd en takbok doodgemaak,
260 <i>turaḥa būla u nammaššē ša šēri</i>	die ibeks, vee en wilde diere van die steppe.
261 <i>širīšumu akkal maškīšumu uṭappi</i>	Ek het hul vleis geëet en hul velle opgestapel.
262 <i>ša nissatu lidilu bābuša</i>	Laat die deur van smart dan nou toegaan,
263 <i>ina ittī u kupri liphuša</i>	laat dit met pik en teer geseël wees!

264 *aššu iāši mīlula lā xxx*

265 *iāši paddi 'i umattanni*

Ter wille van my mag die speletjies nie (ophou nie?)

Vir my ontbreek daar 'n verlosser."

Gilgamesh het in selfbejammering versink. As Utnapishtim teen hierdie tyd nie 'n traan wegpink nie, is alles regtig tevergeefs.

266 *Utnapišti ana šāšuma izakkara*

ana Gilgameš

267 *ammēni Gilgameš nissata turrik*

268 *ša ina širi ilū u amēliti epšu*

269 *ša kīma abika u ummika ipšūka*

attama

Utnapishtim sê

vir Gilgamesh:

"Hoekom verleng jy die smart, Gilgamesh?

Jy wat uit die vlees van gode en mense gemaak is:

hulle het vir jou net soos jou pa en jou ma

gemaak."

Utnapishtim praat baie lank met Gilgamesh. Baie gedeeltes is fragmentaries of ontbreek heeltemal. Vanaf reël 300 begin hy sy rede afsluit, en is daar ook 'n meer volledige teks.

300 *inūma ilū ibnū amēluti*

301 *mūta ilqū ana šimtišu*

302 *atta taddalip mīna tanaqqu*

303 *ina dalāpi tummaḥa emūqika*

304 *šer 'ānuka nissata tumalla*

305 *rūqutu tuqarrab ūmika*

306 *amēlutum ša kī qanī api ḥāšišu šumašu*

307 *eṭla damqa ardata damiqtum*

308 *xxx mūti*

309 *ul mamma mūtu immar*

310 *ul mamma ša mūti immar pānišu*

311 *ul mamma ša mūti rigmašu išemme*

312 *agga mūtum ḥāšiš amēlutim*

313 *immatima nippuša bīta*

314 *immatima nikannak kumukka*

315 *immatima aḥū izuzzū zitta*

316 *immatima zērūtum ibaši ina mātīm*

"Toe die gode die mens gemaak het,

het hulle die dood vir sy lot bestem.

Jy bly wakker - waarom wil jy boet?

Deur wakker te bly, put jy jou kragte uit,

maak jy jou spiere vol van smart,

en bring jy jou ver dae nader.

Soos 'n rietjie in 'n bos, knak die mens se naam.

'n Sterk jongman, 'n sterk meisie,

.... die dood,

die dood sien niemand nie,

en niemand sien die gesig van die dood nie,

niemand hoor die stem van die dood nie:

die wrede dood breek die mens.

Wanneer ons 'n huis bou,

wanneer ons 'n seël verseël,

wanneer broers hul erforsie verdeel,

wanneer daar haat in die land bestaan,

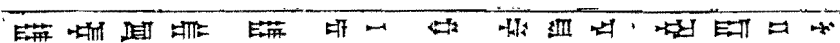
317 <i>immaṭīma nāru išša milu ublu</i>	wanneer die rivier styg en 'n vloed bring,
318 <i>kulili iqqeleppa ina nāri</i>	die naaldekokker oor die rivier sweef,
319 <i>pānū ša inaṭṭalū pān šamši</i>	gesigte sien die gesig van die son.
320 <i>ultu ullanumma ul ibašši mimma</i>	Dan skielik is daar niks!
321 <i>šallu u mītum kī pī aḫāmešma</i>	Gevangene en dooie is spreekbuis van mekaar,
322 <i>ša mūti ul išširu šalamšu</i>	die dood se beeld word nie geteken nie.
323 <i>lullū amēlu ʔziz ul iqruba karabi</i>	Die primitiewe mens was kwaad, hy kon nie
<i>šumu</i> ²	nader kom aan seën vir sy naam nie.
324 <i>anunnaki ilū rabūtū paḫrū</i>	Die Anunnaki, die groot gode vergader,
325 <i>Mammētu banat šimti ittišunu</i>	Mammitu, die skepper van die lot,
<i>šimatu išimmi</i>	bepaal saam met hulle die lot:
326 <i>ištaknū mūta u balāṭa</i>	hulle bepaal lewe en dood,
327 <i>ša mūti ul uddū ūmišu</i>	maar die dag van dood maak hulle nie bekend
	nie.

Utnapishtim probeer vir Gilgamesh 'n lewenswaarheid tuisbring: die waarheid van die dood. Die groot gode het dit so beskik dat dit die mens se lot is om te sterf. Elke dag, onder alle omstandighede, hetsy positief of negatief, is die dood 'n realiteit. Die dood ontsien niemand nie. En wanneer die dood toeslaan, is dit onverwags.

Hier hoor Gilgamesh dit nou uit die mond van die enigste mens wat die ewige lewe verkry het. Sy lot is dat hy gaan sterf, daar is eintlik nie veel wat hy daaraan kan doen nie.

Maar Gilgamesh het lank gereis en met 'n moeilike pad tot hier gekom. Hy het wilde diere en uiterste klimaatstoestande trotseer, hy het deur ^{die} pad van die Tweelingberge die moordende jaagtog teen die son voltooi, hy het die see van die dood oorgesteek, sonder die nodige klipgoed. Verwag Utnapishtim werklik dat hy gedweë sal omdraai en op sy spore teruggaan?

² Afwyking van Parpola se transliterasie

LU.U₁₈.LU-u e-ziz ul iq-ru-ba ka-ra-bi MU

Tablet IX en X het vertel van Gilgamesh se skande. Simbole waaraan eer gekoppel word, het verdwyn (vgl.2.2.2.4). Sy voorkoms, sy kleredrag, en sy lewensingesteldheid is die van 'n man van skande. Niemand herken hom eens as die dapper doodsveragterende koning van Uruk wat selfs die vleitaal van 'n godin weerstaan het nie. Gilgamesh is uitgelewer aan die genade van ander. Met die voorkoms van die laagste onder die laagste klasse swerf hy haweloos rond, verweerd, verward, en bang. In plaas daarvan dat hy ontsag wek en vrees inboesem, kry mense hom jammer en, gelukkig ook maar, ontferm hulle oor hom.

Sy einddoel was om by Utnapishtim die Veraf-teen uit te kom. Hier is hy nou. Hy het gehoor wat Utnapishtim sê. Maar Utnapishtim se wysheid is nog nie Gilgamesh se wysheid nie. Hy moet vir homself uitvind wat die waarheid is. En dit gaan nie gebeur as hy nou omdraai nie.

J. DIE GEHEIM VAN DIE EWIGE LEWE, MAAR DIE TOETS GEDOP

Gilgamesh aanvaar nie nee vir 'n antwoord nie. Tablet XI begin:

1	<i>Gilgameš ana šāšuma izakkara ana Utnapišti rūqi</i>	Gilgamesh sê vir Utnapishtim die Veraf-Een:
2	<i>anattalakuma Utnapišti</i>	“Ek kyk na jou, Utnapishtim,
3	<i>minātūka šanâ kî iâtima atta</i>	jou vorm is ‘n tweede ek,
4	<i>u atta ul šanata kî iâtima atta</i>	en jy is nie anders as ek nie.
5	<i>gummurka libbi ana epeš tuquntî</i>	Ek wou jou in ‘n geveg afskryf,
6	<i>atta aḫi nadata elu šērika</i>	jy, my broer, jy lê op jou rug!
7	<i>qibanni kî tazzizma ina puḫri ili balāta teš’u</i>	Sê my, hoe staan jy in die vergadering van die gode - het jy die lewe gesoek?”

Wat Gilgamesh betref, lyk Utnapishtim nie juis anders as gewone mense nie. Tog, iets maak hom anders: hy staan in die vergadering van die gode: hy is onsterflik. Die lot van die mens het by hom verbygegaan. Gilgamesh gaan nie rus voordat hy nie weet hoe dit gebeur het nie.

Utnapishtim gaan nou aan Gilgamesh die verhaal van die Groot Vloed vertel. Dit toon ooreenkomste sowel as verskille met die Bybelse verhaal. Alhoewel hierdie verhaal nie direk met Gilgamesh te make het nie, is dit so boeiend in die Akkadies, dat die grootste gedeelte vertaal gaan word.

8	<i>Utnapištîm ana šāšuma izakkara ana Gilgameš</i>	Utnapishtim sê vir Gilgamesh:
9	<i>lupteka Gilgameš amat niširti</i>	“Laat ek ‘n geheime ding vir jou openbaar, Gilgamesh.
10	<i>u pirišta ša ili kâša luqbika</i>	laat ek ‘n geheim van die gode vir jou vertel!
11	<i>âlu Surippak âla sa tidušu atta</i>	Die stad Suruppak, ‘n stad wat jy ken
12	<i>ina kišâdi Puratti šaknu</i>	wat op die oewer van die Eufraat geleë is,
13	<i>âlu šu labirma ilû qerbušu</i>	daardie ou stad, met die gode binne-in:
14	<i>ana šakan abûbi ubla libbašumu ilû rabûtû</i>	die groot gode het besluit om die Vloed te veroorsaak.

15 <i>ublama abišunu Anu</i>	Anu, hul vader was daar,
16 <i>malikšunu quradu Enlil</i>	hul raadgewer, Enlil die kryger,
17 <i>guzalūšunu Ninurta</i>	hul troondraer Ninurta,
18 <i>gugallašunu Ennugi</i>	hul kanaalinspekteur Ennugi -
19 <i>Niššiku Ea ittišunu tamma</i>	Nissiku-Ea het ook saamgesweer.
20 <i>amassunu ušanna ana kikkišu</i>	Hul woorde herhaal hy aan 'n riethut:
21 <i>kikkiš kikkiš igār igār</i>	'Riethut, riethut, muur, muur!
22 <i>kikkišu šimena igāru hissas</i>	Riethut luister, muur onthou!
23 <i>amēlu Surippaku māru Ubara-Tutu</i>	Mens van Surripak, seun van Ubara-Tutu,
24 <i>uqur bīta bini eleppa</i>	breek die huis af en bou 'n skip,
25 <i>muššir mešrāma še 'i napišta</i>	laat vaar rykdom, soek die lewe,
26 <i>makkura zērma napišta bulliṭ</i>	verfoei eiendom, lewe die lewe,
27 <i>šulima zēri napšati kalama ana libbi eleppi</i>	laat die saad van alles wat lewe in die skip ingaan.
28 <i>eleppu ša tabannuši atta</i>	Die skip wat jy gaan bou
29 <i>lū minduda minātuša</i>	moet presies afgemeet word:
30 <i>lā mithur rupussa u mūrakša</i>	haar breedte en haar lengte moet gelyk wees,
31 <i>kīma apsi šāši šulliši</i>	soos die diepsee haar oordekking.'
32 <i>anāku idima asakkara ana Ea bēlia</i>	Ek, ek het verstaan, en ek praat met Ea, my heer.
33 <i>zikra bēli ša taqba atta kīam</i>	'My heer, soos wat u gesê het,
34 <i>atta 'id anāku eppuš</i>	het ek opgelet, en sal ek doen:
35 <i>kī luppul āla ummānū u šibutūm</i>	maar hoe sal ek die stad antwoord - die geleerdes en die oudstes?'
36 <i>Ea pāšu ipusma iqabbi</i>	Ea sê
37 <i>izakkara ana ardišu iātu</i>	vir my, sy dienskneg:
38 <i>u atta kīam taqabbašunūti</i>	'So sal jy hulle antwoord:
39 <i>mindēma iāši Enlil izērannima</i>	'Miskien is Enlil vir my kwaad,
40 <i>ul uššab ina ālikumumu</i>	en kan ek nie in julle stad bly nie,
41 <i>ina qaqqar Enlil ul ašakkana šēpiama</i>	op Enlil se grond kan ek nie my voete sit nie.
42 <i>urradma ana apsi itti Ea bēlia ašbāku</i>	Ek gaan af na die diepsee om by Ea my heer te gaan bly.
43 <i>eli kāšunu ušaznakunūši nuḥšamma</i>	Op julle sal hy oorvloediglik laat reën,
44 <i>hišib iššūrī puzur nūni</i>	'n oorvloed van voëls, 'n dak van visse,

45 *ušaznakunūši mešra eburamma* hy sal op julle laat reën 'n ryke oes,
46 *ina šēr kukki* koekies in die oggend,
47 *ina līlāti ušaznanakunūši šamut kibati* en in die aand sal hy op julle 'n stortvloed van
graan laat reën.”

Reëls 50 - 80 beskrywe hoedat verskillende mense oor die hele land met al hul gereedskap bymeekaarkom om die skip te bou. Die presiese afmetings van die verskillende dele van die skip word gegee, en daar word ook vertel van alles en almal wat aan boord gaan. Dit word vanaf reël 81 opgesom:

81 *mimma išu ešenši kaspā* “Ek laai al my silwer,
82 *mimma išu ešenši hurāša* ek laai al my goud,
83 *mimma išu ešenši zēri napišti kalāma* ek laai die saad van alles wat lewe naaste aan my:
84 *uštēli ana libbi eleppi* in die hartjie van die skip laat ek
kala kimtia u salātia my familie en my naasbestaandes ingaan,
85 *būl šēri umam šēri* kudde en wilde diere van die veld,
86 *mārī ummāni kališumu ušēli* seuns van al die ambagsmanne laat ek ingaan.
87 *adanna Šamaš iškunamma* Shamash het die tyd bepaal.
88 *ina šēr kukki ina līlāti ušaznannu* In die oggend koekies en in die aand 'n
šamut kibati stortvloed van koring, sal hy laat reën.
89 *erub ana libbi eleppima pihi bābaka* “Gaan in, binne-in die skip, sluit jou deur,
adanmu šu iktalda daardie tyd het aangebreek!”
90 *adanmu šu iktalda* Daardie tyd het aangebreek -
91 *ina šēr kukki ina līlāti izannamu* in die oggend sal daar koekies reën, en in die
šamut kibati aand 'n stortvloed van koring!”
92 *ša ūmi attatāḫal bunašu* Ek sien hoe lyk die storm:
93 *ūmu ana itaplusi puluḫta išu* dit was verskriklik om die storm te sien.
94 *ērub ana libbi eleppi apteḫi bābi* Ek gaan in die hartjie van die skip en sluit die
deur.
95 *ana peḫi ša eleppi* Vir die een wat die boot gesluit het,
ana Puzur-Kurgal mallāḫi vir Puzur-Kurgal die bootsman
96 *ekalla attadin adi būšešu* gee ek die paleis met besittings en al.
97 *mimmu šēri ina namāri* Toe alles die oggend lig word,

98 <i>ilamma ištu išid šamê</i> <i>urpatum šalimtum</i>	kom daar vanaf die horison 'n swart wolk op.
99 <i>Adad ina libbiša irtammamma</i>	Adad donder binne-in,
100 <i>Šullat u Ḫaniš illakū ina maḫru</i>	Sullat en Hanis kom voor hom uit,
101 <i>illakū guzalū šadū u mātum</i>	berg en land, die troondraers kom!
102 <i>tarkullī Errakal inassaḫ</i>	Errakal ruk die ankerpale uit,
103 <i>illak Ninurta miḫra ušerde</i>	Ninurta laat damwalle oorfloei,
104 <i>Anunnaki iššū diparati</i>	die Anunnaki dra fakkels,
105 <i>ina namririšumu uḫammaṭu mātum</i>	die land brand van hul lig -
106 <i>ša Adad šuḫarrasu ibā'u šamê</i>	en die verskriklike stilte van Adad vee deur die hemel...
107 <i>mimma namru ana eṭūti uttirru</i>	Alles wat lig was, verander in duisternis,
108 <i>xxx mātu kī karpati iḫpu</i>	en die land breek soos 'n pot.
109 <i>ištēn ūmu meḫū eli māti izīqa</i>	Die eerste dag woed die storm oor die land,
110 <i>ḫantiš iziqamma xxx māti</i>	gou woed(oor?) die land,
111 <i>kīma qabli eli xxx ibā'u xxxs</i>	soos oorlog gaan dit deur...
112 <i>ul immar aḫu aḫašu</i>	Broer sien broer nie,
113 <i>ul ūtadda niši ina šamê</i>	mense kan nie van die hemel onderskei word nie.
114 <i>ilū iplahū abūbamma</i>	Die gode raak bang vir die vloed!
115 <i>itteḫsū itelū ana šamê ša Anu</i>	Hulle gaan weg, op na die hemel van Anu,
116 <i>ilū kīma kalbi kunmunū</i> <i>ina kamāti rabšū</i>	soos honde lê hulle buitekant opgekrul.
117 <i>išessi Ištar kīma ālitti</i>	Ishtar skree soos 'n vrou 'n barensnood,
118 <i>unamba Bēlet-ilī tābat rigma</i>	Belet-ili se soet stem kerm:
119 <i>ūmu ullū ana tiṭṭi lū itūrma</i>	'Daardie dag het in klei verander,
120 <i>aššu anāku ina puḫur ili aqbu lemutta</i>	omdat ek in die vergadering van die gode kwaad gepraat het.
121 <i>kī aqbi ina puḫur ili lemutta</i>	Hoe kon ek kwaad praat in die vergadering van die gode?
122 <i>ana ḫulluq nišīa qabla aqbima</i>	Ek het oorlog gepraat om my mense te laat verdwyn,
123 <i>anākumma ullada nišū'ama</i>	ek, ek wat aan die mense geboorte gegee het!
124 <i>kī mārī nīnī umallā tāmtamma</i>	Seuns maak die see vol soos visse!
125 <i>ilū šūt Anunnaki bakū ittiša</i>	Die gode van die Anunnaki huil saam met haar,
126 <i>ilū ina murub nissati ina bikīti</i>	die gode kerm, deurweek van verdriet,

127 <i>katma šaptašunu leqa puhṛēti</i>	hul mond is gesnoer, hulle hou mekaar vas.
128 <i>šeššu urri u sebû mūsāti</i>	Ses dae en sewe nagte lank
129 <i>illak šāru abūbu meḥû isappan mâta</i>	kom die wind, die vloed, en die storm, en maak die land gelyk.
130 <i>sebû ūmu ina kašādi</i> <i>ittarak meḥû abūbu qabla</i>	Toe die sewende dag aanbreek, midde-in die tierende vloedstorm
131 <i>ša imtaḥṣu kīma ḥaiālti</i>	wat tekere gaan soos ‘n vrou wat baar,
132 <i>inuḥ tâmtu ušḥarirma imḥullu</i> <i>abūbu ikla</i>	trek die see terug, die bose wind word stil, die vloed hou terug.
133 <i>appalsamma ūma šakin qūlu</i>	Ek kyk na die dag: daar is stilte;
134 <i>u kallat tenēšēti itūrā ana tiṭṭi</i>	die hele mensheid het teruggekeer tot klei.
135 <i>kīma ūri mithurat ušallu</i>	Die vallei was so gelyk soos ‘n dak.
136 <i>apti nappāšamma</i> <i>šetū imtaqut eli dūri appīa</i>	Ek maak die luggat oop, die lig val op die brug van my neus.
137 <i>uktammisma attašab abakki</i>	Ek kniel, ek sit, ek huil.
138 <i>eli dūri appīa illaka dimaīa</i>	Oor die brug van my neus rol my trane.
139 <i>appalis kibṛati pāttu tâmti</i>	Ek kyk na die oewer, die grens van die see.
140 <i>ana šinšeret itela nagu</i>	Die twaalfde keer kom daar ‘n stuk land op.
141 <i>ana šadī Nimuš itemid eleppu</i>	Die skip rus op die berg Nimus;
142 <i>šadū Nimuš eleppa iṣbatma</i> <i>ana naši ul iddin</i>	Die berg Nimus hou die skip vas sodat dit nie kan oplik nie.”

Vir sewe dae lank rus die skip op die berg Nimus (r 143 - 146).

146 <i>sebīšu ūmu ina kašādi</i>	“Toe die sewende dag aanbreek
147 <i>ušešima summa umaššir</i>	stuur ek uit, ek laat ‘n duif gaan.
148 <i>illik summu itūramma</i>	Die duif gaan, maar hy kom terug,
149 <i>manzāzu ul ipašuma issaḥra</i>	daar was nie vir hom ‘n vastrapplek sigbaar nie, en hy kom terug.
150 <i>ušešima sinunta umaššir</i>	Ek stuur uit, ek laat ‘n swaeltjie gaan.
151 <i>illik sinuntu itūramma</i>	Die swaeltjie gaan, maar hy kom terug,
152 <i>manzāzu ul ipašuma issaḥra</i>	daar was nie vir hom ‘n vastrapplek sigbaar nie, en hy kom terug.
153 <i>ušešima āriba umaššir</i>	Ek stuur uit, ek laat ‘n kraai gaan.

154 <i>illik āribima qarūra ša mē imurma</i>	Die kraai gaan, hy sien die water terugtrek.
155 <i>ikkal išahhi itarri ul issahra</i>	Hy eet, hy skrop, vlieg weg, hy kom nie terug nie.
156 <i>ušešima ana rebī šāri attaqi niqā</i>	Ek stuur uit, na die vier windstreke offer ek 'n offer.
157 <i>aškun surqinnu ina eli ziqqurra šadi</i>	Ek plaas 'n offer op die ziggurat van die berg.
158 <i>sebû u sebû adakurri uktîn</i>	7 x 7 houers laat ek stewig staan,
159 <i>ina šaplišunu attabak qanî erēni asi</i>	onderin gooi ek seder- en mirte-takkies.
160 <i>ilû išinû iriša</i>	Die gode ruik die reuk,
161 <i>ilû išinû iriša tā'iba</i>	die gode ruik die soet reuk;
162 <i>ilû kīma zumbē eli bēl niqi iptahrû</i>	die gode koek saam soos vlieë rondom die baas van die offer.
163 <i>ultu ullānumma Bēlet-ili ina kašādīša</i>	Skielik kom Belet-ili daar aan.
164 <i>išši zumbī rabūti ša Anu ipušu</i> <i>kī šuḥišu</i>	Sy lig die groot vlieë op wat Anu gemaak het vir haar vermaak.
165 <i>ilû annūti lū uqnū kišādīa ai amši</i>	'Gode, mag hierdie lapis lazuli om my nek my nooit laat vergeet nie,
166 <i>ūmū annūti lū aḥsusamma ana dāriš</i> <i>ai amši</i>	Hierdie dae sal ek vir ewig onthou, mag ek nooit vergeet nie!
167 <i>ilū lillikūni ana surqinnu</i>	Laat die gode na die offer toe kom:
168 <i>Enlil ai illika ana surqinni</i>	maar Enlil mag nie na die offer toe kom nie
169 <i>aššu lā imtalkuma iškunu abūbu</i>	want hy het nie beraad gehou nie, hy het die vloed veroorsaak
170 <i>u nišīa imnu ana karašī</i>	en my mense oorgegee vir verdelging!'
171 <i>ultu ullānumma Enlil ina kašādīšu</i>	Skielik kom Enlil daar aan.
172 <i>imur eleppa iteziz Enlil</i>	Enlil sien die skip, hy's kwaad,
173 <i>libbāti imtali sa ili Igigi</i>	hy's vol van woede vir die Igigi-gode.
174 <i>aiumma uši napišti</i> <i>ai ibluṭ amēlu ina karašī</i>	'Watter lewe het ontsnap? Geen mens mag bly lewe in die verdelging nie!'
175 <i>Ninurta pāšu ipušma iqabbi</i>	Ninurta sê
176 <i>izakkar ana qurādi Enlil</i>	vir die kryger Enlil:
177 <i>mannumma ša lā Ea amatu ibanni</i>	'Wie, behalwe Ea het dit gedoen?
178 <i>u Ea idema kala šipri</i>	Ea is baie vernuftig!'
179 <i>Ea pāšu ipušma iqabbi</i> <i>izakkar ana qurādi Enlil</i>	Ea sê vir die kryger Enlil:

- 180 *atta apkallu ili qurādu* 'Jy, slimkop, kryger van die gode -
181 *kiki lā tamtalikma abūba taškun* hoe kon jy nie beraadslag hou nie - jy het die
vloed veroorsaak!
182 *bēl hitti emid hittašu* Straf die baas van die oortreding met sy
oortreding,
183 *bēl gillati emid gillassu* straf die baas van die misdaad met sy misdaad!
184 *rumme ai ibatiq šudud ai xxx* Gee skiet, moenie afsny nie, hou uit, moenie...
185 *ammaki taškunu abūba* In plaas daarvan dat jy 'n vloed veroorsaak
186 *nēšu litbamma niši lišahhir* moet daar liewers 'n leeu kom en die mense
minder maak,
187 *ammaki taškunu abūba* in plaas daarvan dat jy 'n vloed veroorsaak
188 *barbaru litbamma niši lišahhir* moet daar liewers 'n wolf kom en die mense
minder maak,
189 *ammaki taškunu abūba* in plaas daarvan dat jy 'n vloed veroorsaak
190 *ḥušaḥḥu liššakinma māti lit -xx* laat daar liewers hongersnood in die land wees,
191 *ammaki taškunu abūba* in plaas daarvan dat jy 'n vloed veroorsaak
192 *Erra litbamma niši lišgiš* laat Erra die pesgod liewers kom en die mense
uitwis.
193 *anāku ul apta pirišti ili rabūti* Ek, ek het nie die geheim van die groot gode
openbaar nie:
194 *Atrahasis šunata ušabrišumma* Atrahasis (Utnapishtim) het 'n droom gehad
195 *pirišti ili išme* en die geheim van die gode uitgevind.
196 *eninnama milikšu milku* Nou, die plan was sy plan.'
197 *ilamma Enlil ana libbi eleppi* Enlil gaan op, binne-in die skip.
198 *išbat qātīama ultēlanni iāši* Hy vat my hand, hy laat my opgaan,
199 *uštēli uštakmis sinništi ina idīa* hy laat my vrou opgaan en langs my kniel,
200 *ilput pūtnima* hy raak aan ons koppe,
izzaz ina birinni ikarrabannāši hy staan tussen ons en hy seën ons.
201 *ina pān Utnapištīm amēlutumma* 'Vantevore was Utnapishtim 'n mens,
202 *eninnama Utnapištīm u sinništišu* mag Utnapishtim en sy vrou nou
lū emū kī ili nāšima verander net soos ons gode.
203 *lū ašibma Utnapištīm ina rūqi* Utnapishtim sal ver gaan bly,
ina pī nāri by die mond van die rivier.'
204 *ilqūnnima ina rūqi* Hulle neem my ver weg,
ina pī nāri uštešibūnni by die mond van die rivier laat hulle my bly.

205 *eninnama ana kâša* Maar nou vir jou -
mannu ili upahḥarakkumma wie sal die gode vir jou bymekaar laat kom?"

En dan sê Utnapishtim die woorde wat Gilgamesh die heel graagste wil hoor.

206 *balâta ša tuba''u tutta atta* "Die lewe wat jy gesoek het, sal jy kry!"

Dis egter nie so maklik nie - Gilgamesh moet eers 'n toets slaag.

207 *gana è tattil šeššu urri u sebû müšati* "Kom, vir 6 dae en 7 nagte lank mag jy nie
gaan lê nie!"

Hierdie toets vra nie van Gilgamesh om kragte met mense of met monsters te meet nie. Hy moet 'n kompetisie aangaan met slaap - die kleinboetie van die dood. Net soos die lewe en die dood, is slaap ook 'n krag wat hy in homself rondra. Binne homself is dit nou eros en thanatos - *balâtu u mûtu* - wat die stryd aanknoop. Hierdie laaste toets, die passiefste stryd wat hy nog gestry het, is ook die heel moeilikste. Die uitslag van hierdie kompetisie gaan bepaal of hy die ewige lewe gaan verkry of nie.

208 *kîma ašbûma ina birit purîdišu* Skaars het hy op sy hurke gaan sit,
209 *šittu kîma imbari inappuš elišu* of die slaap blaas soos 'n miswolk oor hom.
210 *Utnapištim ana šâšîma izakkar* Utnapishtim sê
ana marḥitišu vir sy vrou:
211 *amri eṭla ša irišu balâta* "Kyk die man wat die lewe begeer -
212 *sittu kîma imbari inappuš elišu* die slaap blaas soos 'n miswolk oor hom!"
213 *marḥissu ana šâšûma izakkar* Sy vrou sê
ana Utnapištim rûqi vir Utnapishtim, die Veraf-Een:
214 *lupussuma liggelta amêlu* "Raak aan hom sodat die man kan wakker word.
215 *ḥarrâni illaka litûr ina šulme* Hy het die pad gekom, laat hy heelhuids
terugkeer,
216 *abulla uša litûr ana mâtišu* hy het by die stadshok uitgegaan, laat hom na sy
land terugkeer!"

Utnapishtim se vrou kry vir Gilgamesh jammer - net soos die skerpioenmense, Siduri en Urshanabi. Sy sien dat hy op die punt is om die toets te faal. Maar Utnapishtim is onverbiddelik. Gilgamesh wou nie luister nie - dan moet hy maar die waarheid aan eie lyf ervaar.

217 <i>Utnapishtim ana šâšima izakkara ana marḥītišu</i>	Utnapishtim sê vir sy vrou:
218 <i>raggat amêlutu iraggigki</i>	“Die mens is boos - hy sal jou leed aandoen!
219 <i>gan epi kurummatišu šitakkani ina rēšišu</i>	Kom! Bak vir hom broodjies, sit dit neer by sy kop.
220 <i>u ūmī ša ittilu ina igāri eṣri</i>	En die dae wat hy slaap moet jy op die muur aanteken.

Utnapishtim ken die mens. Hy weet Gilgamesh gaan met hierdie toets bedrieg as hy enigsins die geleentheid kry. Daarom moet hy voorsorgmaatreëls tref.

221 <i>ši ēpi kurummatišu ištakkan ina rēšišu</i>	Sy bak vir hom broodjies en sit dit by sy kop neer.
222 <i>u ūmī ša ittilu ina igāri uddaššu</i>	En die dae wat slaap, maak sy op die muur bekend.

Die uitslag:

223 <i>ištāt šabulat kurummassu</i>	Sy eerste broodjie was uitgedroog,
224 <i>šanûtum muššukat šalšutum raṭbat rebûtum ipteši kamânšu</i>	die tweede was vrot, die derde klam, sy vierdie soet koekie was wit,
225 <i>ḥamšutum šiba ittadi šeššutum bašlat</i>	die vyfde het grys gelyk, die sesde was pas gebak,
226 <i>sebutum ina pēttîmma ilpussuma iggelta amêlu</i>	die sewende was nog op die kole, toe raak hy aan hom, en die man word wakker.

Wat die mens betref, was Utnapishtim reg.

227 <i>Gilgameš ana šâšuma izakkar ana Utnapishtim rûq</i>	Gilgamesh sê vir Utnapishtim die Veraf-een:
--	--

228 <i>annimiš šittum irḫu elia</i>	“Net toe die slaap my oorval
229 <i>ḫantiš taltaptannima taddikanni atta</i>	toe raak jy gou aan my, en jy laat my opstaan!”
230 <i>Utnapishtim ana šāšuma izakkar</i> <i>ana Gilgameš</i>	Utnapishtim sê vir Gilgamesh:
231 <i>tebi Gilgameš muna kurummatika</i>	“Staan op, Gilgamesh, tel jou broodjies,
232 <i>u ūmi ša tattilu lū ēdakka kâša</i>	sodat die dae wat jy geslaap het aan jou bekend word!”

Die bewyse lê voor hom:

233 <i>ištāt šabulat kurummatka</i>	Jou eerste broodjie is uitgedroog,
234 <i>šanûtum muššukat šalšutum raḫbat</i> <i>rebûtum ipteši kamanka</i>	die tweede is vrot, die derde klam, jou vierde soet koekie is wit,
235 <i>ḫamšutum šiba ittadi</i> <i>šeššutum bašlat</i>	die vyfde lyk grys, die sesde is pas gebak,
236 <i>sebutum ina pēttimma</i> <i>tettegelta atta</i>	die sewende is nog op die kole - toe word jy wakker.”

Wat ‘n skande! Hy het die toets gedop. Hy kan nie stry nie. Nêrens kan hy eens een punt bykry wat hom ‘n slaagsyfer gaan gee nie. Maar erger as die skande dat hy die toets gedop het, is die feit dat hy ook die ewige lewe nie kan kry nie. Arme Gilgamesh!

237 <i>Gilgameš ana šāšuma izakkara</i> <i>ana Utnapishtim rūqi</i>	Gilgamesh sê vir Utnapishtim die Veraf-een:
238 <i>kikī lūpuš Utnapishtim aiākani lullik</i>	“Hoe sal ek maak, Utnapishtim waarheen sal ek gaan?
239 <i>širīa uššabbitum ekkemu</i>	‘n Dief het my vlees vasgegryp!
240 <i>ina bitī maiālia aššib mūtum</i>	In my slaapkamer sit die dood,
241 <i>u ašar pānia luškun šū mūtumma</i>	en waar ek my ookal draai, daar is die dood!”

Maar Utnapishtim het nou genoeg van sy besoeker gehad.

242 <i>Utnapishtim ana šāšuma izakkara</i> <i>ana Uršanabi mallāḫi</i>	Utnapishtim sê vir Urshanabi die bootsman:
---	---

243 <i>Uršanabi k̄aru ai iḫdika nēberu l̄izirka</i>	“Mag die hawe nie oor jou bly wees nie,
	en mag die oorgang jou verafsku
244 <i>ša ina aḫiša tattallak</i>	jy wat na die oewer gekom het,
<i>aḫša zumme</i>	daardie oewer ontbreek vir jou!
245 <i>amēlu ša tallika p̄nāssu</i>	Die man wat jy hierheen laat kom het -
246 <i>iktasū malū pagaršu</i>	vuilheid koek op sy liggaam,
247 <i>maškū uqtattū dumuq š̄irīšu</i>	velle doen afbreuk aan sy aantreklige vlees.
248 <i>leqešuma Uršanabi ana namsē bilšuma</i>	Vat hom na die wasplek, Urshanabi, en was
	hom,
249 <i>malēšu ina mē kī elli limsi</i>	laat hy sy vuilheid skoon in die water was,
250 <i>liddi maškīšuma libil t̄amtum</i>	laat hom sy velle afgooi en laat die see dit weg-
<i>t̄abu lū šapu zumuršu</i>	dra, laat hy sy liggaam week totdat dit goed is,
251 <i>lū udduš parsigu ša qaqqadišu</i>	laat hy ‘n nuwe kopband vir sy kop kry,
252 <i>tēdiqī lū labiḫ šubāt baltišu</i>	laat hy klere dra, ‘n kleed vir sy waardigheid
253 <i>adi illaku ana ālišu</i>	totdat hy na sy stad toe gaan,
254 <i>adi ikaššadu ana urḫīšu</i>	totdat hy by sy pad aankom:
255 <i>tēdiqū šīpa ai iddima edēšu lidiḫ</i>	sy klere mag nie verweerd lyk nie
	- nuut, dit moet nuut wees!”

Utnapishtim antwoord nie Gilgamesh se vraag nie, trouens, hy praat glad nie met Gilgamesh nie. Hy praat met sy bootsman, Urshanabi. Maar waarom sou hy Urshanabi verbied om die waters van die dood ooit weer oor te steek en na Utnapishtim toe terug te keer (r 243 & 244)?

Deur die see oor te steek, het Gilgamesh alle verdere moontlikhede vernietig vir enigiemand om na hom dit weer te doen (Gardner & Maier, 1984 : 247). Die bootsman moet saam met Gilgamesh weggaan en nooit weer terugkom nie. Hy sal nooit weer iemand na Utnapishtim se blyplek kan bring nie - daarvan gaan Utnapishtim seker maak.

Utnapishtim gee opdrag dat Gilgamesh se eer herstel word - deur middel van sy persoonlike higiëne, sy kleredrag en sy hooftooisel (r 245 - 255 ; vgl. 2.2.2.4). Dit word egter van buite aan hom gedoen: Gilgamesh self neem nog geen inisiatief in die poging om hom weer ‘n eerbare lid van die samelewing te maak nie. Weer eens word die woord *baltu* gebruik wat op eer sowel as op skaamte dui (r 252). Met waardigheid, en nie in skande nie, moet Gilgamesh na sy stad terugkeer.

Urshanabi doen wat aan hom opgedra word:

256 <i>ilqešuma Uršanabi ana namsê ubilšuma</i>	Urshanabi neem hom na die wasplek en was hom,
257 <i>malêšu ina mê kî ellim imsi</i>	hy was sy vuilheid in die water skoon,
258 <i>iddi maškîšuma ubil tâmtu</i>	hy gooi sy velle af en die see dra dit weg,
259 <i>tâbu iššapi zumuršu</i>	hy laat sy liggaam week totdat dit goed is,
260 <i>ûteddiš parsigu ša qaqqadišu</i>	hy kry 'n nuwe kopband vir sy kop,
261 <i>têdiqa labiṣ ṣubât baltišu</i>	klere dra hy, 'n kleed vir sy waardigheid,
262 <i>adi illaku ana âlišu</i>	totdat hy na sy stad toe gaan,
263 <i>adi ikaššadu ana urḥišu</i>	totdat hy sy by sy pad aankom.
264 <i>têdiqu šipa ai iddimma edêšu lidiš</i>	“Sy klere mag nie verweerd lyk nie - nuut, dit moet nuut wees!”

Gilgamesh bly passief terwyl sy eer in opdrag van Utnapishtim deur Urshanabi herstel word. Hulle is gereed om Utnapishtim te verlaat.

265 <i>Gilgameš u Uršanabi irkabû eleppa</i>	Gilgamesh en Urshanabi klim in die skip,
266 <i>eleppa gilla iddû šunu irtakbû</i>	hulle laat die skip te water om te seil.
267 <i>marḥissu ana šâšuma izakkar ana Utnapišti rūqi</i>	Utnapishtim se vrou sê vir Utnapishtim die Veraf-een:
268 <i>Gilgameš illika innahā išûta</i>	“Gilgamesh het gekom, hy is moeg, hy't geswoeg -
269 <i>mīna tattannama itâr ana âlišu</i>	hy gaan terug na sy stad - wat gee jy hom?”
270 <i>u šu išši parīsa Gilgameš</i>	Gilgamesh het die paal opgelig,
271 <i>eleppa utteḥḥa ana kibri</i>	hy bring die skip nader na die oewer toe.
272 <i>Utnapištīm ana šâšuma izakka ana Gilgameš</i>	Utnapishtim sê vir Gilgamesh:
273 <i>Gilgameš tallika tannahā tašûta</i>	“Gilgamesh, jy het gekom, jy is moeg, jy't geswoeg -
274 <i>mīna attannakuma tatâr ana âlika</i>	jy gaan terug na jou stad - wat gee ek jou?
275 <i>lupte Gilgameš amat niširti</i>	Ek gaan 'n geheime ding vir jou openbaar, Gilgamesh,
276 <i>u pirišta ša ilī kâšu luqbika</i>	ek gaan 'n geheim van die gode vir jou vertel.
277 <i>šammu šu kīma eṭṭetti šuršûšu</i>	Daar's 'n plant met wortels soos 'n doringbos,
278 <i>siḥilšu kī amurdinnimma usahḥal qâtâka</i>	sy dorings is soos 'n braambos, hy sal jou hande prik.

279 *šumma šamma šāšu ikaššada qātāka* As jy die die plant in die hande kry,
balāta tutta sal jy lewe vind!”

Het Utnapishtim tog nie na sy vrou geluister nie? Kry Gilgamesh sowaar nog ‘n kans?

280 *Gilgameš annītu ina šemēšu ipti rāta* Toe Gilgamesh dit hoor, maak hy die pyp oop,
281 *urakkis abni kabtuti ina šēpišu* hy bind swaar klippe aan sy voete vas,
282 *ildudušuma ana apsi mušab Ea* hy trek homself af na die diepsee waar Ea bly.
283 *šu ilqe šammama iṣḥil qātāšu* Hy vat die plant, dit steek sy hande,
284 *ubattiq abni kabtuti ša šēpišu* hy sny die swaar klippe van sy voete af,
285 *tāmtum issukašu ana kibrišu* die see spoel hom op die oewer uit.

Maar Gilgamesh vertrou nie die vrede nie. Utnapishtim het hom een maal ‘n streep getrek.

286 *Gilgameš ana šāšuma izakkara* Gilgamesh sê
ana Uršanabi mallāḫi vir Urshanabi die bootsman:
287 *Ursanabi šammu annū šammu nikitti* “Urshanabi, hierdie plant is ‘n euforia-struik
288 *ša amēlu ina libbišu ikaššadu napšassu* waarmee die mens sy lewe kan wen.
289 *lubilšu ana libbi Uruk supūri* Ek gaan dit in veilige Uruk invat
290 *lušākil šibamma šamma luttuk* en die oumense die plant laat eet - laat ek dit
toets:
291 *šumša šibu iṣṣaḥir amēlu* sy naam is: ‘Oumens-word-jonk’.
292 *anāku lukulma lutir ana ša ṣuḥriama* Laat ek dit dan eet en na my jeug terugkeer!”

Die plant van Gilgamesh gekry het, sal hom nie die ewige lewe gee nie. Dit is egter ‘n verjongingskuur (r 291): terwyl hy dit gebruik, sal hy voortdurend jonger word en daardeur darem sy lewe ‘n bietjie verleng - waarskynlik sonder die kwale wat die ouderdom meebring. As dit op die senior burgers van Uruk werk, sal dit ook op Gilgamesh werk (r 290 & 292). Met hierdie voornemens keer Gilgamesh saam met Urshanabi terug.

293 *ana 20 bēri iksupū kusāpu* Na 20 myl breek hulle brood,
294 *ana 30 bēri iškunū nubatta* na 30 myl maak hulle gereed vir die aand.
295 *imurma būra Gilgameš* Gilgamesh sien ‘n put
ša kašū mēša met koue water,
296 *urrid ana libbima mē irammuk* hy gaan af en was hom in die water...

297 *šerru itešin nipiš šammu* ‘n Slang ruik die reuk van die plant,
298 *šaqqummeš ilamma šammu išši* stilletjies kruip hy op en vat die plant,
299 *ina tārišu ittadi quliptum* toe hy omdraai gooi hy sy skubberige vel af.

Vroeër as wat hy beplan het, sien Gilgamesh dat die plant inderdaad ‘n verjongingskuur was: die slang het sy ou vel afgegooi en met ‘n nuwe, jonger vel voortgeseil (r 299). En daar gaan Gilgamesh se laaste kans! Hy dop die toets van die ewige lewe, en deur sy eie nalatigheid word sy troosprys voor sy neus weggeraap. Hierdie keer het hy niemand om te blameer nie - net homself.

300 *ina ūmešuma Gilgameš ittašab ibakki* Daardie dag gaan sit Gilgamesh en huil,
301 *eli dūri appišu illaka dīmašu* oor die brug van sy neus rol sy trane.
302 *išbat qāti ša Uršanabi mallāhu* Hy gryp Urshanabi, die bootsman se hande:
303 *ana mannia Uršanabi ināha idaia* “Vir wie, Urshanabi, het my arms moeg
geword,
304 *ana mannia iballi dāmu libbia* vir wie is die bloed van my hart geblus?
305 *ul aškun dumqa ana ramnia* Nie vir myself het ek voorspoed bewerk nie,
306 *nēšu ša qaqqari dunqa ētepuš* ek het die leeu van die grond gelukkig gemaak!
307 *eninna ana 20 bēri edu inašamma* Nou het die getygolf vir 20 myl gelig,
308 *rāta kī aptu attabak unūtu* en toe ek die pyp oopgemaak het, het ek die
gereedskap weggegooi!
309 *utta aita ana ittia išakkamu* Wat het ek gevind? Vir my is daar ‘n teken:
anāku luhhis laat ek teruggaan
310 *u eleppa ētezib ina kibri* en die skip op die oewer los.”

Diep verneder, in skande kan Gilgamesh maar net gaan sit en huil (r 300 & 301). Al sy moeite en ontberinge was tevergeefs (r 303 - 305). Die enigste wese wat baat daarby gevind het, was die leeu van die grond (r 306) - die slang.

Was alles egter heeltemal tevergeefs? Gilgamesh het wel ‘n teken gevind (r 309), ‘n teken waarmee hy na sy stad sal terugkeer (r 309 & 310). Hy beskrywe nie die aard van die teken nie, en ook nie waar of hoe hy dit gevind het nie - waarskynlik is dit eerder psigiese insig as ‘n fisiese objek. Hierdie teken oortuig Gilgamesh dat hy moet teruggaan na sy stad.

K. DEUR Oë VOL TRANE

Gilgamesh en Urshanabi die bootsman pak die terugtog aan.

311 <i>ana 20 bēri iksupū kusāpa</i>	Na 20 myl breek hulle brood
312 <i>ana 30 bēri iškunū nubatta</i>	na 30 myl maak hulle gereed vir die aand.
313 <i>ikšudūnimma ana libbi Uruk supūri</i>	Hulle kom aan in die hart van veilige Uruk.
314 <i>Gilgameš ana šāšuma izakkara</i>	Gilgamesh sê
<i>ana Uršanabi mallāhi</i>	vir Urshanabi die bootsman:
315 <i>elima Uršanabi ina eli dūri Uruk</i>	“Gaan bo-op die mure van Uruk, Urshanabi,
<i>itallak</i>	loop daar rond,
316 <i>temenna hītima libitta šubbi</i>	Let op die basis, kyk mooi na die bakstene:
317 <i>šumma libitīšu lā agurrat</i>	as die bakstene darem nie van hardgebakte
	steen is nie,
318 <i>u uššišu lā iddū 7 muntalkī</i>	en die 7 wyses nie die fondament neergelê het nie!
319 <i>1 šar ālu 1 šar kirū</i>	Een sar is stad, 1 sar is boorde
<i>1 šar issū pitir bitu Ištar</i>	1 sar is kleiput, oop grond en die huis van Ishtar!
320 <i>3 šar u pitru Uruk tamhu</i>	Drie sar en oop grond - dis die omtrek van Uruk!”

Reëls 315 - 320 van Tablet XI herhaal woordeliks reëls 16 - 21 van Tablet I. Daar is egter ‘n paar verskille. Dis nie nou ‘n anonieme verteller wat ‘n uitnodiging aan ‘n anonieme leser rig nie. Gilgamesh, die koning van Uruk is nou self aan die woord en hy praat met Urshanabi, die bootsman. Verder kom hierdie uitnodiging aan die einde van die verhaal voor, nie in die proloog nie. Die heel belangrikste verskil lê egter in die feit dat die Gilgamesh wat hier aan die woord is, ‘n ander Gilgamesh is as wat die leser aan die begin leer ken het: hierdie Gilgamesh het die *nagbu* - die diepte - gesien. Die *ša nagba imuru* van reël 1 in Tablet I - die een wat die diepte gesien het - het ‘n naam gekry: Gilgamesh.

Dis ‘n ouer Gilgamesh wat aan die woord is: gemartel en gelouter deur gebeure, maar veral deur sy emosionele belewenisse van gebeure, sien hy die wêreld nou deur nuwe oë. Hy spog weer oor sy stad, maar terwyl hy spog, is sy oë vol trane. Hy is weer ‘n man van eer, maar sy eer dra vlekke van skande. In die woorde van Jackson (1992 : XXXII): “Something miraculous has happened. Experience has forced the immature braggart to redefine his idea of holy. His dark night of the soul is behind him. A terrible beauty has been born.”

HOOFSTUK IV

INTEGRASIE VAN GEGEWENS

1. INTERPRETASIE VAN DIE EPOS

Die Epos van Gilgamesh vertoon twee duidelike fases wat diametries teenoor mekaar staan. Die motief wat albei fases deurkruis, is die motief van onsterflikheid. In die eerste fase wil Gilgamesh onsterflikheid deur persoonlike eer bekom - deur gode, mense en monsters uit te daag. In die tweede fase wil hy onsterflikheid bekom deur vir ewig te lewe - die enigste manier om dit reg te kry, is om sy eie menslike feilbaarheid uit te daag. Die eerste helfte van die epos vertel van eer, die tweede helfte vertel van skande. Die verhaal word vervolgens saamgevat en geïnterpreteer soos wat dit meer breedvoerig in Hoofstuk III verloop.

Die Epos van Gilgamesh handel oor Gilgamesh, eerbare koning van Uruk, twee-derdes god en een-derde mens. Na die lofrede wat die proloog hom toeswaai, word hy egter heeltemal teenoorgestel aan die leser voorgestel. Hy is jonk, arrogant en respekteer nie werklik die grense wat die samelewing neerlê nie. Reeds heel aan die begin van sy loopbaan as koning, kan Gilgamesh nie as 'n diadiese persoonlikheid bestempel word nie. Hy is 'n individu, hy steur hom min aan wat 'n goeie koning mag en behoort te doen. Hy oorskry sy grense tot so 'n mate dat hy skande oor sy gemeenskap bring: die mense van sy stad kom in bittere verset teen sy tirannie. Hulle is egter magteloos om sy eer uit te daag, omdat daar onder hulle geen gelyke vir hom is nie. Die enigste oplossing is dat dieselfde gode wat Gilgamesh gemaak het, sy gelyke moet maak om hom besig te hou, sodat die mense van Uruk in vrede kan lewe.

Enkidu, die wilde, primitiewe mens is die verhoring op die mense se gebede. Nadat hy 'n jagter die skrik op die lyf gejaag het, word hy sistematies die beskawing ingelei deur Shamhat, die tempelprostituut. Sy neem hom Uruk toe om hom aan Gilgamesh voor te stel. Met hul aankoms in die stad is daar feesverrigtinge aan die gang. Enkidu verneem dis 'n huweliksfees, maar die koning eis huweliksregte op voordat die bruidegom dit mag doen. Woedend oor hierdie skandelike praktyk bestorm hy die huwelikshuis, en hy en die jong koning raak hand-

gemeen in die openbaar terwyl die skare met groot afwagting toekyk. Uiteindelik word die koning se eer uitgedaag. Wanneer dit lyk asof Enkidu die oorhand gaan behaal, kalmeer sy woede egter: hy en Gilgamesh sluit 'n hegte vriendskap. Soos broers is hulle vir mekaar: Ninsun, Gilgamesh se ma bevestig hierdie verhouding wanneer sy vir Enkidu as seun aanneem.

Ten spyte van sy nuutgevonde vriend raak Enkidu toenemend bedruk oor sy krag wat hom verlaat het. Gilgamesh se oplossing vir die depressie, is aksie: aksie in die vorm van 'n nuwe avontuur waarmee hulle hul naam deur 'n groot heldedaad kan verewig. Om naam te maak, beteken om eer te verwerf: deur 'n eervolle naam te verewig, is daar 'n moontlikheid om onsterflikheid te bekom. Die aangewese manier om eer te verwerf, is om 'n waardige teenstander uit te daag. Gilgamesh waag dit om god en monster uit te daag: waar is 'n beter opponer as Humbaba, die bewaker van die sederbos, die monster wat deur die god Enlil aangestel is? Op hierdie stadium is dood nog deel van die dobbelspel: selfs al sou hulle sterf, bly hulle onsterflik deur hul naam en eer wat voortleef. Weer eens toon Gilgamesh geen teken van 'n diadiese persoonlikheid nie. Almal probeer hom afraai om teen Humbaba op te ruk, maar hy steur hom min aan goeie raad: nou is dit nie meer Enkidu se depressie wat hom motiveer nie, maar sy eie versugting na eer.

Wanneer hulle toenemend nader aan die monster kom, wil-wil hul moed hulle begewe. Hulle druk nietemin deur en gaan tot 'n aanval oor, maar spoedig staar die dood hulle in die oë. Die god Shamash gryp in en verblind die monster met 'n aantal bose winde. Gilgamesh en Enkidu keer in glorie na Uruk terug met Humbaba se kop as trofee.

Hierdie heldedaad beïndruk niemand minder nie as die grote godin Ishtar, godin van liefde en oorlog. Wellustig rig sy 'n huweliksaansoek tot Gilgamesh, maar hy wys die eer van die hand. Hy ontmasker Ishtar as 'n bedorwe brokkie en 'n wrede minnares. Diep verneder gaan verkla sy hom by haar pa, Anu, en eis dat hy vir haar die Hemelbul gee waarmee sy haarself op Gilgamesh wil wreek. Nadat die Bul 'n groot gedeelte van Uruk se bevolking uitgewis het, kry Gilgamesh en Enkidu hom beet, en word ook hierdie monster van kant gemaak. Ishtar word verder verneder wanneer die Bul se hart aan Shamash geoffer word, en Enkidu die regterflank van die gedierte in haar gesig gooi. Gilgamesh hou 'n groot partytjie van eervertoon. Maar op die hoogtepunt van eer gryp die noodlot in. Die gode kan die gedrag van die twee bloedbroers nie langer duld nie: die dood sal hulle skei en die ander een tot inkeer bring. Daar word besluit dat Enkidu sal sterf.

Die dood van Enkidu ruk vir Gilgamesh. Hy betreur die heengaan van sy vriend, maar terselfdertyd pak 'n allesoorheersende vrees vir die dood hom beet. Enkidu het gesterf, nie in eer op die slagveld nie, maar in skande - deur siekte. Sy naam sal nie vir ewig bly staan nie.

Weer eens probeer Gilgamesh onsterflikheid bekom - hierdie keer nie deur eer en roem te verwerf nie, maar deur letterlik onsterflik te probeer word. Die enigste een wat die geheim van die ewige lewe ken, is Utnapishtim, die mens wat die Groot Vloed oorleef het en vir wie die gode met onsterflikheid geseën het.

Gilgamesh doen weg met alle uiterlike eersimbole: hy verlaat sy stad Uruk in 'n droewige toestand, en gekleed in velle swerf hy in 'n vuil en gehawende toestand rond op soek na Utnapishtim. Niemand wat hy teenkom, herken hom as die trotse koning van Uruk nie. Telkens moet hy verduidelik wie hy is en wat hy doen. Nog steeds is hy nie 'n diadiese persoonlikheid nie - na die voorgeskrewe routydpark bly hy treur, en stel hy sy gevoelens openlik ten toon vir almal om te sien. Gelukkig is die mense wat hy teenkom, hulpvaardig. Die skerpioenmense laat hom deur die Tweelingberge gaan op die pad van die son. Gilgamesh voltooi 'n moordende jaagtog teen tyd en bevind homself in 'n steenparadys: onverganklik, ewig, maar dood. Siduri, die kroegmeisie wat op die oewer van die see bly, wys hom waar hy Urshanabi, die bootsman van Utnapishtim in die hande kan kry. Gilgamesh bederf amper sy kans wanneer hy die bootsman oorrompel en die klipgoed breek waarsonder die skip nie die waters van die dood kan oorsteek nie, maar nadat hy houtpale maak, neem Urshanabi hom na Utnapishtim toe.

By Utnapishtim leer hy wat die geheim van die ewige lewe is: sy teenstanders is nie gode, mense of monsters nie, maar sy eie menslikheid. As hy die stryd teen sy eie menslikheid wen, as hy daarin kan slaag om vir ses dae en sewe nagte te kan wakker bly, sal hy die eer van onsterflikheid bekom.

In plaas van eer, beleef Gilgamesh die skande dat hy die eerste toets dop. Teen die slaap kan hy nie stry nie. Op aandrang van sy vrou, gee Utnapishtim vir Gilgamesh 'n afskeidsgeskenk, 'n troosprys: 'n plant wat as 'n soort verjongingskuur werk. Dit beloof nie aan Gilgamesh onsterflikheid nie, maar stel die ouderdom en dood 'n bietjie uit. Utnapishtim gee opdrag aan sy bootsman om Gilgamesh se uiterlike eer te herstel deur middel van sy kleredrag en sy persoonlike higiëne. Terselfdertyd belet hy Urshanabi om sy voete ooit weer op die oewer van die waters van

die dood te sit. Na Gilgamesh moet niemand hom weer kom pla oor die geheim van die ewige lewe nie.

Gilgamesh en Urshanabi keer terug na Uruk. Langs die pad span hulle uit vir die nag. Gilgamesh gaan was homself in 'n put met koue water. Die kosbare plant sit hy langs die kant neer - en 'n slang kom raap dit voor sy neus weg. Die slang gooi sy ou skubberige vel af en seil weg met 'n blink nuwe vel: 'n sekere bewys dat die plant inderdaad 'n verjongingskuur was. Weereens word Gilgamesh met sy eie menslikheid gekonfronteer. Weens sy eie nalatigheid het hy sy tweede kans deur sy vingers laat glip, dop hy die tweede kragmeting teen homself. Moedeloos gaan hy sit en huil.

Paradoksaal eindig die vertelling nie op 'n wanhopige noot nie. Die verhaal sluit af waar Gilgamesh en Urshanabi op die mure van Uruk rondloop, en dit lyk asof Gilgamesh oor sy stad spog. Ten spyte van sy mislukkings, kan hy weer spog. Waarom?

Daar het iets met Gilgamesh gebeur. Hy het verander. Die hipotese gaan vervolgens ondersoek word om te kyk of dit eer en skaamte is wat tot Gilgamesh se karakterontwikkeling bygedra het.

2. GEVOLGTREKKING: DIE HIPOTESE AANVAAR OF VERWERP

Die volgende hipotese is gestel: *Eer en skaamte motiveer die karakterontwikkeling van Gilgamesh terwyl hy groei van jeug na volwassenheid.*

In hierdie skripsie is die Epos van Gilgamesh gelees en die eer-en-skaamte-model van Bruce Malina het gedien as agtergrond waarteen gebeure in die epos geïnterpreteer word. Bruce Malina en sy medewerkers beskou eer en skaamte as kernwaardes van antieke Mediterreense samelewings, die spil waarom alles draai en die agtergrond waarteen gebeure afspeel. Volgens hierdie model is eer en skaamte sosiale waardes: die samelewing bepaal wat eerbaar is en wat nie, die samelewing bepaal wie geëer word, en wie nie. Eer en skaamte, soos deur die samelewing gedefinieer, lê sosiale grense neer, struktureer die gemeenskap en skryf toepaslike gedragskodes voor. Binne so 'n samelewing is daar vir 'n individu nie plek nie - die term 'diadiese

persoonlikheid' word gebruik om na 'n groepsmens te verwys, iemand wie se persoonlikheid deur die groep gedefinieer word, en wat homself/haarself daarop toespits om aan die norme van die groep te konformeer. Die diadiese persoonlikheid is onbewus van begrippe soos individuele persoonlikheidsontwikkeling of selfverwesenliking.

Ten opsigte van eer en skaamte as sosiale waardes wat samelewings struktureer en sosiale gedrag voorskryf, is daar in die Epos van Gilgamesh 'n groot mate van kontinuïteit met Malina se model. Die samelewing lê sekere reëls neer, selfs vir 'n koning. Wanneer Gilgamesh sy grense oorskry, kom sy mense in opstand. Sy eer word uitgedaag in die persoon van Enkidu volgens al die reëls van die spel: twee gelykes, albei manlik, die konfrontasie vind in die openbaar plaas, en daar is toeskouers teenwoordig wat die afloop van die stryd evalueer. Die resultaat van die geveg is 'n hegte vriendskap tussen twee gelykes wat saam die een hoogtepunt na die ander wil bereik. Hul ekspedisie teen Humbaba illustreer 'n verdere soeke na eer, na openbare erkenning, en ook 'n minagting vir die gesag van 'n god: Humbaba is deur Enlil aangestel om die sederbos te bewaak. Hierna beskerm Gilgamesh sy eie eer deur Ishtar te verneder, omdat hy weet dat haar huweliksaanbod vir hom net skande uitspel. Daardeur oorskry hy egter sy perke tot so 'n mate dat die groot gode ingryp. Op hierdie stadium het Gilgamesh se soeke na roem en eer die eer van die gode in die gedrang gebring - hulle beskerm hul eer deur wraak te neem, en daarom hulle laat die Dood in werking tree, daardie mag waaroor slegs hulle beskik en waaroor die mens geen beheer het nie.

Die draaipunt in die verhaal is Enkidu se dood - in skande. Gilgamesh swerf rond, in 'n skandelige, bejammerenswaardige toestand. Hy gooi alle uiterlike simbole van eer af, en laat toe dat skande oor sy hele wese gestempel word. Hy belewe die skande daarvan om twee toetse te dop. Wanneer hy uiteindelik na sy stad terugkeer, is dit waarskynlik om hierdie keer te lewe binne die grense wat die samelewing daar stel. Hy het 'n les geleer. Vermoedelik het hy 'n inherente gevoel van skaamte ontwikkel, en sal hy van nou af konformeer aan die gedragskodes wat die gode en die samelewing aan hom voorskryf.

Ten opsigte van die diadiese persoonlikheid is daar egter in die Epos van Gilgamesh 'n groot mate van diskontinuïteit met Malina se model. Van die begin af blyk dit dat Gilgamesh nie 'n diadiese persoonlikheid het nie. Hy gedra homself nie volgens die reëls wat die samelewing vir 'n goeie koning neerlê nie. Hy steur hom nie aan die waarskuwing van die oudstes as hy beplan om teen

Humbaba op te ruk nie. Hy bevraagteken die motiewe van 'n godin se huweliksaanbod en tree beledigend, selfs brutaal teenoor haar op. Wanneer sy vriend sterf, toon hy sy intieme emosies openlik en intens, selfs nadat die voorgeskrewe tydperk van rou afgeloop het. Hy verlaat sy stad en versaaak sy pligte as koning, op soek na die ewige lewe. Hy luister nie na die goeie raad van Shamash en Siduri nie: hy moet vir homself duidelikheid kry oor wat onsterflikheid beteken. Wanneer hy Utnapishtim uiteindelik ontmoet, wil hy hom ook nie glo dat die dood eintlik onafwendbaar is nie. Hy is bereid om die kompetisie met slaap aan te gaan - wat hy verloor: eers wanneer hy die euforia-struik deur sy eie natlatigheid verloor, aanvaar Gilgamesh dat hy ook sal sterf, soos alle mense.

Tog oorleef hy. Gemartel deur sy emosies, beproef deur omstandighede, kom hy tot nuwe insigte. Hy het nuwe idees oor eer en skande - sy eie idees, nie die wat die samelewing aan hom voorskryf nie. Dit mag ooreenstem met hulle s'n, maar Gilgamesh het vir homself uitgemaak wat die waarheid is, daarom kan hy daarmee saamleef. Vir Gilgamesh strek eer nou verder as bloot sosiale plig: hy het iets geleer van 'n persoonlike verantwoordelikheid.

Die hipotese kan dus gestaaf word: *eer en skaamte motiveer die karakterontwikkeling van Gilgamesh terwyl hy groei van jeug na volwassenheid*. Bruce Malina se sosiologies-antropologiese model bied 'n nuttige agtergrond waarteen die epos gelees kan word, maar uiteindelik is eer en skaamte vir Gilgamesh veel meer psigologies as sosiologies van aard. Juis omdat Gilgamesh nie 'n diadiese persoonlikheid is nie, kan hy groei. Uit sy eie pyn en vernedering leer Gilgamesh dat onsterflikheid te make het met die wyse waarop 'n mens lewe: in eer of in skande. Die konkrete, onverganklike mure van Uruk as produkte van Gilgamesh se kulturele bedrywigheid verkry besondere simboliese waarde. Onsterflikheid en eer word gerelativeer deur daardie dinge wat blywende betekenis gee aan 'n mens se eie lewe, hier en nou, en ook aan die lewens van ander.

Op 'n pynlike manier moes Gilgamesh leer wat dit beteken om groot te word en om die verantwoordelikhede van die volwasse lewe te aanvaar. Dit was 'n lang en moeilike pad, 'n pad wat van hom moed en deursettingsvermoë gevra het. Dit is die pad van persoonlike groei wat Scott Peck beskryf in sy blitsverkoper "The Road Less Travelled" (1989). Hierdie pad vra van elke mens om homself of haarself individueel te konfronteer - en om, as die lewe moeilik word, nie af te dwaal op sypaadjes van ontkenning of ontwyking nie. Scott Peck beskryf die proses in moderne psigologiese terme; Sin-liqe-unninni het dit by wyse van 'n verhaal en 'n karakter

gedoen. Vir Gilgamesh was dit die moeite werd om die moeilike pad te kies. Uiteindelik het hy groot geword. Derhalwe die titel van die skripsie :

Gilgamesh sien die Diepte : van Skande tot Eer.

3. LEEMTES IN DIE NAVORSING EN TERREINE VIR VERDERE ONDERSOEK

Die Epos van Gilgamesh is 'n literêre meesterstuk. Min letterkunde is so ryklik geskakeerd en vertoon soveel verskillende fasette soos hierdie lang gedig. Eer en skaamte is maar een invalshoek waarmee die verhaal moontlik benader kan word. Daar is baie meer. Daarom is hierdie skripsie afgebaken, beperk, en fokus dit slegs op spesifieke aspekte wat met eer en skaamte verband hou.

'n Keuse moes uitgeoefen word om gedeeltes in die epos af te baken wat as eer-en-skaamte-momente kwalifiseer. Terselfdertyd was dit nodig om die storielyn te handhaaf sodat die funksie van eer en skaamte in die epos as geheel geïnterpreteer kan word. Tereg kan 'n vraagteken geplaas word oor die gedeeltes in die epos wat uiteindelik in die skripsie vertaal is: te veel, of te min?

Verder is die teks wat gebruik is, 'n gerekonstrueerde teks met die uitsluitlike doel om studente in 'n klassituasie met Akkadiese letterkunde vertrouwd te maak. Dit is dus nie die "beste" teks wat as uitgangspunt gedien het nie. Dit lyk egter tog ook nie of daar tot op hede 'n beter teks is nie.

Moontlikhede vir verdere navorsing is legio. Uit die epos blyk dit reeds dat eer en skaamte nie die enigste manier is om die verhaal te ondersoek nie. Daar is baie ander terreine vir verkenning: op strukturele gebied wemel die moontlikhede. Daar kan gekyk word na die bydraes van die verskillende 'episodes' in die opbou van die groot verhaal, die verskillende klimaks-momente; verder kan die rol van die verteller, skrywerstegnieke, die aanwending van tyd en ruimte, en die rol van die hoof- en bykarakters ondersoek word - daar is talle meer. Op tematiese gebied is veral die temas van wysheid en onsterflikheid van kardinale belang, en verdien bepaald aandag. Sekere 'episodes' en aanhalings in die Gilgamesh-epos het raakpunte met die Ou Testament - in hierdie verband kan vergelykings getref word en kan die ooreenkomste en verskille insiggewend wees.

4. FINALE OPMERKINGS

Die Epos van Gilgamesh kan selfs in 'n post-moderne era vir die post-modernistiese mens 'n boodskap bring - juis omdat dit so 'n ryklik geskakeerde verhaal is. Dit is 'n aangrypende storie van 'n mens, en al het hy meer as 4000 jaar gelede geleef, kan enige mens vandag met hom identifiseer. Hy is iemand wat sukses geken het, maar ook mislukkings; hy het vreugde geken, maar ook smart - kortom, hy het gelewe en gesterf soos almal voor hom, en soos wat almal na hom sal leef en sterf. Die wysheid en insig wat hy op sy lewenspad opgedoen het, het hy gehoop om met almal na hom te deel: daarom is dit belangrik om hierdie epos te lees en daardeur bemoedig te word, maar verder om veral die waarheid wat Gilgamesh ontdek het, toe te pas: lewe die stuk lewe wat jy kry met oorgawe.